

34557

T.C.

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

34557

**TÜRKİYE'DE
YAYLA TURİZMİNDE
ALTYAPI SORUNLARI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erdoğan ATMIŞ

Orman Mühendisliği Anabilim Dalı
(Orman Ekonomisi Programı)

Danışman: Prof. Dr. Turhan İSTANBULLU

KASIM - 1994

ÖNSÖZ

Günümüze kadar bakir kalmış ender doğal değerlerden biri olan yaylaların ve asırların birikimiyle oluşmuş olan zengin yaylacılık kültürünün, büyük bir turizm potansiyeli oluşturduğu zaten biliniyordu. Fakat, bu potansiyelin nasıl değerlendirileceği önemliydi. İşte bu nedenle, bu tez çalışması aracılığıyla konuya yakın olmak; gerek Turizm Bakanlığı'nın gerekse diğer kuruluşların ve kamuoyunun yayla turizmi hakkındaki görüşlerini öğrenmemi sağladı. Vardığım sonuçların umduğum ölçüde olumlu olduğu söylenemez. Fakat, yine de konuya kısa süre içinde bilimsel yöntemlere dayanan planlı bir bakışla yaklaşılacağı umudunu taşıyorum.

Gerek lisans tezimde, gerekse yüksek lisans tezimde konuya ilgi duymamı sağlayan, bana daima yol gösteren ve hiç bir zaman yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Turhan İstanbullu'ya sonsuz teşekkürler ederim.

Tezim sırasında daima yardımlarını gördüğüm, verdikleri bilgilerle yolumu aydınlatan saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Metin Özdönmez'e, Prof. Dr. Aytuğ Akesen'e, Doç. Dr. Abdi Ekizoğlu'na teşekkürlerimi sunarım. Çalışmalarımın yönlendirilmesi hususunda her zaman değerli bilgilerine başvurduğum, Araştırma Görevlisi Cihan Erdönmez ve Araştırma Görevlisi Yalçın Kuvan'a da teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca, Trabzon Turizm İl Müdürü sayın Volkan Canalıoğlu'na, Turizm Bakanlığı çalışanlarından sayın Sinan Öz'e ve MDA Turizm Genel Müdürü sayın Mehmet Havuş'a da teşekkür etmeden geçemeyeceğim.

Kasım 1994, İstanbul

Erdoğan ATMIŞ

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZ.....	V
ABSTRACT.....	VI
I. GİRİŞ.....	1
II. MATERYAL VE METOD	3
III. BULGULAR.....	4
3.1. Turizm ve Kapsamı.....	4
3. 1.1. Turizmin Tanımı	4
3. 1.2. Turizmin Doğuşu ve Gelişimi.....	5
3. 1.2.1. Turizmin Gelişimini Etkileyen Faktörler	6
3. 1.2.1.1. Ulaşım ve İletişim Olanaklarındaki Gelişmeler.....	6
3. 1.2.1.2. Sanayileşmenin Doğurduğu Yeni Toplumsal Yapı.....	7
3. 1.2.1.3. Turizmin Ülke Ekonomisine Katkısı.....	8
3. 1.2.2. Turizm Sektöründe Yeni Arayışlar.....	10
3. 1.2.2.1. Kitle Turizminden Kaçış.....	10
3. 1.2.2.2. Yeni Bir Turizm Anlayışı: Yumuşak Turizm.....	14
3. 2. Yayla Turizmi.....	15
3. 2.1. Yaylanın Tanımı.....	15
3. 2.2. Yaylacılık.....	16
3. 2.2.1. Yaylacılığın Tanımı.....	16
3. 2.2.2. Yaylacılığın Doğuşu ve Gelişimi	18

III

3. 2.2.3.	Yaylacılığın Toplumsal Boyutu.....	20
3. 2.2.3.1.	Ekonomik Boyut.....	20
3. 2.2.3.2.	Kültürel Boyut	22
3. 2.2.3.2.1	Yayla Şenlikleri	25
3.2.2.3.3.	Yasal Boyut	27
3.2.2.4.	Yaylacılığın Çevresel Boyutu	30
3. 2.2.4.1.	Barınma İsteğinden Kaynaklanan Çevresel Yıkımlar	31
3.2.2.4.2.	Beslenme İsteğinden Kaynaklanan Çevresel Yıkımlar	32
3.2.3.	Türkiye’de Yayla Turizmi.....	33
3.2.3.1.	Turizm Bakanlığı’nın Yayla Turizmi Konusundaki Çalışmaları	34
3.2.3.1.1.	Yayla Turizm Merkezlerinin Oluşturulması	34
3.2.3.1.2.	Çevre Düzeni Planlarının Hazırlanması	37
3.2.3.1.2.1.	Yayla Yerleşme Alanları	38
3.2.3.1.2.2.	Yayla Turizm Tesisi Alanları.....	39
3.2.3.1.2.3.	Bugünkü Arazi Kullanımı Devam Ettirilerek Doğal Karakteri Korunacak Alanlar	40
3.2.3.1.2.4.	Orman Alanları	40
3.2.3.1.3.	Gerçekleşme Programlarının Oluşturulması.....	41
3.2.3.1.4.	Çevre Düzeni Planlarının Onaylanmasında Karşılaşılan Sorunlar	44
3.2.3.1.5.	Yayla Turizmi Hakkındaki Bilimsel Çalışmalar.....	47
3.2.3.1.5.1.	Yayla Turizminin Yönetimine İlişkin Bir Model	48
3. 2.3.1.5.1.1.	Merkezi Düzeyde Sağlanması Gereken Destek	52
3. 2.3.1.5.1.2.	Yerel Düzeyde Sağlanması Gereken Destek.....	53
3. 2.3.1.6.	Yatırımcılara Sağlanan Teşvikler.....	53
3. 2.3.2.	Özel Sektörün Yayla Turizmine Yaklaşımı	56

IV.	TARTIŞMA VE SONUÇ	58
4. 1.	Yayla Turizminin Altyapı Sorunları	58
4. 1.1.	Yasal Düzenlemelerdeki Eksiklikler	58
4. 1.2.	Örgüt Yapısının Oluşturulmasındaki Eksiklikler	61
4. 1.3.	Planlamadaki Eksiklikler	62
4. 1.3.1.	Sosyal Planlamadaki Eksiklikler	63
4. 1.3.2.	Fiziksel Planlamadaki Eksiklikler	67
4. 1.4.	Proje Düzeyindeki Düzenlemelerdeki Eksiklikler	68
4. 1.4.1.	Sosyal Düzenlemelerdeki Eksiklikler	68
4. 1.4.2.	Fiziksel Düzenlemelerdeki Eksiklikler	70
4. 2.	Sonuç	73
V.	TÜRKÇE ÖZET VE YABANCI DİLDE ÖZET	75
VI.	KAYNAKLAR	77
VII.	EKLER	82
VIII.	ÖZGEÇMİŞ	83

ÖZ**TÜRKİYE'DE YAYLA TURİZMİNDE ALTYAPI SORUNLARI**

Bu yüksek lisans tezi, İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Ekonomisi Yüksek Lisans Programında hazırlanmıştır.

Bu tezde yayla turizmi konusunda yapılan çalışmalar araştırılmıştır. Bunun yanında yaylacılık konusunda çeşitli incelemeler yapılmıştır.

Elde edilen bulgulara dayanarak yayla turizmi çalışmalarında görülen bazı eksiklerin giderilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

ABSTRACT

THE INFRASTRUCTUREL PROBLEMS AT THE HIGHLAND TOURISM

This postgraduate thesis is prepared at the University of İstanbul Institute of Natural Sciences, Department of Forest Economy.

In this thesis, the works about highland tourism are investigated. In addition, certain studies about highland life have done.

Acording to findings some measures are suggested.

I. GİRİŞ

Kitle turizminin, doğal ve sosyo-kültürel değerler üzerinde yaptığı önemli yıkımlar, insanları daha farklı turizm şekilleriyle ilgilenmeye itmiştir. Yumuşak turizm (soft tourism); doğa yürüyüşü, kano-rafting, foto safari, yayla turizmi gibi aktiviteleri içeren doğal ve sosyo-kültürel değerlere saygılı bir turizm şeklidir.

Bu çalışmada, yumuşak turizm aktivitelerinden biri olan yayla turizmi incelenecektir. Yayla turizmi konusunda yeterli bilgi sahibi olabilmek için; öncelikle yayla ve yaylacılık kavramlarının çok iyi bir şekilde bilinmesi gerekmektedir. Yaylalar, dağ, yamaç gibi farklı yükseltiler üzerinde yer alan; göçebe, yarı göçebe, köy altı, köy, kasaba veya şehirlerde yaşayan insanların ilgi ve ekonomik faaliyet alanıdır. Hayvanların çeşitli yükseltilerdeki meralardan yararlanmasını sağlamak için, insanların da hayvanlarıyla birlikte seyahat etmesi ve kışın yaşadıkları yerlerden ayrılarak, daha yükseklerdeki yerlere yerleşmeleri sonucu yaylacılık faaliyetleri doğmuştur.

Bu çalışmada, yayla ve yaylacılık hakkında oldukça geniş bir şekilde bilgi verilmeye çalışılmıştır. Yaylacılığın toplumsal ve çevresel boyutu incelenmiş, yaylalarda son yıllarda yaşanan sosyo-kültürel değişim özellikle vurgulanmıştır.

Turizm Bakanlığı'nın yayla turizmi çalışmalarını Doğu Karadeniz Bölgesi'nde başlatmış olması, bizi de doğal olarak Doğu Karadeniz yaylaları üzerinde yoğunlaşmaya itmiştir. Fakat, incelemelerimizde; yaptığımız değerlendirmelerin tüm Türkiye'yi kapsayan genel değerlendirmeler olmasına çalışılmıştır.

Turizm Bakanlığı'nın yayla turizmi konusundaki çalışmalarında gördüğümüz plansız yaklaşımlar ve bakanlıklar arasında bürokratik tartışmaların yaşanmasına neden olan hukuksal ve yönetsel eksiklikler, altyapı hazırlanması konusunda ülkemizin içinde bulunduğu kötü durumun iyi bir göstergesidir. Bunun için, yaylalar gibi eşsiz özelliklere sahip doğal değerlerimizin ve yaylacılık gibi yüzyıllar öncesinin izlerini taşıyan sosyo-kültürel değerlerimizin, bu tür plansız

yaklaşımın sonucu heba edilmesini önlemek için; yaylaları turizme açmamanın değil de, yaylaları turizme açarken nasıl bir yöntem izlenmesi gerektiğinin yanıtını aradık. Bulduğumuz yanıtlar, bu çalışmanın esasını oluşturmuştur. Burada hatırlatmak istediğimiz en önemli konu; bu değerlerimizi korumaya dönük bilimsel çalışmaların biran önce yapılması ve planlı bir gelişmenin sağlanmasıdır.

II. MATERYAL VE METOD

Bu çalışmanın hazırlanmasında, öncelikle konuyla ilgili yerli ve yabancı kaynaklar derlenmiş ve bu kaynaklardan alınan bilgilerle bir ön fikir oluşturulmuştur. Bu sayede çalışmanın içeriğine ilişkin bir taslak da hazırlanmıştır.

Yayla turizmi açısından önemli bir potansiyel oluşturan ve Turizm Bakanlığı'nın konuyla ilgili çalışmalarında öncelik verilen Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ilgili kurumların yetkilileriyle görüşülmüş, mevcut ve planlanan çalışmalar hakkında bilgi alınmıştır. Bununla birlikte bu bölgedeki çeşitli yaylalar gezilerek yaylacılardan bilgi toplanmış ve çeşitli gözlemler yapılmıştır.

Daha sonra, konuyla yakın ilişkisi bulunan Turizm, Çevre ve Orman Bakanlıkları'nın merkez örgütlerindeki yetkililerle görüşmeler yapılarak bilgi edinilmiş ve çeşitli dökümanlar toplanmıştır.

Elde edilen yayınlar ve belgelerin incelenmesinden, ayrıca, yapılan görüşmelerin sonuçlarının değerlendirilmesinden sonra oluşan bulgular yerel ve merkezi düzeydeki yetkililerle tekrar görüşülerek ikinci bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Tüm bunlardan sonra ortaya çıkan sonuçlar, kişisel düşüncelerimizin de eklenmesiyle bir bütün haline getirilmiştir.

Bütün bu aşamalarda çeşitli bilim adamlarıyla görüşmeler sürdürülmüş ve onların fikir ve değerlendirmeleri çalışmaya yansıtılmıştır.

III. BULGULAR

3. 1. Turizm ve Kapsamı

3. 1.1. Turizmin Tanımı

Turizmi; "İnsanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında, yaptıkları seyahat ve geçici konaklamalarından doğan ihtiyaçların karşılanması ile ilgili faaliyetler" olarak tanımlayan OLALI (1990), bu tanımı biraz daha genişleterek şu şekilde sunmaktadır: "Turizm; insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında devamlı olarak yerleşmemek, sadece para kazanmak veya politik ya da askeri bir amaç izlemek üzere, liberal bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, snobik amaçlarla veya aile ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme süresi ile konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tüketim olayı, sosyal bir olay, ağır ve entegre bir hizmet endüstrisidir."

Turizm olayının sosyal yönünü vurgulamamak çok büyük bir eksiklik olacaktır. Çünkü; "Turizmin en azından şairlik, araştırma-inceleme, sanat, ileri bir zevk düzeyi, gelişme, bilim, kültür, kardeşlik, din ve sevinç öğelerini içeren geniş bir kavram olduğu bellidir... Turizmin, insanı, insanın en azından belli başlı boyutları ile sosyo-kültürel yapısı ile ilgilenmeye iten ve bu nedenle de hümanist düşünceleri öğreten ve yaygınlaştıran bir faaliyet olduğuna kuşku duyulmaz (USAL, 1990).

Bu görüşler doğrultusunda turizmi; "Ekonomik değerlerle kültürel değerler (estetik, spiritüel, doğal, tarihsel) arasında bir alışveriş" olarak tanımlayabiliriz (USAL, 1990).

3. 1.2. Turizmin Doğuğu ve Gelişimi

Günümüzde bilinen anlamıyla turizm, 2. dünya savaşından sonra ortaya çıkmıştır. Fakat, turizmin doğuğu daha da eskilere dayanmaktadır. M. Ö. 4000 yıllarında Sümerlerin parayı icad etmelerini ve buna bağlı olarak ticaretin gelişmesini, seyahat çağının hazırlayıcıları olarak kabul etmek mümkündür. Deniz yoluyla zamanın en büyük ticaretini gerçekleştiren Finikeliler de ilk seyyahlar olarak kabul edilir (ÜNAL, 1990).

BAYER (1992), turizm olayının ortaya çıkış nedenlerini şu şekilde sıralamaktadır: "Dinlenme, sıhhi sebebler, dini sebebler, eğlenme ihtiyacı, spor, araştırma, merak, macera, kültür, eğitim, öğrenme, doğa sevgisi, iklimin güzel olması."

Eski çağlarda insanların, sağlık merkezlerini ve kutsal yerleri ziyaret etmeleri, bu devirlerdeki turizm aktivitelerinin esasını oluşturmaktaydı. Din adamlarının dinlerini yaymak için seyahat yapmaları ve bilginlerin de ülkeleri ziyaret ederek, buluşlarını anlatmaları ilk turizm aktiviteleri olarak kabul edilmektedir. Ticaretin gelişmesi ve kalyonların denizlerde, kafiler halinde ticaret merkezlerine mal götürmesi de yeni bir turizm ticaretini ortaya çıkarmıştır (BAYER, 1992).

Orta çağda da turizm aktivitelerinin esasını, dinlerini yaymak isteyen din adamlarının yaptığı seyahatler oluşturmuştur. Bu çağda ortaya çıkan ve doğuyla batı arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde büyük rol oynayan "Marco Polo" turizm otoritelerine göre dünyanın ilk turisti olarak sayılmaktadır. Bunun nedeni olarak, daha önceki seyyahların ya tüccar ya da kaşif olması gösterilmektedir (BAYER, 1992).

15. yüzyılın başlarında güzel sanatların gelişmesiyle yeni bir turizm aktivitesi ortaya çıkmıştır. Başta Roma şehrine olmak üzere çeşitli sanat merkezlerine seyahatler düzenlenmeye başlanmıştır.

19. yüzyılın başına kadar, zenginlerin ve asilzadelerin yolculuk tutkusuyla veya ticaret amacıyla yaptıkları geziler olarak bilinen turizm, bu yüzyılda "Tho-

mas Cook" sayesinde daha geniş kitlelerin hizmetine sunulmuştur. "Turizmin babası" olarak kabul edilen Cook, turizmi "halka indiren kişi" olarak tanınmıştır. Cook, 1841 yılında 1 şiline, trenle Leter - Coughborough arasında tur düzenleyip, 570 kişiyi at yarışlarını izlemeye taşıyarak "organize tur" kavramını ortaya çıkarmıştır. Cook, 1851 yılında 163 bin kişiyi Londra, Hyde Park'taki büyük sergiye götürerek kitlesel gezileri başlatan kişi olmuştur. 1855 yılında ilk deniz aşırı turunu Paris Fuarı'na düzenleyen Cook, Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla Ortadoğu turlarına başlamıştır. Cook, müşterileri için ilk dünya turunu 1872'de düzenlemiştir (BAYER, 1992).

20. yüzyılın başlarında buharlı gemi yapımındaki ve tren yapımındaki gelişmeler artmış ve böylece turizm hareketleri daha da yoğunluk kazanmıştır. Toplu seyahat etme imkanı, kişi başına maliyetleri azaltarak, seyahat edenlere ekonomik kolaylıklar sağlamıştır. Bu yıllarda turizmin gelişmesini etkileyen önemli bir faktör de otomobilin ortaya çıkmasıdır. Ulaşım imkanlarında görülen bu kolaylıkların yanı sıra turizmin gelişmesini etkileyen diğer faktörleri de unutmamak gerekir.

3. 1.2.1. Turizmin Gelişimini Etkileyen Faktörler

Turizmin gelişmesini etkileyen çeşitli faktörler vardır. Fakat, biz burada turizmin gelişmesini etkileyen en önemli üç faktörü inceleyeceğiz.

3. 1.2.1.1. Ulaşım ve İletişim Olanaklarındaki Gelişmeler

Toplu taşıma araçlarının hizmete girmesiyle birlikte seyahat maliyetleri azalmış ve daha geniş kitleler turizme katılmaya başlamıştır. Artık, insanlar yaşadıkları yerlerden kilometrelerce uzaklıktaki ülkelere; deniz, hava, kara ve demiryolları sayesinde hızla ve kolayca ulaşabilmektedir. Ulaşımındaki bu kolaylık turizm pazarından pay almak isteyen ülkelere, coğrafi konumları çok uzak olan ülkelerde de tanıtım yapabilme imkanı sağlamaktadır.

İletişim teknolojisindeki gelişmeler sayesinde daha da küçülen dünya, insanları birbirine daha çok yaklaştırmaktadır. Uydular sayesinde yüzlerce kilometre uzaklıktaki insanlar, telefonda hiç beklemeden görüşebilmekte, televiz-

yon kanalları dünyanın en ücra köşesinde olanları insanların gözlerinin önüne anında getirebilmektedir. Bu sayede, turistler ziyaret edecekleri ülkeler hakkında sağlıklı bilgiler elde edebilmektedirler.

3. 1.2.1.2. Sanayileşmenin Doğurduğu Yeni Toplumsal Yapı

Sanayileşmeyle birlikte toplumsal örgütlenme şekillerinde ve aile yapısında görülen değişiklikler, turizmin gelişmesini sağlayan en büyük etkenlerdendir.

Şehir yaşantısının ve sanayileşmenin neden olduğu stres ve monotonluk yüzünden, insanların tatil istek ve ihtiyaçları artmaktadır (İSLAMOĞLU, 1992).

Sanayileşmenin toplumsal ilişkileri ve mikro toplumsal çevreyi çok daralttığını belirten USAL (1990), bu değişimi ve bu değişimin insanda yarattığı yalnızlığı turizmin nasıl giderebileceğini şu şekilde açıklamaktadır:

" – Endüstrileşme süresi toplumsal bunalımı da beraberinde getirmiştir. Endüstrileştirmenin gerektirdiği hızlı ve yüklü çalışma nedeni ile insanların grup kurma ya da gruplara katılma olanak ve hevesleri de kalmamaktadır.

– İletişim ve yayın araçlarındaki (özellikle görüntü veren alıcılardaki) teknik gelişmeler, kişileri toplumsal ya da sosyo-kültürel gruplar kurmalarına engel olacak kadar eve bağlamakta; kurulmuş grupların da dağılmasına ya da daha dar kapsamlı olarak oluşmalarına neden olmaktadır.

– Aşırı uzmanlaşmanın gereği olarak ortaya çıkan işbölümü sanıldığı kadar tam tersine bireyler arasındaki ilişkileri daha da zayıflatmaktadır. Diğer bir deyişle ortak noktaları azaltmış ve meslek grupları dışında grup kurmayı güçlendirmiştir.

– Toplum örgütlenmesindeki çağdaş gelişmeler ve iyileştirmeler (çağdaş kurumlaşma), bireylerin birbirlerine karşı geleneksel görevlerini ve dayanışmayı anlamsız kılmıştır.

– Hızlı kentleşme bu olguyu daha da hızlandırmıştır.

– Özgür, demokratik bir ortamda ve gerçekten toplumsal nitelikte grupların, hemen hemen yalnızca turizm hareketi sırasında görülebileceği söylenebilir.

Turizm, endüstrileşmeye doğru gidişte insanın bu kaçınılmaz yalnızlığı giderebilecek (ya da bir süre unutturabilecek) ve insanı yeniden insana döndürebilecek sayısız fırsat sunar."

3. 1.2.1. 3. Turizmin Ülke Ekonomisine Katkısı

Turizmin ülkelerin ekonomileri içindeki yeri yadsınamayacak kadar önemlidir. Ülkeler, bacasız sanayi olarak adlandırdıkları turizmin gelişmesi için özel çalışmalar yapmakta, yasal düzenlemelerle turizmi teşvik etmektedirler. Turizm gelirleri arttıkça turizm yatırımları da artmakta, bunun sonucu olarak da ülkeler arası turizm pazarı genişlemektedir. Ülkelerin turizm konusunda girdikleri yoğun rekabetin nedenini, turizmin ülke ekonomisi içindeki yerine dair bazı örnekler vererek açıklayabiliriz.

Turizmin ülke ekonomisi içindeki yerini belirlemek için; öncelikle milli gelir içindeki payına bakmak gerekir. Ülkemizde 1963 yılında turizmin milli gelir içindeki payı; % 0,1 ken 1979 yılında % 0,43, 1983 yılında % 0,80, 1988 yılında ise % 3,3 olmuştur. Bu oran henüz 1973 yılında dahi İspanya'da % 5, Yunanistan'da % 3 düzeyine ulaşmıştır. Turistik belgeli tesislerin oda sayısı başına ortalama 0,5-2 kişilik istihdam yarattığı hesaplanmaktadır. Ülkemizde turizm gelirlerinin ihracat içindeki payı 1978'de % 10,1, 1983'de % 7,2, 1984'de % 11,8 iken 1987'de % 16,9'a çıktığı görülmüştür. Bu oran 1970'li yıllarda İspanya'da % 60, Yunanistan'da % 35 olarak gerçekleşmiştir. Turizm gelirleri dış ticaret açıklarını kapamakta önemli paya sahiptir. Örneğin; ülkemizde 1978 yılında dış ticaret açıklarının % 10'unu karşılayan turizm gelirleri; 1983 yılında % 11,7'sini, 1984'de % 23,2'sini, 1986-1987 yıllarında da % 43,3'ünü karşılamıştır (İYİDİKER, 1990)

Ülkelerin ekonomileri için çok önemli olan turizmin son çeyrek yüzyıl içinde yaşadığı değişim bir dönüm noktası olmuştur. Dünya ve ülkemiz için turizm pazarında yaşanan bu gelişimi ve 2000 yılı hedeflerini şöyle özetleyebiliriz:

Dünya'da 1961 yılında 75,3 milyon kişi turizm faaliyetlerine katılırken, 1976 yılında 218 milyon kişi, 1987 yılında ise 363,7 milyon kişi turizm faaliyetleri-

ne katılmıştır. Buna koşut olarak uluslararası turizmin yarattığı gelir de; 1961 yılındaki 7,3 milyar dolarlık seviyesinden 1976 yılında 40 milyar dolara, 1987 yılında da 150 milyar dolara yükselmiştir (İYİDİKER, 1990)

1993 yılında 500 milyon kişi turizm faaliyetine katılmış ve 324.08 milyar dolarlık uluslararası turizm geliri oluşmuştur. 1993 yılında bir önceki yıla göre turist sayısında % 3,8, turizm gelirinde % 9,3'lük bir artış sağlanmıştır (WTO, 1994).

Dünya Turizm Örgütü verilerine göre 2000 yılında turizm hareketine katılan kişi sayısının 637 milyon, dünya turizm gelirlerinin de 527 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir (ATEŞ, 1993).

Yine aynı verilere göre 2010 yılında turist sayısının 937 milyona ulaşması beklenmektedir (WTO, 1994).

Ülkemizde ise turist sayısında ve turizm gelirlerindeki gelişim şu şekilde olmuştur: 1963 yılında 130.000 olan turist sayısı, 1976 yılında 980.000'e 1979 yılında 1,5 milyona ulaşmıştır. Bu yıldan sonra turist sayısı bir miktar gerilemiş, 1983 yılında tekrar artarak 1,6 milyona ulaşmıştır. Ülkemizi ziyaret eden yabancı turist sayısı 1988 yılında 3,8 milyona ulaşmıştır. Sözkonusu yıllarda turizm gelirleri de şöyle bir gelişim göstermiştir. 1963 yılında 7,7 milyon dolar olan turizm gelirleri, 1979 yılında 280,7 milyon dolara, 1983 yılında 411,2 milyar dolara, 1988 yılında da 1,870 milyar dolara ulaşmıştır (İYİDİKER, 1990).

1989 yılında yaşanan kur makası sorunu ile 1990 yılındaki Körfez Savaşı ülkemiz turizmini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu krizler pazar imkanlarını genişleterek ve turizm aktivitelerini çeşitlendirerek atlatılmaya çalışılmıştır. 1993 yılında hedeflenen 8 milyon turist hedefine, turizm merkezlerini hedef alan terör olayları nedeniyle ulaşamamasına rağmen öngörülen 4,5 milyar dolarlık turizm geliri hedefine ulaşılmıştır (ATEŞ, 1993).

Dünya Turizm Örgütü tahminlerine göre 2000 yılında ülkemize 12 milyon turistin gelmesi ve 10 milyar dolarlık turizm geliri sağlanması beklenmektedir (ATEŞ, 1993).

Turizmin gelişmesine etki eden etkenlerden önemlilerini bu üç başlık altında topladık. Fakat, dünya ekonomik refahındaki artış, tatil sürelerindeki artış, tekdüze yaşamın yarattığı monotonluk ve stres, dünya barışının büyük ölçüde güvence altına alınması gibi etkenleri de turizmin gelişimini etkileyen faktörler arasında sayabiliriz.

3. 1.2.2. Turizm Sektöründe Yeni Arayışlar

Son yıllarda turizm sektöründe görülen yeni arayışları kitle turizminden kaçış ve yumuşak turizme yönelik olarak adlandırabiliriz.

3. 1.2.2.1. Kitle Turizminden Kaçış

Özellikle gelişmekte olan ülkelerde görülen; deniz, kum ve güneşe dayalı kitle turizmi etkinlikleri, yarattıkları çeşitli çevresel ve sosyal yıkımlarla geri dönüşü olmayan kayıplara yol açmaktadır. Bu yıkımın sebebi; sadece zaman içindeki turist sayısında meydana gelen artış değildir. Turistlerin çoğunun belli yörelere yönelmeleri ve turizmin belli dönemlerde yoğunluk kazanması bu yıkımın en önemli nedenleridir.

Kitle turizmi doğası gereği hızlı gelişir, kaynaklardan en fazla ölçüde yararlanmaya çalışır (maximize eder), çevreye saygısız ve saldırgandır, kontrolsüz, plansız ve ölçsüz bir şekilde gelişir (GÜLEZ, 1992). Bu tür bir gelişmenin yaratacağı çevresel yıkımlar şunlar olacaktır (ÖZHAN, 1991):

"1- Turizmin yarattığı arazi talebi verimli tarım alanlarını turistik tesis alanlarına dönüştürmekte; doğal ve tarihi siteleri, kamu mülkiyetindeki ormanları dahi baskısı altında bulundurmaktadır. Tarımsal üretim alanlarının azalması toprak sahiplerini entansif tarıma zorlamakta veya daha da kötüsü arazilerini arsa spekülâtorlerine satmaları ile sonuçlanmaktadır. Böylelikle turizm hem direkt hem de dolaylı olarak doğal peyzajı tüketmekte, oteller, ikinci konutlar, turizmin türevi olan diğer ticari faaliyetler, yaygın ulaşım ve diğer altyapı donanımları ile doğanın çehresi kısa sürede değişmektedir.

2- İçme suyu, kanalizasyon, arıtma, çöp toplama ve imhası gibi teknik alt-

yapı donanımlarının üstyapı paralelinde gerçekleştirilememesi durumunda, insan sağlığını tehdit edici boyutlarda su, hava ve toprak kirliliği ortaya çıkmakta, doğal bitki ve hayvan türleri giderek yok olmaktadır.

3- Artan motorlu trafiğin yarattığı çevre kirliliği ve gürültü, bu olumsuzluklara eklenmektedir."

Kitle turizminin yarattığı olumsuz sosyo-kültürel etkileri ise şöyle özetleyebiliriz (PİZAM, 1990):

"1. İş sahalarında meydana gelen değişimler: Ziraat ve el sanatlarından kopup turizm hizmetlerine yönelik eğilimin artması.

2. Kültürel etkiler:

a) Yöresel kültürün bozulması, değişmesi: Davranışlar, örf, adet, gelenek ve çeşitli değerlerin zamanla kaybolması,

b) Yöresel halkın konuştuğu dilin değişmesi,

c) Dini inançların değişmesi,

3. Sosyal denge:

a) Toplumsal bağların bozulması, akrabalık, dostluk ilişkilerinin değişikliğe uğraması, zayıflaması,

b) Turist ve turist kabul eden ülke halkı arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerden doğan kültürel değişikliklerin etkileri,

4. Tüketim alışkanlıklarının değişmesi:

a) Materyalizmde artış,

b) Harcama oranları farklı olan turistler arasındaki kıskançlığın yarattığı stres ve gerginlik,

c) Güzel sanatların ve el işlerinin ticarileşmesi,

d) Ticari ilginin önem kazanması,

e) Geçim maliyetlerinde artış,

f) Alkol tüketimindeki artış,

5. Yasal olmayan faaliyetler:

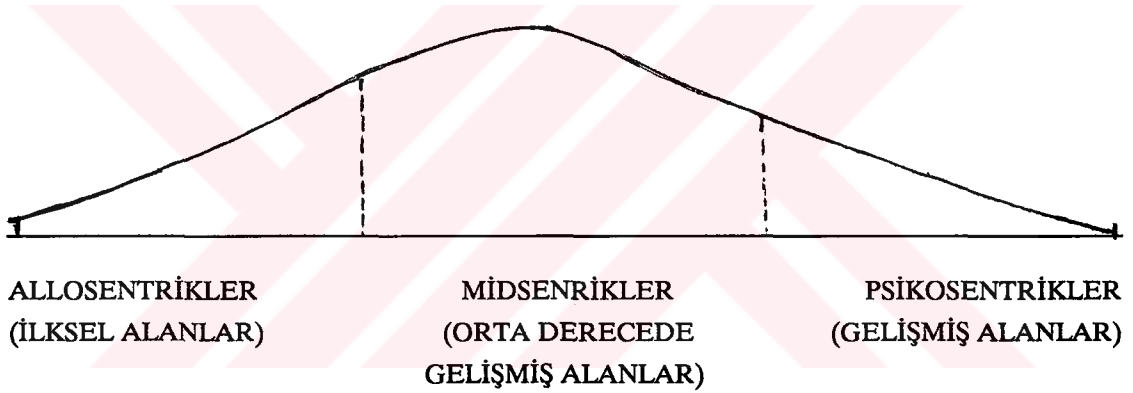
- a) Uyuşturucu tüketiminde artış,
- b) Ahlakın gerilemesi,
- c) Suçlarda artış,
- d) Yasal olmayan kumar faaliyetlerinde artış."

Turizm yörelerinde yaşanan söz konusu çevresel ve sosyo-kültürel değişimler yerli halk ve turistler üzerinde farklı etkiler bırakacaktır. Yerli halk için olumsuz etkiler SONAT (1991)'a göre şunlardır: "Ulaşım olanakları, su, enerji gibi altyapı hizmetlerinden yeterince yararlanamamak, rant artışları dolayısı ile ortaya çıkan gelir dağılımındaki bozulma, sosyal yapıdaki hızlı değişimin olumsuz sonuçları, tarihi, kültürel ve doğal çevredeki bozulma ve kirlenme." Yine, SONAT (1991)'a göre turistler için oluşan olumsuz etkiler ise şunlardır: "Altyapı yetersizliği ve sıkışıklık nedeni ile rahatsızlık, turizm imajındaki bozulma, dolayısıyla beklentilerin karşılanamaması."

Doğal ve sosyo-kültürel değerleri bozulmuş ve turizm imajı değişmiş yörelerde talepte meydana gelen azalma sonucu turizmde yaşanacak daralma dahi söz konusu olumsuz etkileri ortadan kaldırmayacaktır. Turistler, kaynakları bozulmamış yörelere yöneleceklerdir. AKESEN (1994)'e göre bu hareketler PLOG (1974) ve JUBENVILLE (1987) tarafından "kaynağın niteliğinin değişmesine bağlı olarak değişen ziyaretçi grupları" diye yorumlanarak üç grupta toplanmıştır: "Birinci grup, bir doğal alana ilk gelen ziyaretçiler olan 'Allosentrikler'dir. Bunlar uzak yerlere, en az servisle ve en düşük güvenlik koşullarında gitmeye gönüllü olanlardır.

Eğer, ilksel bir doğal alan uluslararası bir üne kavuşursa buraya sermaye yönelimi artar. Bu daha iyi koşullar arayan Midsentrik'leri alana çeker. Bu grup da iyileştirilmiş imkanlar, daha geniş servisler ve daha güvenli koşullar dışında, allosentriklerin alandan beklediği kaynak değerlerinin aynısıyla ilgilenirler. Alanın gelişmesi bununla bitmez. Kullanım etkili biçimde artmaktadır ve iş sektörü buna bağlı olarak çoğalmaktadır. Bu durumda özgün doğal çekicilerin öne-

mi azalır, odak, insan yapımı çekicilerde yoğunlaşır. Bu noktada midsentriklerin yerini 'psikosentrikler' alır. Bunlar, alanın önceki allosentrikler tarafından yaratılan psikolojik imaj tarafından çekilen ama daha fazla konfor talep edenlerdir. Bu noktada kaynak daha fazla doğa tabanlı turizm adı altında sınıflanamaz... Aşırı gelişmenin sonunda allosentrikler ve midsentrikler alanı ziyaret etmeyi keserler. Psikosentrikler ise daha düşük bir fiyatta daha fazla şey talep ederler." (AKESEN, 1994). Sözkonusu değişimi Şekil 1'de görebilirsiniz.

ŞEKİL 1: Turizm hedef noktalarının psikografik konumları
(AKESEN, 1994)

Görüldüğü gibi; kitle turizmi anlayışı gereği, yöreler keşfedilmekte, bu yöreler bozulmamış doğası ve kültür özellikleri sayesinde uluslararası ün kazanmakta, yöreye sermaye akışı sağlanarak, turist sayısını ve turizm donanımını arttırmaya yönelik yatırımlar yapılmaktadır. Kaynakların sınırlı olduğunu düşünmeden yapılan yatırımlar ve aşırı kullanım sonucu çevresel ve sosyo-kültürel değerler yokolmaktadır. Bu yokoluşla birlikte yörenin doğallık imajı bozulmakta ve sonuçta uluslararası sermaye tarafından doğası henüz bozulmamış yeni yörelerin keşfine dönük arayışlara girilmektedir. Bu tür bir turizm anlayışı eldeki kıstıtlı kaynakları zamanla sömürüp, tüketmekten başka bir işe yaramayacaktır.

Doğal ve sosyo-kültürel değerlere duyarlılığın oldukça arttığı günümüzde, kitle turizminin yarattığı bu yıkımı farkedenden çevreler, yeni arayışlara yönelmişlerdir. Böylece turizm kitlesel olmaktan çıkıp bireysel bir nitelik kazanmaya başlamıştır.

3. 1.2.2.2. Yeni Bir Turizm Anlayışı: Yumuşak Turizm

"Ekonomik ynden verimli, toplumsal ynden sorumlu ve doğal çevrenin kullanımını açısından bilinçli bir turizm..." (TEKİN, 1991) olma esaslarına dayanan yumuşak turizmin çıkış noktası; "Turizmin ekonomik temeline zarar vermeden, evre üzerindeki etkisini en aza indirmektir." (İNCEOĞLU ve AYSU, 1992).

"Doğa turizmi", "Sorumlu turizm", "Bilinçli turizm", "Alternatif turizm", "Eko-turizm" adlarıyla da anılan "Yumuşak turizm"le ilgili olarak oluşturulan ilk araştırma grubu, 1987 yılında Berlin'de yapılan Uluslararası Turizm Fuarı'nda ortaya çıkmıştır. Bu araştırma grubu, turizmin neden olduğu ekonomik, sosyal ve ekolojik sorunlara dikkat çekmiştir. Aynı araştırma grubu, 1988 yılından itibaren ilgili bazı ilke ve öneriler benimsemiştir (GÜLEZ, 1992).

Yumuşak turizm, kitle turizminin aksine yavaş gelişir, kaynakları optimum şekilde kullanır, çevreye saygılı ve ölçülüdür. Turistler, toplu olarak yönlendirilmek yerine kendi bireysel tercihlerine göre karar verirler, yerel yaşam tarzını benimseyerek kendi ülkelerindeki yaşam biçimini dikte etmezler, aktif bir şekilde turizm faaliyetlerine katılırlar, bir çok anı ve yeni bilgiler edinirler, kitle turizmine nazaran daha sakin bir yaşam sürerler.

Yumuşak turizmin en önemli özelliği; içerdiği çeşitli turizm aktiviteleri sayesinde farklı yöreleri turizm faaliyetleri içine katarak, belli yöreler üzerinde yoğunlaşmayı azaltması ve turizmi senenin bütün günlerine yaymasıdır. Söz konusu turizm aktiviteleri şunlardır: Sağlık turizmi (klimatizm, termalizm, valizm), Yayla turizmi, Kıyı turizmi, çiftlik turizmi, Gastronomi (mutfak) turizmi, Sportif turizm (su sporları, dağ sporları v.b.), Dağ turizmi, Golf turizmi, Kongre turizmi.

Yumuşak turizmin önemli bir aktivitesi olan yayla turizminden bahseder-

ken, yumuşak turizmin özellikleri hakkında da daha detaylı bilgiler vererek, konuyu daha yakından inceleyeceğiz.

3. 2. Yayla Turizmi

Yayla turizmi konusunda yapılacak çalışmaların başarılı olabilmesi için, öncelikle yayla ve yaylacılık konusunda yeterli bilgiye sahip olmak gerekir. Bunun için, yayla turizmi başlığı altında inceleyeceğimiz ilk konu "yaylanın tanımı" olacaktır.

3. 2.1. Yaylanın Tanımı

Türkiye'nin her yöresinde, yayla sözcüğü yazın çıkıp oturulan yer, dağların üzerindeki yazlık ikametgâh ya da yazlık mera anlamına gelmektedir.

EMİROĞLU (1977)'nin bildirdiğine göre; ALAAGÖZ (1941), yaylayı : "Köy sürülerinin yazın en sıcak devresinde çıkıp uzun süre kaldıkları dağ meraları" olarak tanımlamıştır. DARKOT (1968), ise ot sağlamak amacıyla, sürülerin dağ sıralarındaki yamaç ve düzlüklere yayılmasından "yaylak" veya "yayla" teriminin türetildiğini söylemektedir. Yayla sözcüğü çoğu kez fiziki coğrafyada plato karşılığında kullanılan bir terimdir. Dağ ve ovaya karşılık bir yer biçimini anlatan plato terimiyle eş anlamlı olmak üzere yayla terimi de kullanılmaktadır (EMİROĞLU, 1977).

DEFNE (1955), ise yaylayı: "Orman içindeki açıklıklar veya ağaç sınırının üstünde bulunan ve genellikle yaz aylarında hayvanların otlatılmak üzere getirildikleri, kışın erişilemeyen doğal dağ meraları" olarak tanımlamıştır. Bazı kaynaklarda yaylak kısaca: "Coğrafik mevkileri, iklim ve diğer mahalli koşullar dolayısıyla yalnız yaz aylarında otlatılan meralar" olarak tanımlanmıştır.

Tanımlardan da anlaşıldığı gibi yaylalar, genellikle yükseklerde olduğu için kışın uzun süre karla kaplı kalırlar. Bu nedenle yaylalarda sürekli olarak oturulamaz. Sadece yazın hayvanlarla birlikte yaylaya çıkılır ve kışa doğru ovaya geri dönlür.

Yaylalar buldukları yüksekliklere göre üçe ayrılır (LEIDENFROST ve PARCHER, 1969):

1. Alçak Yaylalar

Denizden yüksekliği 900-1200 m. olan, devamlı iskan ve tarla ziraatı alanlarıyla hudut alan yaylalardır. Bu yaylalara mayıs ayında çıkılmaktadır. Ortalama otlatma periyodu 140-160 gün sürer. Ege, Akdeniz bölgelerindeki yaylalar bu tip yaylalardır.

2. Orta Yaylalar

Denizden yüksekliği 1200-1600 m. olan ve tarla ziraatı sınırının üstünde orman sınırındaki yaylalardır. Bu yaylalara haziran ayında çıkılır ve otlatma periyodu 100-140 gün sürer. Orta Anadolu'daki yaylalar bu tiptedir.

3. Yüksek Yaylalar

Denizden yüksekliği 1600 m.'den fazla olan ve orman sınırının üstünde bulunan yaylalardır. Bu yaylalarda kalış süresi daha azdır. Otlatma periyodu 60-80 gün sürer. Karadeniz ve Akdeniz bölgelerindeki yaylalar genelde bu tip yaylalardır.

3. 2.2. Yaylacılık

Yaylacılığı; yaylacılığın tanımı, yaylacılığın doğuşu ve gelişimi, yaylacılığın toplumsal boyutu ve yaylacılığın çevresel boyutu başlıkları altında inceleyeceğiz.

3. 2.2.1. Yaylacılığın Tanımı

Yaz aylarında çeşitli neden ve amaçlarla yaylaya çıkanlara "Yaylacı" adı verilmektedir. ULUOCAK (1978)'a göre yaylacılık: "Mevsimin ilerlemesi ile ilk kez taban alanlarda başlamış olan otlatmayı yükseklerle intikal ettirmek üzere, sürülerin gittikçe yükseklerle çıkarılması esasına dayanan bir otlatma sistemidir." Yaylacılık, yaz aylarında insanların ve hayvanların yaylaya gitmelerini, burarlarda geçici olarak kalmalarını ve ekonomik faaliyette bulunmalarını kapsar. hayvanların bakımı; yazın otlaklarda otlatmaya karşılık, kışın ahırlarda barınma biçiminde yapılır.

Bazı kaynaklarda (TURİZM BAKANLIĞI, 1992a); "Türk insanının doğayla bütünleşerek, sıcaktan korunmak için uyguladığı", bazı kaynaklarda da (DÜZENLİ ve ark., 1992); "İnsanların avcılık amacıyla başlattıkları" söylenen yaylacılığın asıl amacı (ÖZTAN, 1978): "Yılın belirli mevsimlerinde yaylalarda yetişen bol besleyici bitkileri hayvanlara yedirerek, bunları pazarda değeri olan hayvansal ürünlere çevirmektir."

Yaylacılığın önemi, halk ekonomisi (geniş yayla sahalarından faydalanma, hayvancılığın korunması) ve özel ekonomi yönünden (hayvan yetişmesinin ıslahı ve az masraflı hale getirilmesi, yaz yemlemesinden ve işten tasarruf) olmak üzere iki taraflıdır (LEIDENFROST ve PARCHER, 1969).

ÖZTAN (1978), yurdumuzdaki yaylacılık tiplerinin üçe ayrıldığını bildirmektedir:

1. Göçebe Yaylacılık

Daha çok keçi, koyun gibi küçükbaş hayvancılığı kapsayan bu tip yaylacılıkta, hayvan sahibi belirli bir yer ve konuta sahip değildir. Kıl çadırlarda oturur, hava koşulları ve yem durumuna göre, mevsim içinde sık sık yer değiştirir. Bu yaylacılık sisteminde, en büyük toplum ünitesi bir tek hanedir. Yaylacılar, genellikle yalnız yaşarlar. Bu yaylacılık tipi Akdeniz Bölgesi'ne özgü yaylacılık tipidir.

2. Sabit Yaylacılık

Bu sistemde yaylacı, belirli bir köy veya mahallenin halkı olup, yaylada da bir arada bulunurlar. Yayla olarak seçtikleri alan belirlidir. Herkesin ilkel de olsa sabit bir barınağı vardır. Hayvan sahipleri, yılın belirli bir zamanında bütün hayvanlarıyla buraya gelerek, bir süre kaldıktan sonra yine hep birlikte yaylayı terkederler. Bazı yerlerde, bir köy veya mahalle halkının değişik yüksekliklerde olmak üzere birden fazla yaylası mevcuttur. Diğer yaylalardan daha alçakta olan, ilkbaharda yüksek yaylaların havasının henüz düzelmediği zaman ve sonbaharda, yüksek yaylalardan ayrıldıktan sonra iki kez uğranılan bu yaylalara güzle-güzlek- denmektedir. Güzleler orman içi veya orman sınırında bulunan yaylalardır. Sabit yaylacılıkta, hayvanların çoğunluğunu büyükbaş hayvanlar oluşturu-

rur. Karadeniz Bölgesi ve Bolu mıtıkasında yapılan yaylacılık faaliyetleri bu tip-
tedir.

3. Tarımla Kombine Edilen Yaylacılık

Bu tip yaylacılık, sabit yaylacılığa çok benzer. Sabit yaylacılıktan ayrılan yö-
nü, hayvancılığın yanında; patates, mısır, vb. tarımın yapılmasıdır. Yurdumuzda,
güney ve batı bölgelerinde köy halkının yaz aylarında topluca yaptığı yaylacılık
bu tiptedir.

3. 2.2.2. Yaylacılığın Doğuşu ve Gelişimi

Daha önce de belirttiğimiz gibi; yılın belirli mevsimlerinde yaylalarda yeti-
şen bol besleyici bitkileri hayvanlara yedirerek bunları pazarda değeri olan hay-
vansal ürünlere çevirmek amacıyla ortaya çıkan yaylacılık, günümüzdeki duru-
muna uzun yıllar süren bir değişim sonucu ulaşmıştır. Ünlü tarihçi BRAUDEL
(1990), bu oluşumu şu şekilde açıklamaktadır: "Geriye doğru nereye bakarsanız
bakın yaylaya göçme olayı uzun bir evrimin sonu, belki de erken yapılmış bir iş-
bölümüdür. Kimi insanlar, yardımcıları ve köpekleriyle birlikte sürüleri güder-
ler, yayla otlaklarıyla ova otlakları arasında gidip gelirler. Bu iniş çıkışlar doğal
ve kaçınılmaz bir zorunluluk, çeşitli yüksekliklerdeki otlakları bir sıraya göre
kullanma zorunluluğudur."

LEIDENFROST ve PARCHER (1969)'a göre; yaylacılığın temeli (M.Ö.
1700'de) Kuzey Avrupa'nın ve Kuzey Asya'nın ağaçsız steplerinde, yayla çadırları
ile bozuk Melez ve Çam (P. cembra) ormanlarında kısmen de yaylaların yap-
rakla örtülü mıntıklarında atılmıştır. Yazarlara göre; o zamanki yaylacılık bu-
günkünün tam tersiymiş. Başlangıçta yaşantının aslı yaylacılık ve otlakçılıkmış.
Alçalarda kışlamak ise arzulananmayan bir zorunlulukmuş.

Ve yine LEIDENFROST ve PARCHER (1969)'a göre; yaylacılık hakkın-
da tarihi devreye ait ilk bilgiyi, Yunanlı ve Romalı yazarlar vermektedir. Bu bil-
gilere göre; "Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılmasıyla, Romalı üst tabaka kay-
boldu. Kuzey ve Batı'da Cermen halkları Alp havzasına göç ettiler ve oradaki
mevcut ekonomiyi ıslah ettiler. Ülkeye kendi politik ve ekonomik kurallarını ha-

kim kıldılar. Bu kurallar bugün dahi Orta Avrupa halkının ve ekonomisinin karakterinde kendini göstermektedir..."

DEFNE (1955)'e göre; ülkemizde ilk yaylacılık ve kışlak hayatı kayıtları, Selçuklular zamanına rastlamaktadır. EMİROĞLU (1977)'da, Anadolu'ya yaylacılığın Türkler tarafından getirildiğini iddia etmektedir. EMİROĞLU (1977), yerleşik hayata geçen Türklerin, arada bir yarı göçebe hayat geçirdiklerini, bu sırada yaylacılık geleneğinin doğduğunu söylemektedirler.

Yaylacılık faaliyetleri 1858 tarihli Arazi kanunnamesi'ne kadar, devletin hiçbir müdahalesi olmadan gerçekleştirilmiştir. Bu tarihten önce Osmanlı Devleti'nin her eyalet ve hatta sancak için farklı olarak hazırladığı kanunnamelerde otlak, yaylak, kışlak ve hayvan sayım vergilerine ait hükümler vardır. Fakat, bu durum yayla yaşantısını düzenlemekten öte sadece devletin toplayacağı vergilerin miktarıyla ilgilidir. Yaylaların devlet müdahalesinden uzak durumu, yayla yaşantısının tamamen kendine özgü birçok özelliği içermesine ve çeşitli geleneklerin doğmasına neden olmuştur. Sözkonusu yaşantı şeklini ilerde "Yaylacılığın Kültürel Boyutu" başlığı altında inceleyeceğiz.

1858 tarihli Arazi Kanunnamesi'nde yer alan meralar hakkındaki düzenlemelerle 98. maddede "Mer'aların sınırlandırılması ve bunların hiçbir suretle genişletilme veya daraltılma yoluna gidilmemesi" kayıt altına alınmıştır. 100. maddede ise "Bir köyün mer'asında ancak o köye ait hayvanların müteakip döleriyle beraber otlatılabileceği, hariçten hayvan sokulamayacağı" belirtilmiştir (DEFNE, 1955).

Daha sonra gerek Osmanlı döneminde, gerekse Cumhuriyet döneminde mera, yaylak ve kışlaklar hakkında çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Fakat, bu düzenlemelerin; mera, yaylak ve kışlakları sağlıklı bir yapıya kavuşturduğu söylenemez.

Yaylalar en büyük yapısal değişimi son yıllarda yaşamaktadır. Yayla yollarının yapılması, birçok yaylaya elektriğin getirilmesi ve hatta bazı yaylalara telefon bağlanması sonucu yaylalar, artık hayvan beslemeye dayalı ekonomik faaliyetlerin yapıldığı alanlar olma özelliğini yitirmektedir. Hayvancılıkla hiçbir ilgisi

olmadığı halde, şehrin sıcağından kaçıp, yaylanın serin ve temiz havasına sığınmak isteyen insanlar, yaylaları birer sayfiye yerine dönüştürmektedir. Bu dönüşüm, yeni yasal düzenlemeleri gerektirdiği gibi çeşitli ekonomik, kültürel ve çevresel değişikliklere de yolaçmaktadır. Yaşanmakta olan bu dönüşüme, "Yaylacılığın Toplumsal Boyutu" başlığı altında değineceğiz.

3. 2.2.3. Yaylacılığın Toplumsal Boyutu

Yaylacılığın Toplumsal Boyutunu; ekonomik boyut, kültürel boyut ve yasal boyut başlıkları altında inceleyeceğiz.

3. 2.2.3.1. Ekonomik Boyut

Yaylacılığın, asıl olarak ekonomik nedenlerden ortaya çıktığını belirtmiştik. Gerçekten yaylacılık, geniş yayla sahalarından yararlanabilme imkanını, hayvancılığın korunmasını, hayvan yetiştirilmesinin ıslahını ve az masraflı hale getirilmesini, yaz yemlemesini ve işten tasarrufu sağlayarak çeşitli ekonomik faaliyetlere kaynaklık etmektedir.

Yayla ortamının yaylaya çıkarılan hayvanlar üzerindeki olumlu etkileri, yayla hayatının vazgeçilmezliğinin göstergesidir. Yayla hayatı, hayvanlara; sıhhat, yeme kanaatkarlığı, sarp arazide dolaşma kabiliyeti, daha uzun hayat ve faydalanma süresi, daha yüksek verimlilik kazandırır. Yaylaya çıkan hayvanlar, yemi iyi değerlendirme özelliklerinin devamlılığı sebebiyle vadiye indikleri zaman da eskisinden daha fazla et yapma kabiliyeti gösterir ve daha çok süt verirler. Dağ iklimi yayla yemine de tesir ederek, bu yemlerin genç hayvanların yetiştirilmesi ve süt üretimi yönünden büyük değeri olan vitaminler, lezzetli maddeler, mineral maddeler ve sindirimi kolay proteinlerce zengin olmasını sağlar (LEIDENFROST ve PARCHER, 1969).

Ayrıca, bir çok yayla bitkisinin yararlı maddeler ihtiva ettiği unutulmamalıdır. Bu maddeler ve bunların etkisi et, süt, tereyağı ve peynire geçerek, bu ürünlerin değerini yükseltir. Yaylada yaşayanlar daha çok bu ürünlerle, yani hayvan orjinli proteinle beslendikleri için daha çevik ve güçlü olurlar (SÖZER, 1972).

Yaylacılık, kış yemlemesinin daha iyi hale getirilmesinin temelini teşkil eder. Yayla otlak gününün fazla olması, yaylacıların yemden büyük ölçüde tasarruf etmesini sağlar ve ancak bu sayede amaca uygun bir kış yemlemesi yapılabilmesini mümkün kılar. Saman, yem olarak değil, yeri örtme maksadıyla kullanılır. Ormana zarar veren, ölü örtüden faydalanma yöntemi terkedilir (LEIDENFROST ve PARCHER, 1969).

Yaylalarda elde edilen kaliteli hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi, son yıllara kadar, aile işletmesi düzeyindeki küçük işletmelerde yapılmaktaydı. Yaylacılar, kendilerine yetecek ürünü kullanmakta, geri kalanı da pazarlarda; yağ, peynir, minzi, tulum peyniri, keş (yağsız tuzlu peynir) ve yoğurt olarak satmaktaydı. Pek verimli olduğu söylenemeyen bu işletme şeklinde, aşırı talep karşısında kendi kullanacağı ürünü satanlara da rastlanmaktaydı. Bu durumun Karadeniz Bölgesi yaylalarında son yıllarda değişmekte olduğu görülmektedir. Köy Kalkınma Kooperatiflerinin yaptırdığı mandıralar, hayvansal ürünlerin daha verimli değerlendirilmesi için yeni olanaklar yaratmıştır. Ürettikleri sütleri günlük olarak, mandıraların yaylalara gönderdiği arabalara teslim eden yaylacılar, süt ürünleri üretimi, taşıma ve pazarlama işlerini de köy kooperatiflerine devretmişlerdir. Köy kooperatifleri daha verimli çalıştıkları gibi kullandıkları akılcı pazarlama yöntemleriyle üreticinin emeğinin ucuza gitmesini önlemektedir.

Yaylacıların yaylada yaptıkları üretim bu kadarla kalmaz. Bir çok yaylamızda arıcılık yapılmaktadır. Üretilen ballar ülkenin pekçok yöresinde yayla balı, çambalı, arı sütü gibi adlarla satılmaktadır. Örneğin; Rize'nin Anzer yaylasında üretilen Anzer Balı, sınırlı üretimi ve astronomik fiyatına rağmen insan sağlığı üzerindeki olumlu etkisi nedeniyle dünyaca tanınan bir ürün olmuştur. Fazla yüksek olmayan ve yaylacıların uzun süre konakladıkları yaylalarda kümes hayvancılığı da yapılmaktadır. Yaylalarımız, akarsu ve göllerin yanısıra barındırdıkları yaban hayvanı potansiyeli sayesinde tatlı su balıkçılığı ve avcılık etkinliklerine de konu olmaktadır.

Ülkemiz yaylalarında yapılan önemli üretim şekillerinden biri de; el sanatlarıdır. El sanatı ürünleri bölgelerimize göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin; daha çok küçükbaş hayvanların beslenildiği Akdeniz Bölgesi yaylalarında

kıldan yapılan kilimler, heybeler, çoraplar, ormanları bol olan Bolu yaylalarında yerini; ağaç testi, saksılık, çiçeklik, kutu, sehpa, takoz, kaşık gibi el işlerine bırakmaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarında da bu tip odundan yapılmış el işlerinin yanısıra, yünden yapılan çoraplar, kilimler, heybeler, iğne oyaları, peştemal, keşan, banyo lifi gibi ürünler, topraktan yapılmış çanak ve çömlekler üretilir. Bu bölgenin bazı yaylalarında yapılan pestil ise, duttan yapılan ilginç bir üründür.

3. 2.2.3.2. Kültürel Boyut

Yaylacılık, başlangıcından bu yana geçen süre içinde oluşturduğu gelenekleriyle kendine özgü bir yaşam biçimi oluşturmuştur. Yaylaya çıkış hazırlıklarının başlanmasından tekrar köye geri dönene kadar geçen süre içinde yapılanları şöyle özetleyebiliriz:

Yaylacıların yaylaya çıkmadan önce yaptığı hazırlıklar, yaylaya çıkacak hayvanların hazırlanması ve yaylanın hazırlanması şeklinde yapılır. Hayvanlar, beslenmelerinden, haşerelerinden arındırılmasına, boynuzlarının köreltilmesinden, tırnaklarının bakımına kadar çeşitli işlemlerden geçirilir. Hatta yaylaya yürüyerek çıkılacaksa, özellikle büyükbaş hayvanlar yaylaya çıkıştan bir süre önce köy içinde yürütülerek yaylaya çıkışa hazırlanırlar. Yaylanın hazırlanmasına Nisan-Mayıs aylarında yaylalardaki kar henüz erimemişken başlanır. Erkekler, havanın uygun olduğu zamanlarda yaylaya çıkarak evlerin çevresinde bulunan çayır alanlarına gübre serperler. Kar üstüne serpilene gübre, kar eridikçe toprağa ulaşır. Yaylaya yürüyerek çıkılacaksa, göç sırasında ağır eşya getirilmez. Hatta, gazyağı, tuz, şeker, odun gibi bozulmayacak malzemeler önceki yazdan yaylada bırakılmıştır. Hazırlıklar genellikle eksiklikleri tamamlamaya yöneliktir. Giyecekler onarılır, yeni kilimler alınır - ya da dokunur -, yapılacak tamirler için malzeme sağlanır.

Yaylaya çıkış günü, havaların ısınmasına ve karların erimesine bağlıdır. Yaylaya çıkış ve dönüş tarihlerini köy muhtarı, köyün yaşlıları ve güvenilir kişileri belirler. Bazı yörelerimizde yaylaya çıkış ve iniş direk yapılmaz. Örneğin: Trabzon ilinde yaylacılar, yaylaya çıkışta ve inişte mezra -güzlek- denen orman

içi veya orman kenarı konaklama yerlerine uğrayarak bir süre kalırlar. Yaylaya çıkışta (nisan ayından mayıs sonuna kadar) güzlekte kalınmasının nedeni; yükseklerde havaların henüz ısınmamış olması ve bitki örtüsündeki gelişme alçaklardan başladığı için, bu kısımlarda erken gelişen vejetasyonun hayvanlar tarafından değerlendirilmesi isteğidir.

Günümüzde, yaylacıların çoğu, yaylaya çıkış ve inişte hayvanlarını ve eşyalarını çeşitli ulaşım araçları kullanarak taşımaktadır. Bazı yaylacılar ise geleneklerini devam ettirmek için hayvanlarıyla birlikte eşyalarını da yanlarına alarak yürümeyi tercih ederler. Doğu Karadeniz'in bazı yaylalarında halen devam eden bu yürüyüş geleneği çeşitli özellikleri içermektedir. Birkaç gün sürebilen bu yürüyüşlerde, yaylacılar mola anlarında bile boş durmamakta horon halkaları oluşturmakta, birbirleriyle şakalaşmaya dayanan çeşitli oyunlar oynamaktadır. Yürüyüş boyunca kemence eşliğinde söylenen türküler ve maniler yürüyüşün zevkli geçmesini sağlamaktadır. Trabzon'un Şalpazarı ilçesinde yaylaya çıkış hazırlıkları ve yaylaya çıkış faaliyetlerini izleyen SÜMERKAN (1989), yaylaya ulaşan yaylacıların yaylaya girişlerinin ilginçliğini şu şekilde anlatmaktadır:

"...Ertesi gün Kadirga Yaylası'nın Al-i meydan denilen toplanma yerine vardık. Muhtarlar, obanın yaylaya girişi için bir saat belirlemişler. Buna aşma saati deniyor. Toplanma yerine önce ulaşanlar, geriden daha yavaş gelenleri bekliyorlar. Bu arada ikinci günün sabahı, köyden kamyonlarla hareket edenler de o saate kadar Al-i meydana ulaşıyorlar. Belirlenen saatten önce, insanlar obadaki evlerine gidebiliyorlar. Fakat, hayvanlar yaylaya giremiyorlar. Amaç, obadaki tüm hayvanların ortak çayırlarından eşit şekilde yararlanması... İşaret verilmesiyle beraber, yüzlerce hayvan koşar şekilde yaylaya sürüldü ve yaylacılar üç ay sürecekle yaşantılarına başladılar."

Yaylacılar, yaylalarda "oba" denen topluluklar halinde yaşarlar. Oba halkı, genellikle aynı köyün insanlarından oluşur. Yaylacıların yaşadıkları yerleşim birimlerine "dam" denir. Bu kulübeler ayrıık düzende, iki-üç dönümlük bir arsa içinde yapılmıştır. Etrafında taş veya tahtadan yapılmış çitler bulunan bu arsalar da kış için köye indirelecek çayırlar yetiştirilir. Bir çok yerde dam adı verilen bu kulübeler yörelerimize göre tip bakımından bazı farklılıklar gösterir. Toroslarda

göçer çadırları, Toroslar ve Karadeniz ardı dağlarından İç Anadolu'ya kadar uzanan alanlarda düz damlı ve taş duvarlı kulübeler, Maraş dolaylarında her yıl değişen yarma odunlardan yapılmış barakalar, Ardahan-Artvin dolaylarında taş duvarlı ve hartamalarla yapılmış beşik çatı konstrüksiyonu arz eden kulübeler, Karadeniz sahili, bilhassa Trabzon ve Giresun dolaylarında, ensiz dilme tahtalarla yapılmış duvarlı olan hartama saçaklı yayla evleri, Karadeniz arkası ve bilhassa Batı Karadeniz dolaylarında çatma tarzında tomrukların üst üste konmasıyla doğan bir yayla evi tipi olan "Gelik" adı verilen barınaklar vardır. Bu barınaklar üzerinde yerel iklim şartlarının, sosyal yaşayış icaplarının ve bir de yörenin ormanca zengin veya fakir oluşun büyük rolü vardır.

Yayladaki yaşam, aynı zamanda ilkbaharın yoğun uğraşısıyla fazlasıyla yorulmuş olan yaylacılar için iyi bir dinlenme fırsatıdır. Ahır hayvanları yaylada olduğu için ahır ve gübreleme işlerinden kurtulurlar. Yani yaylaya çıkış, yaylacıların ağır işlere ara vermesini sağlayan sevindirici bir olaydır. Bazı yaylacılar hayvanlarını kendileri yaylıma (hayvanları otlatmaya) getirirler. Bazıları ise hayvanlarını çobana teslim eder. Çobanların hayvan sahiplerine karşı sorumlulukları vardır. Eğer, bir hayvan kaybolursa parasını sahibine ödemek zorundadırlar. Ancak, hayvan kaza sonucu ölürse, cesedini sahibine göstermek suretiyle para ödemekten kurtulurlar.

Hayvanlarını çobana teslim eden yaylacılar, çayır biçme zamanına kadar; yaylımdan dönen hayvanlarının sütünü almak, basit ev işleriyle uğraşmak gibi kendilerini fazla yormayacak işler yaparlar. Çoğu yöremizde Ağustos ayının ortalarında başlayan çayır biçme dönemi yaylacıların işlerinin en yoğun olduğu zamandır. Bazı yerlerde bu işlem "imece" usulü ile yapılmaktadır. Her yayla evinin çevresinde hayvanların girmesini önlemek için taş veya tahta çitlerle yapılmış çayır alanları vardır. Yaylacı, buradan biçtiği çayırı köye indirir ve kışın hayvanlarını bu çayırarla besler.

Biçilen çayırlar, kurutulup destelenerek taşımaya uygun hale getirilirler. Günümüzde, yayla yollarının yapılmış olması sayesinde; kurutulan çayırlar, köylere kamyonlarla nakledilmektedir. Bu sayede yaylacılar -özellikle kadınlar- rahat bir nefes almıştır. Çünkü yollar yapılmadan önce kadınlar, yayla sezonunun

bitimine kadar (ağustos sonundan eylül ayı ortasına kadar) bütün zamanlarını çayır taşıma işine işe ayırırlar ve onca yükü -kendi sırtlarında ve hayvanlarla- taşıyarak oldukça yorulurlardı. Artık, çayırlar kurutulduktan sonra balyalanarak -veya balyalanmadan- kamyonlara yüklenmekte ve köye indirilmektedir. Bu balyalama ve taşıma işi yaylacının sadece bir-iki gününü almaktadır.

3. 2.2.3.2.1 Yayla Şenlikleri

Yayla şenlikleri, yaylacılık kültürünün önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Ülkemizin birçok yöresindeki gibi Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarında yapılan yayla şenlikleri de ilginç özellikler taşımaktadır. Bu bölgemizde asırlardır yapılan yayla şenlikleri; "Çürük ortası", "Yayla ortası", "Otçular" gibi adlarda yayla süresinin belirli dönemlerini yansıtmaktadır. Genellikle, yaylanın en kalabalık olduğu dönemlere, ot biçme işleminin bitimine ya da köydeki son işlerin bitirilip yaylada toplanma tarihlerine -yaylaya çıkış zamanına- rastlamaktadır (SÜMERKAN, 1987).

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yapılmakta olan bazı yayla şenliklerini ve tarihlerini Tablo 1'de görebilirsiniz.

Kafkasör yaylası şenlikleri, boğa güreşleri sayesinde ayrı bir ün kazanmıştır. Üç gün süren şenlikler boyunca sırf bu iş için yetiştirilmiş boğaların kıran kırana geçen mücadelesi izleyicilere heyecanlı anlar yaşatmaktadır. Bu mücadelenin en büyük özelliği sonuçta kan dökülmesine gerek duyulmamasıdır. Rakibinin üstün geleceğini anlayan boğanın döğüş pistini terketmesi sonucu belirlemektedir.

Yaylacılar, geniş bir alanda toplanıp yaptıkları bu şenliklere "Dernek" demektedir. Oba sakinleri, dernekten birkaç gün önce hazırlıklarını tamamlarlar. Genç kızlar, allı pullu yöresel kıyafetlerini, erkekler ise temiz elbiselerini giyerler. Erkeklerin çoğu yanlarına tabanca ve mermilerini de alırlar. (Şenlikler sırasında havaya sıkılan kurşunlar, şenliklerin vazgeçilmez bir özelliğidir. Fakat aşırı ölçüde alkollü içkinin tüketildiği şenlikler sırasında, bu tür hareketler tehlikeli sonuçlar doğurabilmektedir.).

Tablo 1- Doğu Karadeniz Bölgesinde yapılan bazı yayla şenlikleri ve tarihleri.

Artvin yaylalarında,	Kafkasör Şenlikleri (Haziran ayının son haftası. 3 gün sürer).
Giresun yaylalarında,	Kümbet Şenlikleri (Temmuz ayının 2. pazar günü). Sis Dağı Şenlikleri (Temmuz ayının 3. cumartesi günü).
Rize yaylalarında,	Ayder Şenlikleri (Eylül ayının başlangıcında).
Trabzon yaylalarında,	Sultan Murat Şenlikleri Anma Günü (28 Haziran günü). Kadırğa Şenlikleri (Temmuz ayının 3. cuma günü). Hıdırnebi Şenlikleri (18-20 Temmuz). Karaaptal Şenlikleri (14 Ağustos). Çaykara Yayla Ortası Şenlikleri (15 Ağustos). Tonya Yayla Ortası Şenlikleri (16 Ağustos). Beypınar Şenlikleri (25 Ağustos). Sivritepe Şenlikleri (5 Eylül).

Trabzonun Çaykara yöresinde karşılaşılan ilginç bir özellik de yaylacıların, şenlikten bir gün önce köy meydanında toplanarak yaptıkları kınma horonlarıdır. Yaylacılar, kınma horonlarından sonra şenlik sabahı, kafile başkanının verdiği işaretle davul, zurna ve kemençenin yol havasına uyarak dernek yerine hareket ederler. Yol boyunca erkekler önde, kadınlar ve kızlar (!) arkada giderler (ÇAYKARA DERGİSİ, 1984).

Obalardan gruplar halinde horon oynayarak gelen yaylacılar, dernek yerine ulaşıncaya kadar, yüzlerce kişiden oluşan horon halkaları oluşturur. Dernek yeri tam bir cümbüş halini alır. Burada kurulan pazar yeri her türlü ihtiyaca cevap verecek düzeydedir. Yaylacılar, yağ, peynir, çökelek, pestil vb. hayvansal ürünlerle etlik hayvanlarının bir bölümünü burada satar, kazandıkları parayla un şeker makarna bulgur vb. yiyecek ve çeşitli giyecekler alarak ihtiyaçlarını karşılarlar.

Şenlik günü binlerce kişinin toplandığı (Bazı yaylalarda 20 bini bulduğu söylenmektedir) şenlik alanlarında yapılan eğlenceler çok çeşitli aktiviteleri içermektedir. Bir günlüğüne küçük boyutlu lunaparklarının bile kurulduğu şenliklerde gelenekselliğini yitirmeden sürdürülen en önemli eğlence ise, sabahtan akşama kadar hiç susmayan davul, zurna ve kemencelerin eşliğinde yapılan horonlardır. Binlerce kişinin oluşturduğu horon halkaları yöre halkının tükenmez enerjisinin bir göstergesi olarak müziğin ritmine hiç eksilmeden ayak uydurur. Şenlikler sırasında en çok tüketilen alkollü içkilerdir.

Yayla şenlikleri, aynı zamanda yaylacıların yaylada hazırladığı çeşitli elişlerinin sergilenmesine de fırsat tanımaktadır. Bu elişleri kilim, heybe, kıldan yapılmış çoraplar, iğne oyaları, peştemal, keşan, banyo lifi, topraktan yapılmış çanak ve çömlekler ile odundan yapılmış çeşitli ürünlerdir.

3. 2.2.3.3. Yasal Boyut

1858 tarihli Arazi Kanunu'nun 104. maddesinde yaylalar, metruk arazi olarak tanımlanmıştır. Yaylalar, Türk Hukuk Sistemi'nde kamu malları iğine girmekte ve orta malı olarak nitelendirilmektedir. 3402 sayılı kanunun 16. maddesinin "b" fıkrasına göre orta malı olarak sayılan yaylaların, sınırları ölçülür, yüzölçümü hesaplanır, parsel numarası verilir ve özel sicile kaydedilir.

TOSUN ve ALTIN (1981)'in bildirdiğine göre AKGÜN (1968); "Hukuk bakımından, bir yerin yayla olarak kabul edilmesi için, o sahanın muayyen bir köy veya karye ahali hayvanlarının, yayılıp otlatılmasına, yetkili bir merci tarafından tahsis olunmasının gerekli" olduğunu belirtmektedir. Bir başka tanım ise şöyledir: "Devlete ait yerlerde iken, bir tahsis belgesine dayanarak veya öncesi bilinmeyen süreden beri, tahsisli olduğuna dair bir hakka tutunarak, bir veya bir kaç köy veya kent halkının birlikte oturup kalktığı ve hayvanların, otundan ve suyundan yararlandığı yüksek yerlerdir (TURİZM BAKANLIĞI, 1994).

Halen TEMM'de görüşülen "Mer'a Kanunu Tasarısı'nın 3. maddesinin "d" bendi yaylağı şöyle tanımlamaktadır: "Yaylak, çiftçilerin hayvanlarıyla birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanların otlatılmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yerdir." Tanımlardan da anlaşıldığı gibi yaylaklar iki biçimde oluşmaktadır. Birinci yol; yetkili kamu idaresinin herhangi bir araziyi bu amaçlarla tahsis etmesidir, ikinci yol; herhangi bir arazinin kadimden beri bu amaçla kullanılmasıdır. Bu husus belge veya şahitlerle kanıtlanabiliyorsa bir kadim yaylanın varlığı kabul edilmektedir. Fakat, tahsis kademden önce gelmektedir. Ancak tahsisin bilinmediği durumlarda, kadim yararlanma da bir hak sebebidir.

Yaylaların hukuki nitelikleri şunlardır (AKGÜN, 1964):

- Tahsis veya kıdem şarttır,
- Yayla, tahsis edilen kişilerce ortak kullanılır,
- Yaylalar temellük edilemez,
- Yaylalar satılamaz,
- Yaylanın niteliği değiştirilemez,
- Yaylalar büyütülemez,
- Yayla davalarında sulh olmaz,
- Yaylalar tapuya tescil edilemez,
- Yaylalarda Medeni Kanun'un haksız inşaat hükümleri uygulanmaz,
- Yaylalar, ancak tahsis edildikleri köylerin halkı tarafından kullanılabilir,
- Yaylaların kamulaştırılması söz konusu olamaz.
- Yaylalardan faydalanmayı mümkün kılmak üzere ancak menkul inşaat (hafif inşaat) niteliğinde yayla evi (dam) ve ağıl yapılabilir.

Medeni Kanun'un 641. maddesi kamu mallarının hukuksal çerçevesini çizer. Bu maddeye göre sahihsiz şeyler ile menfaati umuma ait mallar (ki mer'a, yaylak ve kışlaklar da bu gruba dahildir) devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bu sahalardan yararlanmanın özel kanunlarla düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. 1973 yılında yürürlüğe giren 1757 sayılı Toprak ve Tarım Reformu Kanunu bu düzenlemeleri içeren bir kanun olmasına rağmen 1978 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. Bu nedenle, halen yaylaların kullanımını düzenleyen belli bir kanun bulunmamaktadır. Ancak, farklı kanunlarda yaylalara ilişkin hükümler yer almaktadır. Yaylalara değineh kanunlar şunlardır:

2613 sayılı Kadastro ve Tapu Tahriri Kanunu'nun 16. maddesine göre; "iki veya daha çok şehir, kasaba veya köy halkına müştereken terk ve tahsis edilmiş olan mer'a, koru ve baltalıkların taksimi kabili mümkün ise belediye ve ihtiyar meclisleri kararı ile taksim edilebileceği" belirtilir.

4753 sayılı Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu'nun 4. maddesi yaylayı; "Tarla, bağ ve bahçe halinde kullanılmayan ve üzerinde hayvan otlatılan arazi" diye tanımlar. Daha sonra bu kanun üzerinde 5618 sayılı kanunla yapılan değişiklikle "Köy, kasaba veya şehirler halkının münferiden veya müştereken yararlanmalarına terk olunan mera veya yaylakların özel mülkiyet konusu olamayacağı" belirtilmiştir.

2510 sayılı İskan Kanunu'nun 19. maddesi; "Yeniden kurulan veya canlandırılan köylere ihtiyaçlarına yetecek miktarda orta mallarının (mera, yaylak, kışlak, baltalık gibi) parasız bırakılacağı" belirtilir.

olarak kullanılıp kullanılmadığının araştırılması gerekir. Yani, tahsis bilinmediği takdirde, kıdeme bakılır. Eğer o yer, kadimden beri, bir köy halkı tarafından, çekişmesiz ve aralıksız şekilde mera olarak kullanılıyorsa, buranın mera olduğunun kabulü gerekir. Bu tahsisin yerini kıdem almaktadır. Fakat, bir yerin başka köy ya da başka kasaba halkına tahsis edildiği anlaşılırsa, kadimden beri kullanılmasının bir değeri kalmaz. Çünkü, tahsis kıdemden önce gelir. Ancak tahsisin bilinmediği durumlarda, kadim yararlanma da bir hak sebebidir. Tahsis varsa kıdeme bakılmaz. Yargıtayın çeşitli içtihadlarında, benimsenmiş olan görüş de bu yöndedir (TOSUN ve ALTIN, 1981).

TOSUN ve ALTIN (1981)'a göre yaylaların hukuki nitelikleri şunlardır:

- Tahsis şarttır.
- Yayla, tahsis edilen kişilerce ortak kullanılır.
- Yaylalar temellük edilemez (Yaylalar üzerinde, kazandırıcı yıllar hakkı yürümez.)
- Yaylanın niteliği değiştirilemez.
- Yaylalar büyütülemez.
- Yayla davalarında sulh olmaz.
- Yaylalar, tapuya tahsis edilemez.
- Yaylaların kamulaştırılması söz konusu clamaz.

Medeni Kanununun 612. maddesine göre; yaylaların özel mülkiyet konusu edilebilmelerinin, başka bir anlatımla tapuya tescil edilebilmelerinin tek koşulu olarak uygulama imar planının yapılmış olması gerekmektedir. Günümüze kadar sürdürülen yapılaşma şekli, böyle bir planlamaya göre yapılmadığı için uzun süre belirsizlikler taşımıştır. Bu durum, Yargıtay Başkanlığı'nın 1976 yılında yayınladığı kararıyla açıklığa kavuşmuştur. Bu karara göre: "Yaylaların dağların yüksek kesimlerinde olduğu, yol imkanları ve mesafenin uzaklığı gibi nedenlerden, günübirlik gidip gelmenin mümkün olduğu, yaylaların doğal zenginlikleri ve imkanlarından geniş şekilde yararlanmak için, insan ve hayvanların buralarda belirli süre kalmalarının gerektiği, serin olmaları sebebiyle yılın birkaç ayın-

Görüldüğü gibi yaylalarla ilgili müstakil bir yasa bugüne kadar hazırlanmamıştır. Mera Kanunu Yasa Tasarısı, 1994 yılı boyunca T.B.M.M. gündeminde kaldığı halde henüz yasalaşmamıştır. Bu tasarinin yasalaşması halinde bu boşluk doldurulacak ve mera, yaylak ve kışlakların hukuki rejimi detaylı bir şekilde tayin edilmiş olacaktır.

3. 2.2.4. Yaylacılığın Çevresel Boyutu

Yaylalar ormanları ve geniş otlaklarında bulunan zengin bitki örtüsü, kelebeğinden tavşanına kadar birçok türü içeren faunası, akarsu ve gölleriyle yeryüzü şekillerinin birlikte oluşturduğu eşsiz pazarıyla günümüze kadar bozulmadan ulaşan nadir değerlerdendir. Yaylaların bu özelliklerine yayla havasının insan sağlığı üzerindeki etkilerini şöyle özetleyebiliriz: "Hava daha saf, kuru ve hemen hemen tamamen mikropsuzdur. Hava daha hafif olduğu için, oksijence fakirdir ve insanın devamlı şekilde muntazam derin teneffüs etmesini sağlar. Bu sayede akciğer ve kalp idman yapmış olur.

Hafif, oksijence fakir hava, aynı zamanda iliğin; daha fazla alyuvar, kırmızı renk maddesi ve daha fazla miktarda kan meydana getirmesini sağlar.

Güneş ışınlarının tesiri, deniz seviyesinden yükseldikçe artar. Kısa dalgalı ultraviyole ışınlar, derine giden önemli etkiye sahiptir. Güneş ışınları, deri faaliyetlerini arttırır. Vücutta kireç durumunu ayarlayan ve tüm madde değişimini teşvik eden D vitaminini artırır. Güneş ışınlarının tesiri, deniz seviyesinde % 50, denizden 1800 m. yükseklikte ise % 75'tir. Yaz günlerinde, güneşli günlerin sayısı, yükseklerde vadidekine nazaran daha fazladır.

Isı ve hava değişimleri sıhhi yönden dayanıklılığı artırıcı ve sinir sistemini dinlendirici etki gösterir.

Belirttiğimiz bu özelliklere, Doğu Karadeniz yaylaları için geçerli olan şu özelliği de eklemek doğru olacaktır. "Genellikle çam ormanları ile kaplı bulunan bu yörelerde rüzgarın aşırı etkisi kırılır. Bunlara ek olarak çamların, yaprakları aracılığı ile salgıladığı koku, sinir sistemi üzerinde uyarıcı ve olumlu etki yapar" (ÜLKER, 1992).

Yaylaların günümüze kadar bozulmamış olması ulaşımın zor olması nedeniyle birçok insan tarafından henüz tanınmamış olmasından kaynaklanmaktadır. Günümüzde yaylalar üzerindeki en önemli tehdit; yaylaların kapasitelerini aşan yoğun kullanım istekleri olacaktır. Bu tehdidi ilerde daha detaylı olarak irdeleyeceğiz. Yaylacılık faaliyetlerinin doğal kaynakların yıkımına neden olan etkilerini bu başlık altında incelemek daha doğru olacaktır.

Yaylacılık, doğal çevreye -özellikle ormanlara- iki şekilde zarar vermektedir.

3. 2.2.4.1. Barınma İsteğinden Kaynaklanan Çevresel Yıkımlar

Yaylacıların barınmak için yaptıkları kulübelerin yapımında kullandıkları en önemli malzeme odundur. Yaylacılar bu odunu en yakın ormanlardan gayri resmi yollarla sağlamaktadır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi bu kulübelerin tipi üzerinde yöresel iklim koşullarının, sosyal yaşayış tarzlarının ve yörenin ormanca zengin olup olmasının büyük önemi vardır. Akdeniz Bölgesi üzerinde kullanılan kıl çadırların sadece direkleri ağaçtandır. Orta Anadolu'da ise ormansızlığın veya zorlukla ağaç bulunuşunun göstergesi olarak taş duvarlı ve üstü damlı yapılar kullanılmaktadır. Maraş'ın Deliklitaş yöresinde Ardiç ve Karacam'dan yapılarak yazın kullanılan kulübeler, şiddetli kışlarda yakacak odun olarak kullanılmak üzere köye taşınan yarma odunlardan yapılır. Batı Karadeniz'in iç taraflarında çatma tarzında tomrukların üstüste konmasıyla oluşturulan yayla evi tipi de ormanlar için büyük kayıplar oluşturmaktadır (DEFNE, 1955).

Aynı şekilde Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarında ensiz dilme tahtalarla yapılan kulübe duvarları da yoğun bir odun tüketimini gerektirmektedir. Bunun yanında hayvan barınaklarının yapımı için de odun kullanılmaktadır. Bu kullanımlar ormanlara büyük zararlar vermektedir. Bu nedenle, kulübelerin her yörenin özelliklerine uyan ve ormanı en az hırpalayacak şekilde sağlam ve uzun ömürlü malzemedan yapılması, aynı zamanda sıhhi olması gerekmektedir.

3.2.2.4.2. Beslenme İsteğinden Kaynaklanan Çevresel Yıkımlar

Yaylacılar, ortamı uygun buldukları zaman, ortak olarak kullandıkları sahaları, sebze bahçesi veya arpalığa dönüştürerek tarımla uğraşmaya başlarlar. Otlak miktarı azaldığı için de hayvanlarını orman içinde otlatmaya başlarlar. Bunun yanında hayvanlarının kışın yiyeceği besini sağlamak için; eğer otlakları yetmiyorsa "yayla ormancılığı"na başvururlar. Açmacılık, açılan sahaların gün geçtikçe birbirine bağlanmasını doğurarak ormanların yıkımına neden olur.

Yaylacılar yiyeceklerini pişirmek için veya ısınmak için kullandıkları odunu da kaçak yollarla ormandan sağlamaktadır.

Yaylacılar hayvanlarını beslemek için ağaç kabuklarını, yaprakları ve yapraklı dalları kullanmaktadır. Bu da, ağaçlardaki artımı sekteye uğratarak form bozukluğuna neden olmaktadır.

Bazı yörelerde ise yaylacılar, ökse otu toplamak amacıyla her yıl yüzlerce ağaçta kıymaktadır. Bazı yörelerde de hayvanlarına tuz yalattıkları için Gökmar gövdelerinin 90 x 90 cm boyutundaki kabuk kısmını çıkarıp nemli olan iç kısmına tuz serperler. Bu yüzden ağaca çeşitli sekonder zararlılar arız olmaktadır. Bu zararlılar, ağacın ölmesini hızlandırmaktadır.

Bir başka zarar da ağaçtan soymuk -yalamuk- almaktır. Yaylacılar, bu işlemi ya ağaç dikili iken ya da ağacı yıkmak suretiyle yaparlar. Bu iki yöntem de aynı ölçüde zararlıdır. Çünkü dikili olan ağaç, kısa bir süre sonra sekonder zararlıların saldırısına uğramakta ve yok olmaktadır.

Süt ve süt mamulleri yapmak amacıyla inşa edilen ilkel süt üretim yerleri, süt kapları, peynir ve minci (minzi) kaplarının yapı malzemesi, hayvanların su ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan yalıklar ve oluklar da odundan yapılır. Odundan yapılan testi, saksılık, çiçeklik, kutu, sehpa, takoz ve kaşık gibi el işleri de ormanlardan aşırı faydalanmaya neden olmaktadır.

Ülkemizde henüz hayvancılık faaliyetlerinin planlanmamış olması nedeniyle, otlaklarımız kapasitelerini oldukça aşan bir otlatmaya konu olmaktadır. Bu

durum, iki türlü yıkıma yol açmaktadır. ULUOCAK (1981), söz konusu yıkımları şu şekilde belirtmektedir: "Bir meranın gereğinden fazla ve sürekli olarak otlatılma ve kullanılmasıyla iyi nitelikte olan yem bitkileri zamanla azalır, yok olur; merayı yem değeri az olan türler kaplar ve bitki örtüsü seyrekleşir, çıplak alanlar çoğalır. Kısaca, mera doğal vegetasyon örtüsünü kaybeder ve bozulur. Bozulma, sadece yem ürünü alınan vegetasyonun zayıflaması, bir kısmının ortadan kaybolması, yerine kalitesiz türlerin gelmesiyle sonuçlanmaz; toprağın verim gücü azalır, daha kötüsü ve tehlikelisi toprak taşınır, erozyon başlar; artık bitkinin tutunacağı bir ortam yok demektir."

Yaylalarımızdaki doğal güzellikleri tehdit eden önemli bir etken, aynı zamanda akarsularımızı, kentlerimizi ve denizlerimizi de tehdit etmektedir. Bilindiği gibi yaylalar yükseklerde bulunurlar. Onlara dünyamızın çatısını oluştururlar demek yanlış olmaz. Buralarda başlayan herhangi bir kirlenme genişleyerek aşağıya doğru ilerleyecektir. Tüketim toplumunun yaşayış biçimi doğal olarak yaylacıları da etkilemiştir. Daha önceleri kullandıkları ürünleri kendi yaptıkları kablarda saklayan yaylacılar, artık ambalaj teknolojisi'nin -bir kere kullanıldıktan sonra atılan - ürünlerini kullanmaktadır. Anadolu'da "Su bütün pislikleri temizler; diye bir anlayış vardır. Bu anlayış gereği kırsal kesimlerde çöpler akarsulara atılır. Bu anlayışın günümüzdeki uygulaması sonucu dere yataklarında, salça kutularından, pet şişelere, karton kutulardan cam şişelere, tekerlekten çeşitli plastik atıklara kadar birçok artığa rastlanmaktadır. Bunun yanında deterjanlı suların ve kanalizasyonların akarsulara verilmesi, daha kaynaktan başlayan bir kirlenmenin göstergesidir. Gerçekten de dünyamızın çatısı kirleniyor. Bu kirlilik yaylarının turizme açılmasıyla daha da artacaktır. Yaylalarda turizmin yaratacağı kirliliği ve doğanın korunmasına dair alınması gereken önlemleri ilerdeki bölümlerimizde irdeleyeceğiz. Öncelikle yayla turizmi kavramı nasıl doğdu ve günümüzdeki durum nedir? Bu sorulara yanıt arayacağız.

3. 2.3. Türkiye'de Yayla Turizmi

Ülkemizde Turizm Bakanlığı; Ege ve Akdeniz kıyılarında turizmin yarattığı baskının azaltılması ve arz kapasitesinin yıl içine ve yurt sathına yayılması

amacıyla 1990 yılından itibaren; "Turizmin çeşitlendirilmesi ve diğer bölgelerde de yaygınlaşmasını" ilke olarak benimseyerek, çeşitli çalışmalar başlatmıştır. Bunlardan biri de "yayla turizmi"dir. Çeşitli yumuşak turizm aktiviteleriyle birlikte uygulanması planlanan yayla turizmi aktiviteleri ilk olarak "Karadeniz Turizme Açılıyor" sloganıyla tanıtılmaya başlanmıştır. Bu amaçla Doğu Karadeniz Bölgesi'nde tespit edilen 70 yayla arasından 20'si 1990-1991 yılları içinde "turizm merkezi" olarak ilan edilmiştir.

3. 2.3.1. Turizm Bakanlığı'nın Yayla Turizmi Konusundaki Çalışmaları

6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994); "Turizm sektöründe kış, av ve su sporları ile festival, gençlik, kongre, termal, golf ve 3. yaş turizmini daha cazip hale getirecek teşvik politikaları getirilecektir." ve "Doğal güzelliklerin ve kültürel değerlerin korunmasına öncelik verilecek, belirli sahaların korunmaya alınarak turizme açılması teşvik edilecektir." maddeleriyle; turizmin çeşitlendirilmesi tüm yıla yayılması ile doğanın korunmasına yönelik ilke ve politikaların benimsenmesiyle birlikte Turizm Bakanlığı, çeşitli yumuşak turizm aktivitelerini hayata geçirecek projeler üretmeye başlamıştır.

Yayla turizmi, ülkemiz için büyük bir turizm potansiyeli oluşturmaktadır. Kış turizmi, sağlık turizmi, kano-rafting, doğa yürüyüşü, foto-safari gibi çeşitli aktivitelerle birlikte uygulanması düşünülen yayla turizmi için, daha önce de bahsettiğimiz gibi, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 20 adet yayla Turizm Merkezi olarak ilan edilmiş ve çalışmalara başlanmıştır.

3. 2.3.1.1. Yayla Turizm Merkezlerinin Oluşturulması

2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu"nun 3. maddesine göre; Turizm bölgeleri içinde veya dışında, yeri, mevki ve sınırları Turizm Bakanlığı'nın önerisi, Bakanlar Kurulu kararı ile tespit ve ilan edilen, turizm yönünden önem taşıyan yerlere veya bölümlere turizm merkezi denmektedir. Bu kanunun hükümlerine göre Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 20 adet yayla turizm merkezi olarak ilan edilmiştir. Ayrıca, Batı Karadeniz, Ege ve Akdeniz Bölgeleri'nde de çeşitli yaylalar

incelenmiş ve turizm merkezi olarak ilan edilmeye hazır hale getirilmiştir. Bu yaylaların turizm merkezi olarak ilan edilmesinin iki amacı vardır:

"1. Bu yörelerde alternatif turizmle ilgili gelişmeleri başıboş bırakmayarak planlama disiplinine sokmak ve daha önce sözü edilmiş olan hedeflerin gerçekleşmesini güvence altına almak,

2. Bu yörelerde hazırlanmış planların uygulanmasında 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun sağladığı olanakları devreye sokarak alternatif turizm alanındaki çalışmalarını yönlendirmek ve desteklemek."

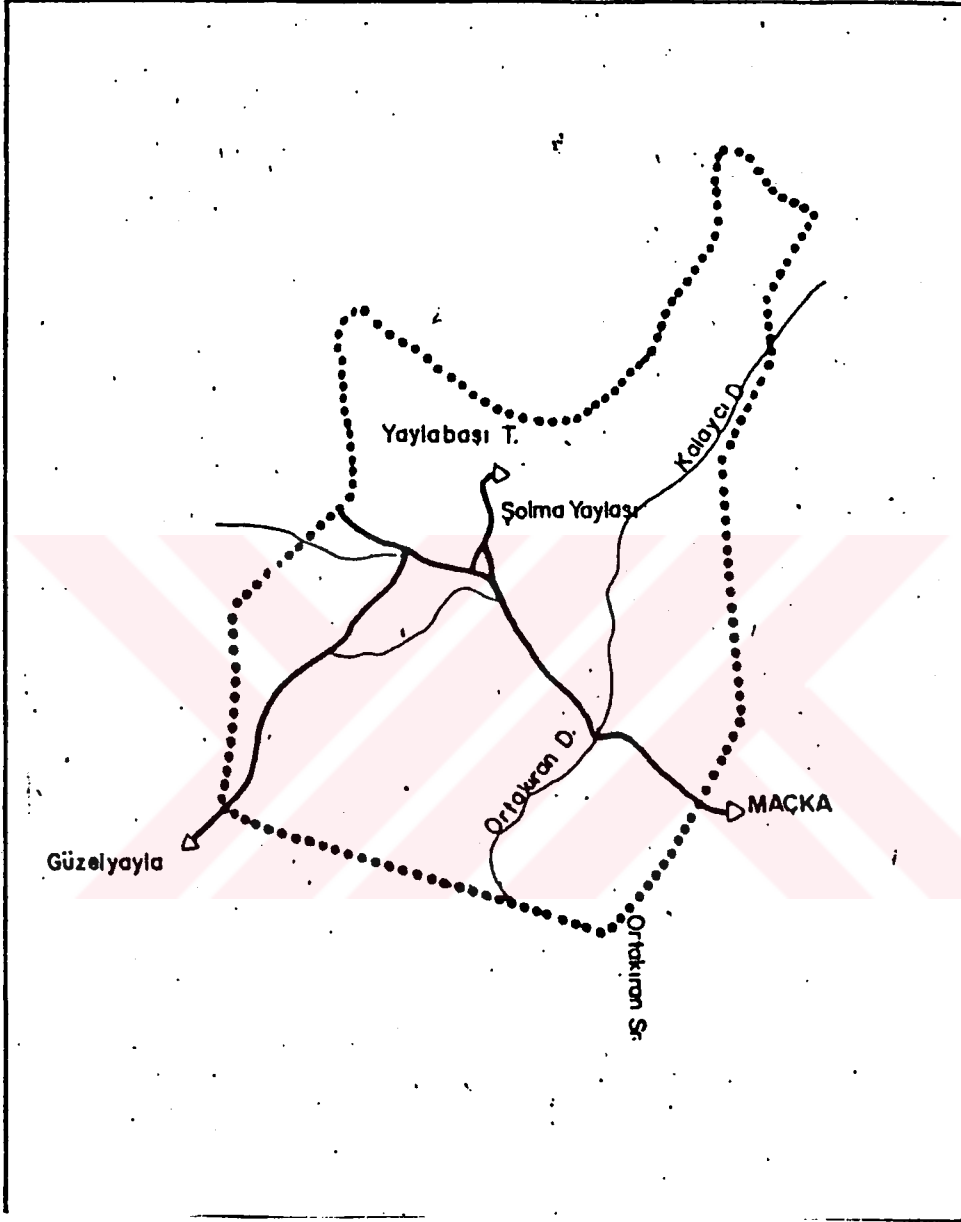
Turizm Merkezi olarak ilan edilen yaylalar Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2- Turizm Merkezi olarak ilan edilen yaylalar

1. Artvin – Kafkasör Turizm Merkezi
2. Artvin – Kaçkar Turizm Merkezi
3. Bayburt – Kopdağı Turizm Merkezi
4. Giresun – Bulancak Bektaş Yaylası Turizm Merkezi
5. Giresun – Kümbet Yaylası Turizm Merkezi
6. Giresun – Yavuz Kemal Yaylası Turizm Merkezi
7. Gümüşhane – Zigana Turizm Merkezi
8. Ordu – Çambaşı Yaylası Turizm Merkezi
9. Ordu – Aybastı Yaylası Turizm Merkezi
10. Ordu – Akkuş-Argın Yaylası Turizm Merkezi
11. Rize – Anzer Turizm Merkezi
12. Rize – Ayder Kaplıcası Turizm Merkezi
13. Sinop – Türkeli Kurugöl Turizm Merkezi
14. Sinop – Kozfindık Bozarmut Yaylası Turizm Merkezi
15. Sinop – Ayancık Akgöl Turizm Merkezi
16. Trabzon – Tonya Erikbeli Turizm Merkezi
17. Trabzon – Akçaabat-Karadağ Turizm Merkezi
18. Trabzon – Çaykara Uzungöl Turizm Merkezi
19. Trabzon – Maçka Şolma Turizm Merkezi
20. Trabzon – Araklı Pazarcık Yaylası Turizm Merkezi

TRABZON-MAÇKA-ŞOLMA
TURİZM MERKEZİ

0 1417,3 2834,6 7086,3 m K

Şekil 2- Trabzon-Maçka-Şolma Turizm Merkezinin Sınırları
(20 Mayıs 1991 tarihli 20876 sayılı Resmi Gazeteden)

3. 2.3.1.2. Çevre Düzeni Planlarının Hazırlanması

Turizm Merkezi ilan edilen yaylalardan; Çambaşı, Kümbet, Bektaş, Şolma, Karadağ, Erikbeli, Ayder, Yukarı Kavran, Anzer, Kaçkar, Zigana ve Kopdağ yaylalarının ilk etapta Çevre düzeni planlarının hazırlanması düşünülmüş ve 1991 yılının Mayıs ayında Turizm Bakanlığı bu görevi İller Bankası'na vermiştir. Bu planların hazırlanmasında; yaylaların temiz havası, her mevsimde değişik renk kompozisyonları oluşturan zengin florası ve faunası, yer aldıkları yüksekliğe göre ormanları veya ağaç yetişme sınırının üzerinde ise çayırıları, sürekli akan yüzey suları; kısaca özgün peyzajı ve mikro iklimi ile birlikte geleneksel mimari dokusunun korunması amaçlanarak iki temel hedef belirlenmiştir (BAŞCIL ve KİPER, 1992):

1- Turizmde çeşitliliği artırmak üzere varolan yayla ve dağ turizmi potansiyelini geliştirmek,

2- Planlama kapsamındaki mevcut doğal değerlerin bitki örtüsü, topografya ve silüet etkisi ile korunarak, geleneksel yapı tarzının sürdürülmesini sağlayıcı önlemler getirmek. Bu hususlar doğrultusunda bazı ilkelerin gözönünde tutulması istenmiştir. Çevre düzeni planlarının ana hedef ve ilkeleri şunlardır (YALÇINDAĞ, 1994):

1. Yaylalarda yerel halkın geleneksel yayla kullanımını engellenmemeli ve aksatılmamalıdır.

2. Yayla (dağ, kış) turizm potansiyeli değerlendirilmeli ve geliştirilmelidir.

3. Doğal değerler; bitki örtüsü, topografyası ve silüet etkisi de dahil korunmalıdır.

4. Geleneksel özgün mimari değerleri korunmalı, çok katlı, yoğun yapılaşmadan kaçınılmalıdır.

5. Toplu konaklama tesisleri kıyı boyu ya da yaylalar yolu üzerindeki yerleşim yerlerinde düşünülmeli, yayla turizm aktivitelerinde günübirlik kullanım, konaklamada pansiyonculuk ve kampçılık anlayışı temel olmalıdır.

Yapılarda kat adedi ikiyle sınırlandırılmıştır. Binanın katları, binanın oturacağı tabii zeminin ortalamasına göre belirlenmektedir. Subasman yüksekliği 0,50 m.'dir. Meyilden iskan edilebilecek kat kazanılamayacağı hükme bağlanmıştır.

İki binanın birbirine iki metreden fazla yaklaşması halinde pencere açılmayacağı belirtilmiştir.

Yerleşme alanlarındaki yapılarda uygulanacak ölçüler yaylaların özelliğine göre standart olarak belirlenmiştir. Örneğin; Ayder yaylasındaki yapılarda uygulanacak ölçüler şöyledir:

- Dar cephenin geniş cepheye oranı $3/6 - 4/6$ arasında olacaktır.
- Bina cephelerinde doluluk- boşluk oranı $5/1 - 5/2$ olacaktır.
- Pencerelerde yatay kenarın düşey kenara oranı $6/12 - 7/12$ olacaktır. Dış cephede ahşap kepenk kullanılacaktır. Giyotin tipi pencere kullanılabilir.
- Açık veya kapak çıkma yapılamaz.
- Çatılar % 35 eğimde ve beşik çatı olarak yapılacaktır. Çatı malzemesi olarak oluklu galvaniz sac (ya da bir yüzü ziftli teneke) kullanılabilir. Çatı eğiminden yararlanarak çift katla irtibatlı çatı katı yapılabilir.
- Saçak genişliği 0,50 - 0,80 m. olacaktır. Muhtelif saçak payandaları kullanılabilir.
- Eğimden yararlanarak binalarda depo v.b. amaçlarla kullanılmak üzere bodrum katı yapılabilir. Bodrum girişleri dışardan sağlanıp duvarlarında doğal taş malzeme kullanılacaktır.

3. 2.3.1.2.2. Yayla Turizm Tesisi Alanları

Bu tesislerin, geliştirilmeleri öngörülen yaylalarda müstakil ve toplu hizmetler vermesi düşünülmüştür. Pansiyonlarda verilen hizmetlere benzer hizmetler verilmesi düşünülen tesisler yayla yerleşme alanları içinde olması ve buralardaki yapılaşma standartlarına göre yapılması planlanmıştır. Birbirinden ayrı birimler halinde dizayn edilmiş maximum 20 yataklı tesisler olarak sınırlandırılmıştır.

Yayla turizmi tesis alanları içinde yer alan çadırli kamp lanları için; açıkta pişirme, çöp depoloma mahalleri, duş, tuvalet yapılması düşünülmüş, çadır sayısı 70 çadır/ha olarak sınırlandırılmıştır.

Bunların yanısıra bu alanlarda konaklama tesisleri içermeyen, yalnız günü-birlik kullanıma dönük lokanta, kır kahvesi, çay bahçesi, büfe v.b. tesislerin maksimum yüksekliğinin 4,50 m. olan bir katlı binalardan oluşması ve diğer yapılar için belirlenen standartlara uyması gerekmektedir.

3. 2.3.1.2.3. Bugünkü Arazi Kullanımı Devam Ettirilerek Doğal Karakteri Korunacak Alanlar

Bu alanlarda bitki örtüsü, topoğrafya, siluet etkisini bozabilecek, tahribata yönelik, kum alınması, toprak dökülmesi v.b. eylemlerde bulunamayacağı belirtilmiştir.

Bu sınırlar içinde, özel mülkiyete konu olan alanlarda, ayırma söz konusu ise her parsel 5000 m²den küçük olamaz. Ayrıca bu parsellerin mevcut bir yolun enaz 25 m. cephesi bulunması zorunludur. Bu alanlarda yapılacak tesislerde de diğer yapılarda uygulanacak standartlara uyulmalıdır.

Tarım ve hayvancılık üretimini korumak amacına yönelik, üretimden pazarlamaya kadar tüm faaliyeti içeren entegre tesis niteliğinde olmayan mandra, kümes, ağır, ağıl, su ve yem depoları, hububat depoları, gübre ve silaj çukurları, arıhaneler, balık üretim tesisleri ve un depoları gibi konut dışı yapılar, mahreç olduğu yola 10 m.'den, paralel hudutlarına 5 m.'den fazla yaklaşmamak koşuluyla ve diğer alanlardaki yapılanma standartlarına uygun olarak yapılabilir.

Ancak bu tesisler hakkında Tarım İl Müdürlüğü'nün bulunmadığı yerlerde, Teknik Ziraat Müdürlüğü'nün uygun görüşünün alınması ve başka bir amaçla kullanılamayacağı konusunda tesis sahiplerinden ilgili idareye yazılı taahhütte bulunması gerekmektedir.

3. 2.3.1.2.4. Orman Alanları

Orman Genel Müdürlüğü'nün hazırlatmış olduğu orman amenajman haritaları dikkate alınarak belirlenen orman alanlarının mevcut orman karakterinin

korunması esas alınmıştır. Bu alanlarda yapılacak bekçi kulübesi gibi zorunlu hizmet tesislerinin yapımında da diğer alanlarda uygulanan yapı standartlarına uyulması gerekmektedir.

3. 2.3.1.3. Gerçekleşme Programlarının Oluşturulması

Turizm Bakanlığı, Çevre düzeni planları hazırlanmış olan yaylalardaki çalışmalarını düzenli bir şekilde yürütmek amacıyla "Gerçekleşme Programları" oluşturulmuştur. 1991 yılında hazırlanan gerçekleşme programları 1992 ve 1993 yıllarında revize edilmiştir. Turizm Bakanlığı tarafından form halinde hazırlanan ve ilgili valiliklere gönderilen gerçekleşme programları valilik başkanlığında yatırımcı kuruluşların katılımıyla senede birkaç kez toplanan gerçekleşme programları yürütme kurulu tarafından incelenir ve eksiklerin tamamlanmasına çalışılır. Örneğin; Trabzon ili yaylaları için toplanan kurulda şu temsilciler bulunmaktadır: Valinin başkanlığında; Turizm Müdürü, Karayolları Bölge Müdürü, Köy Hizmetleri İl Müdürü, TEK. Müdürü, Tapu Kadastro Bölge Müdürü, Özel İdare Müdürü, Bayındırlık ve İskan Müdürü, İller Bankası Bölge Müdürü, DSİ. Bölge Müdürü, Sağlık Müdürü, PTT Baş Müdürü, Orman Bölge Müdürü ve Çevre İl Müdürü.

Koordinasyonun Turizm İl Müdürleri tarafından sağlandığı toplantılarda kuruluş temsilcileri kendi yaptıkları işler konusunda bilgi verirler. Bu bilgilere göre gerçekleşme programı tabloları oluşturulur. Bu tablolarda yapılacak işler kodlanmış ve beş ana başlık altında toplanmıştır. "Harita Kadastro Temini", "İmar Planı", "Alt yapı", "Üst yapı" ve "Kültürel Etkinlikler" başlıkları altında toplanan işleri hangi kuruluşların yapacağı da belirlenmiştir.

"Harita Kadastro Temini" başlığı altında toplanan kısımda, turizm merkezinin 1/25.000 ölçekli haritasının olup olmadığı, mülkiyet araştırması yapılması ve kadastro'nun çıkarılması konularında çalışmalar yapılır.

Nazım İmar planı ve uygulama imar planının bulunup bulunmadığı "İmar Planı" başlığı altında yer alır.

Yapılacak "alt yapı" çalışmaları mevcut yolların ıslahından yeni yol yapımına, içme suyu getirilmesinden çeşme yapılmasına, kanalizasyona, elektrikten

Tablo 3- Trabzon Çaykara Uzungöl Turizm Merkezi
1991 yılı Gerçekleşme Programı

YAYLA ADI <u>TRABZON-ÇAYKARA-UZUNGÖL</u> 1991 yılında yapılması gereken işlemler			
Çalışma Konusu	Program Kodu	YAPILACAK İŞ	AÇIKLAMALAR
HARİTA KADASTRO TEMİNİ	101	1/25 000 Harita Temini	Turizm Bakanlığı'nda mevcuttur.
	102	Mülkiyet Sınırın Tesbiti	Yaylaların mevzuattaki statüsü nedeniyle, özel mülkiyette olan yaylalar, Hazine adına kayıtlı olup köylere tahsis edilen yaylalar ve Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yayılardan hangisinin burada mevcut olduğu Tapu ve Kadastro İl Müdürlüğü ve Turizm Bakanlığı'na birlikte tebliğ edilmiştir.
İMAR PLANI	201	Nazım İmar Planı	Mevcuttur.
	202	Uygulama İmar Planı	Uzungöl Belediyesince yaptırılan revizyon çalışmaları devam etmektedir.
ALT YAPI	301	Mevcut Yolların İsi Stabilize ve asfaltlama	Çaykara-Uzungöl bağlantısını sağlamak için 19 km.lik yolun yapım ve asfaltlanması; 1991 yılı içerisinde TCK tarafından ihale edilmiştir. 1990 yılında 1 milyar TL. ödenek Uzungöl Belediyesine gönderilmiştir. 1991 yılı Turizm Bakanlığı yatırım programından 1 milyar TL. ödenek ayrılmıştır.
	302	Yeni Yol Açılımı	-
	303	İçme Suyu Get.	İller Bankası tarafından finanse edilen proje devam etmektedir. 1993 yılında bitirilecektir.
	304	Çeşme Yapılması	Yol boyunca, Uzungöl Bölgesi içerisinde uygun yerlere ve piknik alanlarına Uzungöl Belediyesi, Orman Bölge Müdürlüğü ve Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü'nce gerçekleştirilecektir.
	305	Elektrik	Mevcut bulunan elektrik hattı, imar planına göre TCK tarafından geliştirilecektir.
	306	PTT Hizmetleri	Mevcut bulunan PTT hizmetleri, imar planına göre PTT Bölge Başmüdürlüğü'nce gerçekleştirilecektir.
	307	WC Yol Boyu Yaylada	Yol boyunca, Uzungöl Bölgesine ve piknik alanlarına WC yapısını DSİ Bölge Müdürlüğü, Uzungöl Belediyesi, Orman Bölge Müdürlüğü ve Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilecektir.
	308	Mesafe ve Yön Levhası	Yol ayrımlarına ve yol eğriliği % 13'ün geçen yerlerde karavimler için uyarı levhalarının dikimini TCK Bölge Müdürlüğü gerçekleştirecektir.
	309	Çöp Toplama ve imha	Uzungöl Belediyesi tarafından çöplük getirilecektir.
ÜST YAPI	401	Kamping	Orman alanı sınırları içerisinde Orman Bölge Müdürlüğü'nce gerçekleştirilecektir. Orman sınırları dışında, kamping yapımı uygun yerlerin tahsis Orman Bölge Müdürlüğü'ne sağlandığı takdirde Orman Bölge Müdürlüğü'nce gerçekleştirilecektir.
	402	Piknik alanı düzenlenmesi	Orman alanı sınırları içerisinde Orman Bölge Müdürlüğü'nce gerçekleştirilecektir. Orman sınırları dışında, piknik alanı düzenlenmesi yapımı uygun yerlerin tahsis Orman Bölge Müdürlüğü'ne sağlandığı takdirde Orman Bölge Müdürlüğü'nce gerçekleştirilecektir.
	403	Günübirlik Tesisler	Orman Bölge Müdürlüğü'nce yaptırılan günübirlik ve dinlenme tesisi 1991 yılında hizmete açılacaktır.
	404	Köy Konağı Yapımı	-
	405	Sağlık Hizmetleri	Sağlık ocağı hizmet vermektedir.
	406	Kar Mücadeləsi	Kar mücadeləsi için bakım ve onarım yerlerinin planda gösterilmesini Uzungöl Belediyesi gerçekleştirecektir.

Tablo 4- Trabzon Çaykara Uzungöl Turizm Merkezi
1992-1993 yılları Gerçekleşme Programı

YAYLA ADI		Trabzon-Çaykara Uzungöl Turizm Merkezi						
Çalışma Konusu	Program Kodu	YAPILACAK İŞ	Program Türü	1991	1992	1993	AÇIKLAMALAR	YAPILACAK KURUM
HARİTA KADASTRO TEMİNİ	101	1/25 000 Harita Temin	Hedef				Mevcut	
	102	Mülkiyet Araştırması	Gerçek					
	103	Planlanan Alan Sınırı Tesisi	Hedef					Tur. Bak.
İMAR PLANI	201	Mezmin İmar Planı	Hedef					
	202	Uygulama İmar Planı	Gerçek				1/2000 ölçekli uygulama imar planı mevcut	
	203		Hedef					
ALT YAPI	301	Mevcut Yolların Islak Stabilize ve asfaltlanması	Hedef	x			Yol yapım ve asfaltlama çalışması devam ediyor	Karayol.Böl.Md.
	302	Yeni Yol Açılması	Gerçek					
	303	Baki noktaların	Hedef	x	x		Çevrede bulunan tepelere yapılması	Tur.Bak.
	304	İçme Suyu Gel.	Gerçek					
	305	Çeşme Yapılması	Hedef	x	x		Yol boyunca bulunan çeşmelerin iyileştirilmesi	Kby.Hiz.İl.Md. Or.Böl.Md.Vakıflar
	306	Kanalizasyon	Gerçek				Fosfatik çukurları ile çözümlenmiş kanalizasyon düzenlenmesi gerekir	Uzungöl Belediyesi
	307	Elektrik	Hedef				Mevcut	
	308	PTT Hizmetleri	Gerçek				Mevcut	
	309	Kablosuz ve Gazlı Telefon	Hedef				Mevcut	
	310	Tesisiz	Gerçek				Mevcut	
	311	WC	Hedef	x	x		Yol boyunca 2 Ad. uzungöl'e 4 Ad. yapılması	Özel İdare, Belediye
	312	Mesafe ve Yön Levhası	Gerçek				Mevcut	
	313	Çöp Toplama ve İmha	Hedef	x				
	314	Karavan için alt yapı	Gerçek	x	x		Planda gösterilen alanda yapılması	Tur.Bak.TEK,PTT, Belediye, Özel İdar.
	315	Helikopter Pisti	Hedef					Özel Sektör,Özel İdare Belediye
316	Kamp alanı düzenlenmesi	Gerçek	x	x		Planda gösterilen alanda düzenlenmesi	Or.Böl.Md. Özel Sektör	
317	Piknik alanı düzenlenmesi	Hedef	x			Planda gösterilen alanda veya uygun alanlarda düzenlenmesi	Or.Böl.Md.	
318	Çevre düzenlenmesi	Gerçek				Mevcut değil	Tur.Bak.	
319		Hedef						
ÜST YAPI	401	Günümüzük T. Öncü Örneği	Hedef				Mevcut	
	402	Köy Konağı Restorasyonu	Gerçek					
	403	Pansiyonlar	Hedef				Mevcut evlerin restorasyonu	Tur.Bak.
	404	Kayak Pisti ve Mekanik Tesisleri	Gerçek					
	405	Kano Sporu Tesisleri	Hedef					
	406	Av Sporu Tesisleri	Gerçek					
	407	Köy Meydanı Düzenlenmesi	Hedef				Köy meydanı düzenlenmesi yapılabilir.	
	408	Sağlık Hizmetleri	Gerçek	x			Mevcut	
HİZMET ARAC.	501	Helikopter Temini	Hedef					Özel Sektör ilgili kuruluşlar
	502	Ambulans Temini	Gerçek				Mevcut	
KÜLTÜREL ETKİNLİKLER	601	Doğal rehberli yetiştirme kursları açılması	Hedef					
	602	Kayak öğretmeni yetiştirme kursları açılması	Gerçek					
	603	Kano öğretmeni yetiştirme kursları açılması	Hedef					
	604	Yabancı dil kursları	Gerçek	x	x	x	Sesin dışında Turizmle uğraşan kişilere verilmesi	İl Turizm Md. İl Millî Eğt.Md.
	605	Atabak yetiştirme kursları	Hedef	x	x	x	Mevcut tesislerin iyileştirilmesi Teşvik edilmesi	İl Tarım Md.
	606	Seminerler ve konferanslar yöre halkına	Gerçek	x	x	x	Turizm ve Turistler hakkında yöre halkına bilgi verme	İl Turizm Md.
	607	Eti sanat ve ürünleri sergileri	Hedef	x	x	x	Yörenin el sanatlarının tanıtımı pazarlama, sergiler açma	İl Turizm Md. İl Millî Eğt.Md.Sen. Tic.İl.Md.
	608		Gerçek					

PTT hizmetlerine, helikopter pistinden çevre düzenlemesine kadar geniş bir alanı kapsar.

"Üst yapı" çalışmaları ise günübürlük tesislerin öncü örneklerinin hazırlanmasından pansiyonların yapımına, kano spor tesislerinin yapımından av sporu tesislerinin yapımına, sağlık hizmetlerinden helikopter ve ambulans teminine kadar çeşitli hizmetleri içerir.

Yapılacak "Kültürel Etkinlikler" de dağcılık rehberi yetiştirme kursları açılmasından, kayak öğretmeni yetiştirme kursları açılmasına, yabancı dil kurslarından alabalık yetiştirme kurslarına, yöre halkına verilecek seminer ve konferanslardan, el sanatları ve hediyelik eşya üretim ve pazarlama kurslarının düzenlenmesine kadar çeşitli işleri içerir.

3. 2.3.1.4. Çevre Düzeni Planlarının Onaylanmasında Karşılaşılan Sorunlar

Turizm Bakanlığı'nca İller Bankası'na hazırlatılan çevre düzeni planları 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu"nun 7. maddesi gereğince onaylanması için Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na sunulmuştur. Kanun gereğince 6 ay içinde onaylanması gereken planlar, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü tarafından, yasal dayanaklarının bulunmadığı ve uygulama imar planı yapılmadığı sürece onaylanamayacağı gerekçesiyle geri çevrilmiştir. Böylece, Turizm Bakanlığı'yla Bayındırlık ve İskan Bakanlığı arasında gelişerek Maliye ve Gümrük Bakanlığını da içine alan yoğun bürokratik yazışmalar, yayla turizmi çalışmalarını sekteye uğratacak tartışmaları başlatmıştır. Yayla turizmi çalışmalarını sekteye uğratan bu bürokratik gelişmeler sırasında tarafların aldıkları tutum ve savundukları düşünceler özetle şöyledir:

Turizm Bakanlığı'nca 25.3.1992 tarihinde, daha önce İller Bankası'na hazırlattırılmış olan 12 yaylanın 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planları Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na (Yatırımlar Genel Müdürlüğü) 29.4.1992 tarihinde Maliye ve Gümrük Bakanlığı'na gönderilen yazıda; "2634 sayılı Yasa ve Kamu Arazilerinin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkındaki Yönetmelik uyarınca, imar planı ile turizme ayrılan alanlarda kalan yayla vasfındaki arazilerin, yayla vasfı kaldı-

rıldıktan sonra Turizm Bakanlığı'na tahsisinin ve ilana çıkarılmasının mümkün olup olmayacağı" sorulmuştur.

Maliye ve Gümrük Bakanlığı (Milli Emlak Genel Müdürlüğü), 27.5.1992 tarihinde Turizm Bakanlığı'na gönderdiği yazıda; 3194 sayılı İmar Kanununun 11. maddesi ile Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün 7.11.1985 gün ve 1477 sayılı tebliği ve Danıştayın 10.2.1989 günlü kararında belirtilen "Toplumun ortak yararlanmasına açık orta malı olduğu için tapuya tescil edilemeyen yerler imar planının onaylanmasından sonra bu özelliklerini kaybederler. Planda belirtilen amaçta kullanılmak üzere Hazine'nin özel mülkü olurlar." görüşlerine dayanarak "imar planı kesinleştiği takdirde yaylalardan iskana açılan kısım Hazine adına tescil edilir ve turizm yatırım alanı olarak belirlenen 2634 sayılı kanun amaçlarında kullanılmak üzere Turizm Bakanlığı'na tahsis edilebilir." şeklinde görüş bildirmiştir. Turizm Bakanlığı bu görüşü de içeren ikinci bir yazıyı 2.6.1992 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na göndermiştir.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü)'nün 18.9.1992 tarihli cevap yazısında; Medeni Kanun'un 612. maddesi gereği "Yaylaların özel mülkiyet konusu edilebilmeleri, başka bir anlatımla tapuya tescil edilmelerinin tek koşulu uygulama imar planı yapılmak suretiyle yapılaşmaya müsait alanlar haline gelmeleridir." diye belirtilerek kendilerine sunulan 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planlarında "Yayla yerleşme alanları"nın şematik olarak belirlendiği, yani ölçeğin yeterince büyük olmaması nedeniyle yaylalardaki yapılaşmanın belirsizlikler taşıyacağı iddia edilmiştir. Bunun yanında 3194 sayılı İmar Kanunu gereğince yapı ruhsatı alınmasının tek koşulu olarak yapı yapılmak istenen arsa veya arazinin mülkiyetinin tapu ya da tapu yerine geçecek belgelerle kanıtlanması gerektiği belirtilerek yaylaların tescile konu araziler olmadığı gerçekte geleneksel olarak sürdürülen yapılanma biçiminin de yasal dayanağının bulunmadığı belirtilmiştir. Bu nedenlerle 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planlarının yasal dayanağının bulunmadığı, uygulama planı yapılmadığı süreçte mülkiyet konusu olamayacağı için bu tür bir düzenlemenin; yayla sakinlerinin mülkiyetine geçemeyecek arazilerde yapılanma izni vermek anlamına geleceği ve yasal olmayan bir yapılanma biçimi tescil edilmiş olacağı görüşüyle sözkonusu planların onaylanamayacağı, fakat, yerleşme planları ile ilgili sorunlarla

ilgili olarak, yürürlükteki mevzuata uygun çözümler getirildiği takdirde konunun tekrar incelenebileceği belirtilmiştir.

Turizm Bakanlığı'nca 2.10.1992 tarihinde Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'na bir yazı daha gönderilmiştir. Bu yazıda çevre düzeni planlarının yeniden değerlendirilmesi ve onaylanması istenmiştir. Bu isteğe gerekçe olarak; "Devlet, hüküm ve tasarrufu altındaki bu alanların (yaylaların) koruma ve kullanma dengesini de gözeterek 2634 sayılı kanunun 6., 7. ve 8. maddeleri ile 3194 sayılı kanunun 1., 2., 4., 7. ve 11. maddeleri yasal dayanak yapılarak kullanma ve yararlanma hakkına bir düzen getirecek ve yaylaların plan esaslarına ve bölgenin koşullarına aykırı amaçlarla kullanımına son verecektir." iddiası gösterilmiştir.

Görüldüğü gibi Turizm Bakanlığı turizm merkezi olarak ilan ettiği yaylalarda bir an önce yetkili olabilmek ve planlı bir yapılaşmayı sağlayarak yaylaların istila edilmesini ve doğal yapının bozulmasını önlemeye çalışmakta, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı da hemen hemen aynı nedenlerle plansız yapılanmanın önündeki belirsizliklerin, Turizm Bakanlığı'nın planlarında dahi ortadan kalkmadığını neden olarak göstererek planları onaylamaktadır. Sonuçta, çevre düzeni planları onaylanmadığı sürece, 2634 sayılı yasanın 8. maddesine göre Turizm Bakanlığı'nın tahsis edilmesi gereken alanlar üzerinde, bakanlık hiçbir yetki sahibi olamadığı için, çevre düzeni planlarının uygulanmasına geçilememektedir. Ayrıca, Turizm Bakanlığı'nca kamu tüzel kişilerine veya gerçek kişilere, belli sürelerle irtifak hakkı niteliğinde hak tesisi ile bu yerlerin kullanım hakları devredilememektedir.

Turizm Bakanlığı, bu tür anlaşmazlıkları önlemek için hazırladığı projeleri ilgili bakanlıkların yetkililerine sunmak için toplantılar düzenlemekte, diğer bakanlıkların görüşlerini almaktadır. Örneğin: "Yayla, Dağ, Doğa Yürüyüşü (trekking) ve Kış Sporları Merkezlerinde Kamu Yönetim Örgütlenmesi Araştırma Projesi" konusunda 15.02.1994 tarihinde yapılan toplantıya katılan kuruluşlar şunlardır: Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü, İçişleri Bakanlığı İl İdareleri Genel Müdürlüğü ve Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Bayındır-

lık ve İskân Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, Orman Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ve bir de Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'dür.

3. 2.3.1.5. Yayla Turizmi Hakkındaki Bilimsel Çalışmalar

Turizm Bakanlığı, yayla ve dağ turizmini bilimsel bir şekilde geliştirmek amacıyla çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Bunlardan ilki 22-25 Haziran 1992 tarihinde Trabzon'da yapılan "Doğu Karadeniz Turizmi" konulu konferanstır. Bu konferansta konuyla ilgili bakanlıkların yetkilileriyle bilim adamları bir araya gelmiş ve görüş alışverişlerinde bulunmuşlar, varılan sonuçlara ilişkin önerilerini "Konferans Sonuç Raporları"nda toplamışlardır. Ayrıca, sunulan bildiriler bir kitapçıkta toplanmış ve Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanmıştır.

3-6 Eylül 1992 tarihinde yine Trabzon'da "Architecture of Soft Tourism (Yumuşak Turizm Mimarisi)" adlı bir seminer, Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi ile Karadeniz Teknik Üniversitesi Mimarlık Bölümü tarafından düzenlenmiştir. Değişik ülkelerden bilim adamlarına açık olan seminerde İngilizce olarak sunulan bildiriler Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi tarafından yine İngilizce olarak basılmış ve yayımlanmıştır.

Turizm Bakanlığı, bunların yanında iki önemli projeyi bilim adamlarına hazırlatmaktadır. Bunlardan ilki "Yayla, Dağ, Doğa Yürüyüşü (trekking) ve Kış sporları Merkezlerinde Kamu Yönetimi Örgütlenmesi Araştırma Projesi"dir. Bu proje Dr. Selçuk Yalçındağ ile emekli vali Ziya Çoker tarafından hazırlanıp Turizm Bakanlığı'na sunulmuştur. Ayrıca, Dr. Selçuk Yalçındağ tarafından "Alternatif Turizmin Yönetimsel Boyutu" adı altında, söz konusu raporun bir özeti hazırlanmıştır."

Turizm Bakanlığı'nın hazırlatmakta olduğu ikinci önemli proje Doğu Karadeniz Bölgesi'nin potansiyel oluşturan turizm değerlerinin tespitine yöneliktir. Bu proje üzerinde; K.T.Ü. Orman Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Sümer Gülez çalışmalarını sürdürmektedir.

Selçuk Yalçındağ (1994) "Alternatif Turizmin Yönetimsel Boyutu" adını taşıyan çalışmasında, Turizm Bakanlığı'nın bugüne kadarki çalışmaları için "...bir kaç yıllık çabaları ve denemeleri, bugünkü yönetim uygulamaları ile bu hedefe ulaşamayacağını açıkça ortaya çıkarmış bulunmaktadır." diyerek, Turizm Bakanlığı'na - bizim de katıldığımız - ağır bir eleştiri yöneltmektedir. Bunun en önemli nedeni olarak da; merkez idarenin taşra kesiminin günümüzdeki dağınlığı nedeniyle etkililikten geniş ölçüde uzak düşmüş olmasını göstermektedir. YALÇINDAĞ (1994), yayla turizm merkezleri için yeni bir örgütlenme ve yönetim model önermektedir. Bu model henüz Turizm Bakanlığı'nın resmi görüşü olmamıştır. Bakanlık, ilgili bakanlıkların temsilcileriyle bu yeni yönetim modelini tartışmaktadır. Fakat, Turizm Bakanlığı'nın sıcak baktığı bu görüşün bakanlığın elinde daha somut başka bir model olmadığına göre benimseneceği öngörüsüyle irdelenmesi doğru olacaktır. Bu nedenle; söz konusu çalışmanın yönetimle ilgili kısmını özetle sunmak istiyoruz.

3. 2.3.1.5.1. Yayla Turizminin Yönetimine İlişkin Bir Model

YALÇINDAĞ (1994)'a göre; "Yayla turizm merkezleri bağlamında ortaya çıkmış olan yönetsel sorunların, yerel düzeyde aşılması amacı ile bir öneri getirilmeden önce, bu önerinin dayanması gerekli temel ilkelerin öncelikle belirlenmesi gerekmektedir." Bu temel ilkeler şunlardır:

Hizmet Yerel Niteliklidir

Yayla turizmi, yöre ile sürekli ve karşılıklı etkileşim içinde olacağı için, yöre halkını çok yakından ilgilendirmektedir. Çünkü, yayla turizm hareketi, ilgili olduğu yörenin insanın ekonomik, toplumsal, kültürel, ekolojik ve kamusal hizmetler yönünden etkileyeceği gibi, yöre halkının toplumsal, kültürel, ekonomik ve bireysel özelliklerinden de etkilenecektir. Bu nedenle, yayla turizmi için merkezde saptanacak politikalar, amaçlar, hedefler, ilke ve standartların yaşama geçirilmesinde başarı, ancak turizm olgusunun bu "yerel olma niteliği" dikkate alınarak gerçekleştirilebilir.

Hizmet Gereksinimi Çok Yönlüdür

Yayla turizm merkezlerinde çok çeşitli hizmetlerin yürütülmesi gerekmektedir ve bu hizmetler çok sayıda kuruluşu ilgilendirmektedir. Bu durum, hizmetin yürütülmesinde, merkezde ve yerel düzeyde eşgüdüm gereksinimini ön plana çıkarmaktadır.

Yerel Düzeyde Hizmetten Sorumlu Tek Bir Yönetim Olmalıdır

Uygulamada, yayla turizm merkezleri ile ilgili hizmetlerin yürütülmesi bakımından, yerel düzeyde gerekli tüm hizmet birimleri, yeterli personel, araç-gereç, donanım ve akçal kaynaklara sahip oldukları halde, istenen etkililik ve verimlilikte çalışmamaktadır. Bunun temel nedeni, hizmet birimleri arasında yönetsel bütünlüğün ve uyumun sağlanamamış olmasıdır. Turizm Bakanlığı'nın genel düzeyde eşgüdüm sağlama çabaları sonuç vermemektedir.

Ancak bu hizmetler için genel düzeyde yönetsel bütünlüğü sağlama yetki ve sorumluluğunun tek bir örgüte verilmesiyle istenen verim ve etkinlik sağlanabilecektir.

Önerilecek Örgüt, Karar Verme, Uygulama ve Yaptırım Yetkilerine Sahip Olmalıdır

Yayla turizm merkezlerinde yürütülecek hizmetlerden, bütünlük anlayışı içinde sorumlu ve yetkili olmak üzere önerilecek kuruluş, bu hizmetlerle ilgili olarak merkez yönetimi ile uyum içinde plan ve program yapma, yerel düzeyde hizmetlerle ilgili düzenlemeler yapma, ücret tarifeleri belirleme, uygulama kararları alma, bunları uygulamaya koyma, yasa ve düzenleme kurallarına ve kararlara uymayanlara yaptırım uygulama yetkilerine sahip olmalıdır.

Önerilecek, Örgüt Bütçe Yapma, Para Tahsil Etme ve Harcama Yetkilerine Sahip Olmalıdır

Hizmetlerin tek elden, plan ve program anlayışı ile yürütülmesinin en etkili yolu harcama ve gelir işlemlerinin bütçe disiplini içinde ele alınmasıdır.

Etkili Halk Katılımı Sağlanmalıdır

Yerel toplulukların yaşamını yakından ilgilendiren yayla turizmi konusunda da, bir yandan yerel koşullara uygun, gerçekçi planlar ve programlar yapılması, öte yandan bunların başarıyla yürütülmesi için etkili halk katılımı gereklidir. Zaten bu durum, yumuşak turizmin kitle turizminden en büyük farklarından biridir.

Önerilecek Yönetimsel Düzen, Ülkenin Tümü İçin Geçerli Olmalıdır

Araştırmada, Doğu Karadeniz yaylaları ile öteki birkaç dağ ve kış sporları turizm merkezleri için yönetim düzeni ele alınmışsa da, benzer sorunlara, ilerde turizme açılacak diğer yörelerde de karşılaşılabileceği için, önerilecek yönetim düzeninin tüm ülkede aynı türdeki turizm merkezleri için geçerli nitelikler taşıması gerekmektedir.

Önerilecek Çözüm, Gereksiz Örgütlenmeler Yaratmamalıdır

Kamu yönetiminde yeni örgütlenmelere, dolayısıyla yeni harcamalara neden olacak çözümler yerine, mevcut yönetim sisteminin olanakları içinde çözümler bulunması, kuşkusuz, daha doğru bir yaklaşımdır.

Bu ilkeler gözönüne alındığında, önerilecek çözümün yerel yönetim kurumu ağırlıklı bir çözüm olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Yerel yönetimler: belirli bir alanda yaşayan yerel topluluklara kendilerini en çok ilgilendiren konularda hizmet üreten, karar organları (kimi durumlarda yürütme organları da) seçikle işbaşına gelen, yasalarla belirlenmiş görevlere ve yetkilere, özel personelle, gelirlere ve bütçeye, üstlenmiş oldukları görevlerle ilgili karar, uygulama ve yaptırım yetkilerine sahip çok işlevli kamu kuruluşlarıdır.

Yayla turizm merkezlerinin yönetimine yönelik temel ilkeler ve nitelikler gözönüne alındığında, yerel yönetimlerin üstte saydığımız özellikleri incelendiğinde, günümüzde mevcut yerel yönetim birimlerimiz içinde en uygun nitelikleri *il özel yönetimlerinin* taşımakta olduğu görülmektedir. Sözkonusu örgüt belediyeler olamaz. Çünkü, yayla ve dağ sporları turizm merkezleri, istisnalar dışında, za-

ten belediye sınırları dışında bulunmaktadır. Turizm merkezi ilan edilen yaylaların sadece bir tanesi belediye sınırları içindedir. Trabzon'un Çaykara ilçesine bağlı Uzungöl Beldesi'nde bulunan Uzungöl Turizm Merkezi'nde, kuşkusuz ilgili hizmetlerin önemli bir kesiminde, ilgili belediye yetkili ve sorumlu olmak durumundadır. Fakat, Uzungöl Belediyesinin turizme ilişkin çok boyutlu, teknik nitelikli hizmetleri, etkililik ve verimlilikle yürütmek için akçal ve insan gücü kaynaklarına sahip olmadığı bilinmektedir.

Yayla turizminin, yaylalardan yararlanan çevre köylerini ve dolayısıyla köy yönetimlerini yakından ilgilendiren yönleri vardır. Bununla birlikte, köy yönetimlerinin de çok küçük boyutları ve sınırlı kaynakları nedeni ile yayla turizm merkezleri hizmetlerinden sorumlu olacak yerel yönetim birimleri olarak düşünülmesi, kuşkusuz olanaksızdır. Aynı gerekçe, köy yönetimlerince oluşturulmaları mümkün, hizmet birlikleri için de geçerlidir. Bununla birlikte, önerilecek yönetsel düzende, kesinlikle, köy yönetimlerinin, çalışmalarda katkılarının sağlanması gerekmektedir.

Belediye ve köylerin, yayla ve dağ sporları turizm merkezleri için doğrudan tek sorumlu ve yetkili yerel yönetim birimi olmak açısından yetersizliklerine karşılık, il özel yönetimleri bugünkü nitelikleri ile bile, bu işleve çok uygun yerel yönetim birimleri konumundadırlar. İl özel yönetiminin yasalarla, turizm hizmetlerini de kapsayacak biçimde, kırsal alanlardaki birçok kamu hizmeti ile görevlendirilmiş olması, bir yerel yönetim birimi olarak, hizmetlerin kolaylıkla yürütülmesi için plan, program yapma, bütçe aracılığı ile gelir elde ederek, harcama yapma, uygulama ile ilgili kararlar verme, yaptırım uygulama gibi yetkileri, bu niteliklerinin en önemlileridir. Ayrıca, il genel meclisi aracılığı ile yerel toplumun temsiline ve katılımına olanak sağlamaları da yayla turizmi açısından çok uygun bir kurumsal çerçeve oluşturmaktadır. Bunların yanında, il özel yönetiminde valinin yürütme organı olarak görev yapması, merkezin hizmet politikalarının, il özel yönetimi uygulamalarına kolaylıkla yansıtılmasına olanak sağlamaktadır.

İl özel yönetimlerinin gelir yetersizliği ve bazı hizmet sorumluluklarının

merkezi yönetimlere kaydırılması gibi sorunları vardır. İl özel yönetimlerinin bu sorunlarını aşmalarına olanak verecek geniş kapsamlı bir yeniden düzenlemeye ihtiyaç vardır. İl özel yönetimlerinin güçlü, özerk ve demokratik bir yönetim birimi niteliğine kavuşturulmasına yönelik çalışmaların gündemde olduğu ve bu konuda, hükümetçe hazırlanan tasarılar bulunduğu bilinmektedir. Fakat, sözkonusu reform çalışmaları sonuçlanıncaya kadar, mevcut mevzuatla, il özel yönetimlerinin yayla turizmine yönelik çalışmaları başarıyla örgütlemesi ve yönetmesi sağlanabilir. Bunun için, il özel yönetimlerine merkezi ve yerel düzeyde sağlanması gereken desteklere ihtiyaç vardır.

3. 2.3.1.5.1.1. Merkezi Düzeyde Sağlanması Gereken Destek

İl özel yönetimlerine destek, en başta hükümet düzeyinde verilmelidir. Bu amaçla, herşeyden önce alternatif turizmin amaçlarının ve ilkelerinin, hükümet politikası olarak benimsenmesi gerekecektir. Hükümet politikasının bir ögesini de, yayla ve dağ sporları turizm merkezleri hizmetlerinin yürütülmesinde temel yetkili ve sorumlu yönetim birimi olarak, il özel yönetimlerinin belirlenmesi oluşturmaktadır.

Uygulamada da, ilgili tüm bakanlıkların ve öteki kuruluşların, il özel yönetimlerini desteklemeleri zorunludur. Turizm Bakanlığı bir yandan planlamadan, denetime ve akçal desteğe uzanan bir dizi hizmet üstlenmeli, öte yandan merkezden destek sağlayacak ilgili kamu kuruluşları arasında eşgüdümü sağlamalıdır. Aynı şekilde, ilgili diğer merkez kuruluşları da bu yöreler için hizmetleri il özel yönetimi çerçevesinde ve valinin eşgüdümü ile yürütülmesine ilişkin hükümet politikasını samimiyetle uygulamaya yansıtmalıdır. Bu amaçla, bu kuruluşların; hizmetlerle ilgili ödeneklerini, il özel yönetimi bütçesine aktarma yoluyla kullanmaya, kendi konularında proje yardımlarını il özel yönetimi (duruma göre belediye, köy yönetimi ve bunların birlikleri de olabilir) eliyle yapmaya, yerel düzeyde kendilerine bağlı hizmet birimlerinin çalışmalarını il özel yönetimi çerçevesinde ve valinin yönlendirmesi doğrultusunda yapmaları için gerekli önlemleri almaya özen göstermeleri gerekecektir.

3. 2.3.1.5.1.2. Yerel Düzeyde Sağlanması Gereken Destek

Yerel düzeyde valilere büyük görevler düşmektedir. Valiler, il özel yönetiminde bu konuda gerekli işlevi yapmak bakımından hem uygun bir konumdadırlar hem de yeterli yasal ve örgütsel olanakları vardır.

Valinin merkez yönetiminin temsilcisi olması, yukarıda da belirtilmiş olduğu gibi, merkez yönetimi hizmet politikalarının, il özel yönetimine yansıtılmasına olanak vermektedir. Ayrıca, il özel yönetiminin, bir yerel yönetim kurumu olarak seçilmiş bir karar organına ve seçilmiş üyelerin de yer aldığı bir encümenine sahip bulunması valiye, etkili katılımı ve halkla ilişkiler açısından geniş olanaklar sunmaktadır.

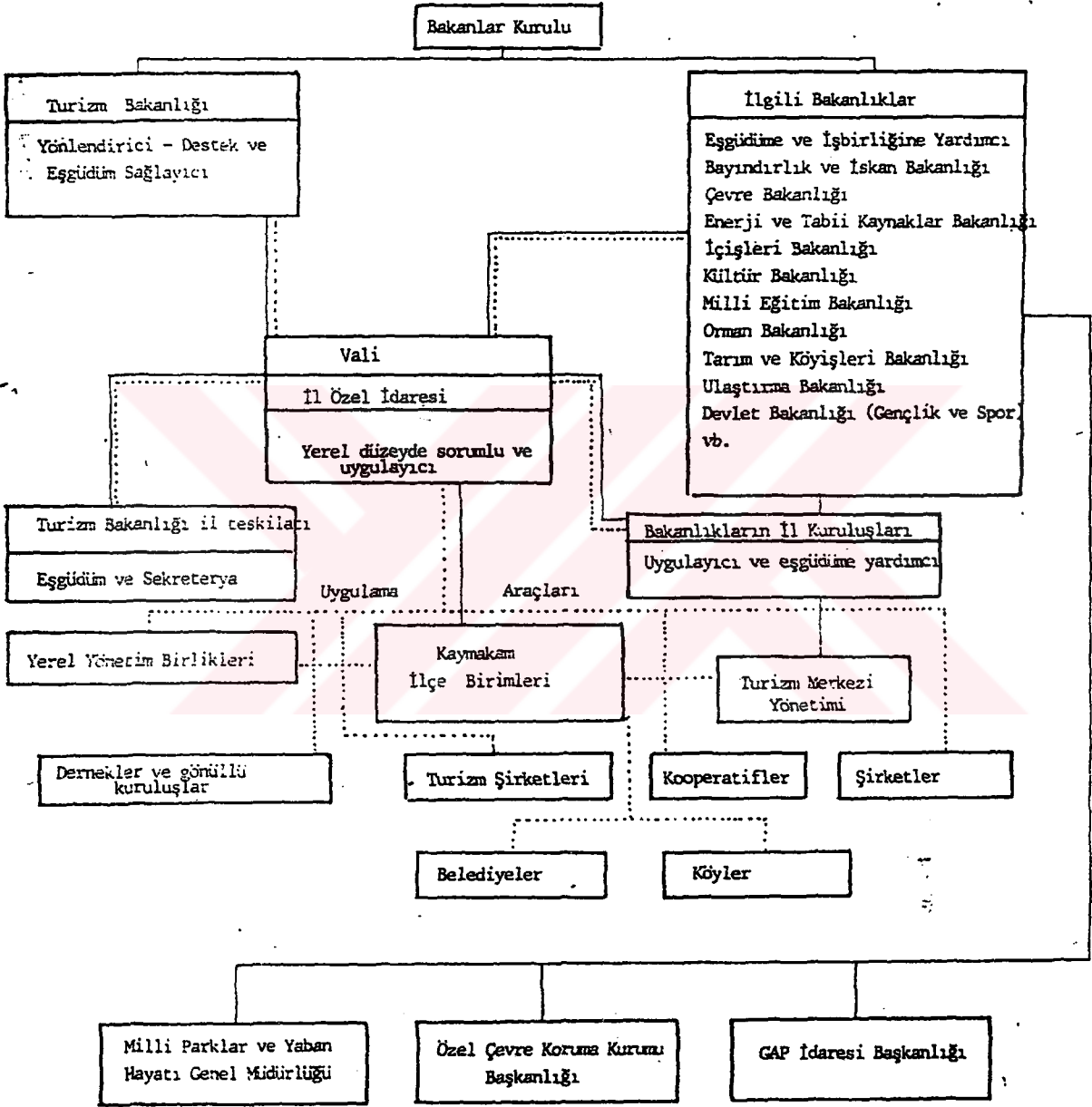
Ayrıca, yayla turizm merkezleri hizmetleri bakımından en önemli hizmetlerden birisini oluşturan imar planı disiplininin sağlanması, yapı denetiminin gerçekleştirilmesi açılarından 3194 sayılı İmar Yasası ile 775 sayılı Gecekondu Yasası ve öteki yasal düzenlemeler, valiye önemli yasal dayanaklar sağlamaktadır. Örgütsel açıdan valiye bu konuda yardımcı olma durumundaki il bayındırlık ve iskân müdürlükleri de, anılan konularda yeterli sayılabilecek personel, araç-gereç ve öteki donanımlara sahiptirler.

YALÇINDAĞ ve ÇOKER (1994), elde edilen bulgulara göre, yeni bir yönetim ve örgütlenme yapısı oluşturmuşlardır. Sözkonusu örgütlenme şeması Şekil 4'te görülmektedir.

3. 2.3.1.6. Yatırımcılara Sağlanan Teşvikler

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 14. maddesinin (a) fıkrasına göre, turizm kredileri öncelikle turizm alanları ve turizm merkezlerinde yapılacak yatırımlara tahsis edilmektedir. Ayrıca bu maddenin (b) fıkrasına göre, T.C. Turizm Bankası Anonim Şirketi turizm alanları ve turizm merkezlerindeki belgeli yatırımlara tahsis edilmek üzere, yabancı kaynaklardan döviz kredisi alabilir. Bu nedenle, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde turizm merkezi olarak tahsis edilmiş yay-

YAYLA, DAĞ VE KIŞ SPORLARI TURİZM MERKEZLERİNDE
YÖNETİM VE ÖRGÜTLENME

ŞEKİL 4: Yayla, Dağ ve Kış Sporları Merkezlerinde Yönetim ve Örgütlenme (YALÇINDAĞ ve ÇOKER, 1994)

lalarda yapılacak yatırımlara öncelikle teşvik verilecektir. Bu teşvikler iki türlü yapılabilmektedir. Yatırımcılara sağlanan kolaylıkların ilki, yatırım belgeli veya teşvik belgeli yatırımcılara sağlanan kredilerdir. Bu krediler Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nca sağlanır. Yatırım tutarı 1 milyar T.L.'yi aşan turizm yatırımları bu teşviklerden yararlanabilir. Bu kredilerin içinde en önemlisi Kalkınma Bankası'nın sağladığı "Teşvik Kredileri"dir.

Teşvik Belgesi almayan 1 milyar TL.'nin altındaki belgeli turizm yatırımlarına da "Fon Kaynaklı Kredi" temin edilmektedir. Fon kaynaklı krediler, iki yılı ödemesiz toplam beş yılda dört eşit taksitle geri ödenir. Faiz ödemeleri yılda bir defa dönem sonunda yapılır. Ödemesiz dönemde faiz % 10'dur (BAKIRCI, 1992).

Fon kaynaklı kredilerin verilmesi işlemi sırasında alınacak teminata ait esaslar, krediyi verecek bankalarca kredi usullerine göre belirlenir. Fon kaynaklı kredi; projenin sabit yatırım tutarı üzerinden tahsis edilir. Karadeniz Bölgesi'nde yapılacak tarımsal sanayi, yayla, nehir, sağlık (termal) yatırımlarına uygulanacak oran % 50'dir (BAKIRCI, 1992). Yani, yatırımcı yapacağı yatırım tutarının % 50'si kadar fon kaynaklı kredi temin edebilmektedir.

Turizmi Teşvik Kanunu'nun 13. maddesi, ormanlarda yer alacak turizm yatırım belgeli tesislerin yapımı için kolaylıklar sağlamaktadır. Bu maddeye göre; 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 3. maddesinin (c) fıkrası uyarınca, yatırımcıların ödemek zorunda oldukları bedel, tahsis tarihini takip eden üçüncü yıldan itibaren beş yıl vade ve beş eşit taksitte alınır (6831 sayılı Orman Kanunu'nun Ek 3. maddesi, devlet ormanları içinde veya bitişiğinde oturan halkın kalkındırılmasına katkıda bulunmak amacıyla oluşturulacak fona, orman alanları içinde izin veya irtifak haklarına dayanılarak yaptırılacak tesislerden sağlanacak % 3'lük kesinti geliriyle ilgilidir).

Yatırımcılara sağlanacak ikinci kolaylık ise turizm yatırımlarında kullanılacak devlet hizmetlerinde sağlanan ucuzluk ve yabancı personel çalıştırmadaki kolaylıklardır. Bunlar, Turizmi Teşvik Kanunu'nun 16., 17. ve 18. maddelerine göre düzenlenmiştir. Bu kanunlara göre; Turizm bölgeleri ve turizm merkezle-

rindeki belgeli yatırım ve işletmeler elektrik, havagazı ve su ücretlerini o bölgedeki sanayi ve meskenlere uygulanan tarifelerden en düşüğü üzerinden öderler. Belgeli yatırım ve işletmelerin telefon ve teleks taleplerine ilişkin her türlü işlem ve tahsis öncelikle yapılır. Buralarda nitelikli yabancı elemanlar özel izinle çalıştırılabilir.

3. 2.3.2. Özel Sektörün Yayla Turizmine Yaklaşımı

Yayla turizmi üzerinde, devlet organları arasında yaşanan yoğun bürokratik tartışmalar ve yasal düzenlemelerin sonuçlanamamasına rağmen özel sektör, özellikle yaylalara ulaşımın ve elektriğin sağlanması sonucu oluşan rantı değerlendirmekte hiç gecikmemiştir. "Atlas", "Globe; gibi gezi dergilerinin yaylalar hakkındaki tanıtımları yatırımcıların iştahını daha da kabartmıştır.

Yaylalardaki balık üretim çiftlikleri konaklama veya günübirlik tesisleri gün geçtikçe plansız bir şekilde çoğalmaktadır. Örneğin; Uzungöl Turizm merkezinde yaşanan değişimi olumlu bir gelişme olarak algılamak doğru bir yaklaşım değildir. Yörede mantar gibi artan binalar çoğaldıkça, yeşil doğa örtüsü de o kadar azalmaktadır.

Yaylalara bir veya iki günlük kültür turları düzenleyen turizm şirketlerinin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. 1993 yılında genellikle Trabzon Uzungöl, Rize Ayder ve Giresun Bektaş yaylalarına turlar düzenlenmiştir. 1994 yılında ise çoğu yaylaya günübirlik kültür turları düzenlenmeye başlanmıştır. Özellikle yayla şenliklerinin olduğu zamanlarda yoğunlaşan bu turların dışında, bazı firmalar yumuşak turizme yönelik çeşitli hizmetler vermeye de başlamışlardır. Yörede doğa yürüyüşü (trekking), dağ tırmanışı, bisikletli geziler, bitki görüntüleme ve avcılık gibi aktiviteler yapılmaktadır. Bölgede turizm şirketleri tarafından organize edilen bazı aktiviteler şunlardır: 1993 yılında Saktur tarafından Kaçkar Dağlarında yapılan trekkinglere başlanmıştır. Bu trekkingler, profesyoneller ve amatörler için olmak üzere iki grupta yapılmaktadır. 6 veya 15 kişilik gruplar halinde yapılan yürüyüşler, amatörler için 3 gün iki gece sürmekte, profesyoneller içinse 7 gün 7 gece sürmekte ve Kaçkar dağlarının zirvelerine kadar ulaşılmaktadır. Konaklamalar ise çadırlarda yapılmaktadır.

MDA Turizm'in uyguladığı doğa yürüyüşleri birkaç ayrı parkurda yapılmaktadır. Bunlardan biri de Sumela'dan başlayıp Cami Boğazı, Çakırgöl, Santa Harebeleri, Sultan Murat üzerinden Uzungöl'e ulaşan ve 6 ile 10 gün sürebilen yürüyüşlerdir. Bu yürüyüşler 10 ile 20 kişilik gruplar halinde yapılmaktadır. Geziler, Dağcılık Federasyonu tarafından eğitilmiş olan ve yöreyi çok iyi tanıyan rehberler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Av turizmi, Artvin'in Yusufeli ilçesinde yaptırılmaktadır. Burada karşılaşılan en büyük sorun projeksiyonla yapılan gece avlarına, yasak olmasına rağmen izin verilmesidir. Yine Artvin'de, Çoruh nehri üzerinde kano-rafting yapılmaktadır.

MDA Turizm tarafından 1995 yılı için düşünülen önemli bir aktivite Trabzon ile yaylalarında yapılacak olan bisiklet turlarıdır. Trabzon'un batısında bulunan yaylalardan başlayıp doğuya doğru gidilmesi planlanan turlarda Rize yaylalarında da ulaşılması düşünülmektedir. Bu turların, 10-15 kişilik gruplar halinde yapılması ve 5-6 gün sürmesi planlanmaktadır.

Yöredeki turizm firmalarının yetkililerinden aldığımız bilgilere göre; yörede karşılaşılan önemli bir sorun; dışarıdan gelen firmaların yöreyi iyi tanımamalarına rağmen hizmet vermeleridir. Bu firmaların turistler üzerinde olumsuz etkiler bıraktığı söylenmektedir.

IV. TARTIŞMA VE SONUÇ

4. 1. Yayla Turizminin Altyapı Sorunları

4. 1.1. Yasal Düzenlemelerdeki Eksiklikler

Yürürlükteki yasaların, yayla turizmi çalışmalarında ihtiyaca cevap verecek durumda olmadığı kesindir. Henüz, yaylacıların yaylalardaki kullanımlarını sağlıklı bir yapıya kavuşturacak derli-toplu bir yasal düzenlemeye rastlanmamaktadır. Yaylalara değinen farklı kanunlar, yaylalardaki uygulama yetkilerini de farklı örgütlere vermekte ve yaylaların kimin idaresinde olduğu açıklığa kavuşmamaktadır. Mülkiyet ve sınırların belirlenmesi işi henüz çözümlenememiştir. Bu sorun yaylacılar arasında büyük anlaşmazlıklara neden olmaktadır. Yaylalarda, otlatmanın düzenlenmesinden, imar durumuna, sınırların tesbitinden, mülkiyet durumuna, kullanım kapasitesinin belirlenmesinden, uygulamada yetkili kılınacak idari örgütün seçimine kadar bir çok konuyu içeren kapsamlı bir yasal düzenlemeye ihtiyaç vardır. Bu yasal düzenleme son yıllarda yaylalarda görülen kullanım farklılıklarını da gözönüne almalıdır. Yapılacak yasal düzenlemeler hem turistik kullanımın sağlıklı bir yapıya kavuşmasını sağlayacak, hem de turistik kullanımın yaratacağı yoğun çevresel etkilerin doğal yapıya vereceği zararları önleyecek öğeleri de içermelidir.

Yaylaların turizm amaçlı kullanımı için 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu" hükümlerinin yeterli olmayacağı kesindir. Çünkü, 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu" çeşitli çevresel yıkımların yasal dayanağı olabilmektedir. Söz konusu konunun "Taşınmaz Malların Turizm Amaçlı Kullanımı" başlığı altında yer alan 8. maddesi gereği turizm alanları ve turizm merkezlerinde bulunan hazineye ait olan yerlerde ormanların, bağlı buldukları idareler tarafından bir ay içinde işlemlerin bitirilerek Turizm Bakanlığı'na tahsisi ve bu ormanlık alanların, turizm yatırım belgeli tesisler yapılmak amacıyla alanların yatırımcılara 49 yıllığına kiralanmasıyla birlikte, ormanların farklı amaçlar için uzun süreli kullanımla-

rı sonucu, orman olma niteliklerini yitirecekleri ve tekrar ormancılık amaçları için kullanılmalarının mümkün olmayacağı kesindir. Bunun en iyi örneği Ege ve Akdeniz sahillerinde görülmektedir. Çok yıldızlı oteller yapılması için yatırımcılara kiralanmış ormanlar, birçok niteliklerini bu süre içinde kaybetmişlerdir. Bu nedenle yaylalarda yapılacak turistik tesisler için doğayı korumaya yönelik önlemler alan yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır. Üstelik 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu" gereği turizm merkezi ilan edilip Turizm Bakanlığı'na tahsis edilen yaylalar belli sayıdadır (Şimdilik 20 tane). Buralarda Turizm Bakanlığı yetkili kılınmaktadır. Fakat, geri kalan yaylalar için yeni bir yasal düzenleme sözkonusu olmadığından, orman içi yaylalar dışındaki yaylalarda yetkili organ; ilçe mülki amiri veya bağlı bulunulan köyün muhtarıdır. Bu organların da, yaylaların yönetiminde yeterli olmadığı görülmektedir (Turizm merkezi ilan edilenler dışındaki orman içi yaylalarda, Orman Bakanlığı yetkilidir). Bu nedenle bu yaylalarda başbozukluğun devam edeceği ve plansız bir gelişmenin yaşanacağı kesindir.

Yürürlükteki yasaların yeterli olmadığı, Turizm Bakanlığı'yla Bayındırlık ve İskân Bakanlığı arasındaki tartışmalarda su yüzüne çıkmıştır. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın tutumunun ardındaki gerçek neden 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu gereğince Ege ve Akdeniz kıyılarında, yatırımcılara 49 veya 99 yıllığına tahsis edilen hazine ve orman alanlarının niteliklerini yitirmiş olduğu gerçektir. Turizm Bakanlığı'nın hazırladığı 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planları, turizm merkezlerindeki yapılaşma konusunda gerçekten belirsizlikler taşımaktadır. Sözkonusu alanlarda daha büyük ölçekli ve detaylı uygulama imar planlarının yapılması gerekmektedir. Fakat, Turizm Bakanlığı 2634 sayılı kanunun 6, 7 ve 8. maddeleri ile 3194 sayılı kanunun 1., 2., 4., 7. ve 11. maddelerine dayanarak yapılan çevre düzeni planlarının yetterli olduğunu öne sürmektedir. Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın görüşlerini dayandırdığı yasalar da medeni Kanun'un 612. maddesi ve 3194 sayılı İmar Kanunu'dur. Taraflar görüşlerini dayandırdıkları yasaları da arkalarına alarak ^{uyuşmazlığı} sürdürmektedir.

Görüldüğü gibi yürürlükteki yasalar konuya açıklık getirmemektedir. Bunun için yeni yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bu düzenlemeler öncelikle yay-

lalara ve meraların geleneksel kullanımına açıklık getirmeli, sonra da bu alanlardaki turizm kullanımlarının doğal yapıya etkilerini en aza indirecek özellikler taşınmalıdır. Örneğin, büyük sermayenin bu sahaları da ilgi alanları içine alarak, doğal ve sosyal yapıyı bozan uygulamalara girmesi, koruma yasalarıyla önlenmelidir. Çünkü, daha önce de belirttiğimiz gibi, başlangıçta yöre halkının sahip olduğu mülkiyet, turizm faaliyetlerinin başlamasından kısa bir süre sonra yerli yatırımcıların eline geçer. Yöre halkı bu işten karlı çıktığını sanır. Daha sonra arazi ve tesislerin mülkiyeti giderek artan fiyatlarla uluslararası sermayenin eline geçer. Böylece, yöre halkının söz konusu gelişmeden aldığı pay sifıra iner. Üstelik, uluslararası sermayenin aşırı kâr amacıyla yapacağı yatırımlar, sosyal ve doğal dengeyi altüst edecek ve yerli halkın yaşantısını daha da zorlaştıracaktır.

Turizm Bakanlığı çalışmalarında görülen önemli bir eksiklik de; turizm merkezlerinde yapılacak yatırımlarda ÇED raporunun uygulanacak olması gereğinin ve yönteminin yeterince belirtilmemesidir. 1992'nin haziran ayında Trabzon'da yapılan "Doğu Karadeniz Turizmi" konulu konferansta ÇED raporu hazırlanması konusu birkaç bilim adamı tarafından dile getirilmiştir, hatta Konferans Sonuç Raporları'nda "Uygulama Başlığı Altındaki Öneriler" kısmında "Her bir yatırım için öncelikle ÇED (Çevresel Etki Değerlendirmesi) uygulaması yapılmalı" ibaresi yer almaktadır. Ancak, Turizm Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu raporlarda böyle bir çalışmanın yapılması gerektiğinden bahsedilmemektedir. Fakat, ÇED raporunun hazırlanması; 11 Ağustos 1983 tarihli 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10. maddesi ve buna dayanan 7 Şubat 1993 tarihli "Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği" gereği yasal bir zorunluluktur.

Turizm yatırımlarına konu olacak yayla alanları, bu yönetmeliğe göre çevresel etki değerlendirilmesi yapılacak hassas yöreler sınıflamasına fazlasıyla uymaktadır. Yalnız, ÇED raporlarının tek tek projeler bazında uygulanması yeterli olmayacaktır. Bütün yatırımlar projelerini entegre bir şekilde değerlendirecek raporların uygulanması daha doğru olacaktır.

4. 1.2. Örgüt Yapısının Oluşturulmasındaki Eksiklikler

Turizm Bakanlığı'nın yayla turizmi konusundaki çalışmalarını düzenli bir örgütsel yapı içinde sürdürdüğü söylenemez. Şu ana kadar sürdürülen uygulamalar, Turizm Bakanlığı'nın merkezde aldığı kararların, il turizm müdürlükleri aracılığıyla ilgili diğer kamu kuruluşlarına iletilmesi ve bu kuruluşların turizm merkezleri için hazırlanan Gerçekleşme Programları gereğince üzerlerine düşen görevi yerine getirmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Sağlıklı bir örgüt yapısının oluşturulmamış olmasının yanında, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı'nın çevre düzeni planlarını onaylamamış olması çalışmalar için gerekli olan eşgüdümün sağlanmasının en büyük nedenidir. Örneğin; mevcut yolların asfaltlanması veya yeni yolların açılması işi Karayolları ve Köy Hizmetleri il müdürlüklerine verilmiştir. Bu müdürlükler de görevlerini yerine getirerek yeni yayla yolları açmışlar veya mevcut yolları ıslah etmişlerdir. Oysa bilinen nedenlerden dolayı yayla turizmini hayata geçirecek planların uygulamaya geçirilmesi gerçekleşmediği için yeni açılan yoğun taleplerin oluşmasına neden olmuştur. Yaylalara ulaşım kolaylaşınca daha çok insan yaylaya çıkmaya başlamıştır. Bu yoğun talep, yeni konut yapımını gündeme getirmiştir. Yine bu yollar sayesinde taşınan malzemelerle şehirdekini aratmayan, fakat geleneksel yayla mimarisine hiçbir ilgisi olmayan iki-üç katlı beton binalar ikinci konut olarak yapılmıştır. Doğal çevreyle uyumsuz bu tür yapılaşma şekli gün geçtikçe artmaktadır. Kısacası, yayla turizmi konusundaki planlamalar henüz tamamlanmadan ve yetkili idari kuruluş belirlenmeden yolların açılmış olması büyük bir yanlışlıktır.

Turizm Bakanlığı'nın şu ana kadar yaptığı çalışmalar konusunda Çevre Bakanlığı'nın yeterli bilgisinin olmaması da büyük bir örgütsel eksikliktir. Görüştüğümüz Çevre Bakanlığı yetkilileri, yayla turizmi konusunda bakanlık olarak belli bir görüşleri olmadığını söylemişlerdir. Oysa, yayla turizmi çalışmalarına konu olan alanlar günümüze kadar bozulmadan kalabilmiş doğal zenginlikleriyle mutlaka korunması gereken yerlerdir. Çevre Bakanlığı'nın bu konuda herhangi bir görüşünün olmasını bırakın, yapılan çalışmalara en aktif şekilde katılan bakanlıklardan birisi olması gerekmektedir.

Turizm Bakanlığı, yaylalardaki kullanım şeklinin değişmesiyle ortaya çıkan alt ve üstyapı sorunlarını giderek yönetsel örgütlenmenin oluşturulması amacıyla "Yayla, Dağ, Doğa Yürüyüşü (trekking) ve Kış Sporları Merkezlerinde Kamu Yönetimi Örgütlenmesi Araştırma Projesi"ni Dr. Selçuk Yalçındağ il Emekli Vali Ziya Çoker'e hazırlatmıştır. Daha önce de bahsettiğimiz ve özetini sunduğumuz bu proje konuya bilinçli bir şekilde açıklık getirmektedir. Önerilen örgüt modelinin, gereksiz örgütlenmeler yaratmaması ve yerel nitelikler taşıması en önemli özelliklerdendir. Bu iki önemli özelliği taşıyan il özel yönetiminin tercih edilmiş olması bizce de doğru bir seçimdir. İl özel yönetiminin doğal yapının korunması ve yumuşak turizm konusunda yeterince bilgi sahibi olması gerektiği de unutulmamalıdır.

Örgütlenme modelinin; yerel yönetim birlikleri, dernekler ve gönüllü kuruluşlar, turizm şirketleri ve kooperatiflere de yer verilmesi doğru bir yaklaşımdır. Fakat, bu model içine üniversitelerin dahil edilmemesi düşündürücüdür. Yönetim ve örgütlenme şemasında göremediğimiz üniversitelerin de konuya dahil edilerek, bu kurumların bilgi birikimlerinin çalışmalarına aktarılması daha sağlıklı sonuçlar doğuracaktır.

Oluşturulan örgüt modeli; yine sadece turizm merkezi ilan edilen yaylalar için geçerlidir. Orman içi yaylalar dışındaki yaylaların yönetimi konusunda örgütlenme bazında yeni bir çalışma yapılmadığı görülmektedir. Oysa sadece Doğu Karadeniz Bölgesi'nde tesbit edilen yayla sayısı 70 tanedir. Bu demektir ki, turizm merkezi ilan edilen 20 yayla dışında kalan yaylalar, yine kendi hallerine bırakılmaktadır.

4. 1.3. Planlamadaki Eksiklikler

Yaylalarımızın doğal yapısı ve sosyal ortamlarıyla büyük bir potansiyel oluşturduğu bilinen bir gerçektir. Önemli olan bu alanların turizme kazandırılmasının hangi yöntemle gerçekleştirileceğidir. Kuşkusuz, yumuşak turizmin tanımı gereği doğal ve sosyal yapıyı bozmayarak, sosyal ve ekoljik maliyetleri gözetecek yapılacak planlı çalışmalarla konuya yaklaşmak doğru olacaktır. Bunun için de iyi bir bilgi birikimi ile yasal ve yönetsel desteğe sahip olan uygulayıcı bir or-

gan gerekmektedir. Turizm Bakanlığı'nın bu niteliklere ne kadar sahip olduğu tartışılabilir. Fakat, yaylaların turizme açılması işini doğal olarak bu kurum üstlenmiştir. Turizm Bakanlığı'nın amacı; bu turizm çeşidini planlı bir şekilde geliştirmektir. Ancak, bazı uygulamalar aksi yönde gelişmektedir. Kanımızca bakanlık bu işi, aceleye getirerek, gerekli yasal düzenlemeleri gerçekleştirmedi ve örgütsel yapıyı oluşturmadan çalışmalara başlamış ve bunun sonucunda yasal ve bürokratik engellere takılmıştır. Böyle bir yapı içinde sağlıklı bir planlama yapıldığı da söylenemez. Planlama sürecinde yapılan eksiklikleri ve çözüm önerilerimizi iki başlık altında toplayabiliriz.

4. 1.3.1. Sosyal Planlamadaki Eksiklikler

Yayla turizmi çalışmalarına Doğu Karadeniz Bölgesi yaylalarından başlaması doğru bir tercihtir. Fakat, bölgenin diğer turizm değerlerinin unutulup, sadece yayla turizmi üzerinde yoğunlaşılması da yanlış olacaktır. Bu bilinçle yola çıkan Turizm Bakanlığı bölgedeki çalışmalarını sadece yayla turizmi ile sınırlamamıştır. Turizm Bakanlığı, yayla turizmi çalışmalarını; yat turizmi, termal turizm, kano-rafting, trekking (doğa yürüyüşü) gibi aktivitelerle bir arada yürütmektedir. Fakat, uygulamada karşılaşılabilecek zorlukları önlemek için bu faaliyetlerin uyumlu bir şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun için bölgenin turizme konu olacak doğal ve kültürel değerlerini tespit edecek ve sosyo-ekonomik yapıyı ve geleneklerini bozmayacak şekilde hazırlanmış bir master plana ihtiyaç vardır.

OLALI (1990)'ya göre; "...master planlama spesifik kararlar gerektirdiğinden, sorumlulukların ve yatırımların paylaştırılması yapılır. Kavramsal planda, verilen iki nokta arasında bir yol gerektiği kararlaştırılmışsa, master planda bu yol ile ilgili harita ayrıntılı yapı ve inşaat bütçesi hazırlanmalıdır." OLALI (1990), master planda ayrıntılı olarak incelenmesi gereken konuları şu şekilde belirtmektedir:

- " – Ayrıntılı bir pazar araştırması.
- Turizm için bölgenin kullanım şekli.

- Yollar, havalimanları, yürüyüş yolları, su enerji, kanalizasyon için konumlama ve planlar tamamlanmış olmalıdır.

- Turizm olanakları için saptanan bölgeler seçilip büyüklükleri ve sınırları belirlenmelidir.

- Mimari tasarımlar ve geliştirici standartlar yapılmalıdır.

- Belli bölgelerin parsellenmesi ve yasal işlemler yapılmalıdır.

- Yatırım kotaları, kararnameler, gerekli kurallar yazılı hale getirilmelidir.

- Ayrıntılı personel geliştirme programları hazırlanmalıdır."

Turizm Bakanlığı planlarında üstte anlatıldığı gibi bir planlama anlayışı görülmemektedir. Kuşkusuz, turizm merkezleri için hazırlanan çevre düzeni planları bazı genel ilke ve bölümleri içermektedir. Fakat, bu ilkelerin bölgenin sosyo-ekonomik yapısını yansıttığı söylenemez. Master planın şu ana kadar hazırlanmamış olması, bundan sonra da hazırlanmayacak olmasını gerektirmez. Sağlıklı bir gelişmenin gerçekleşmesi için; gecikilmeden sözkonusu planlamanın yapılması gerekmektedir.

Yayla turizmine konu olacak alanlar, asırlardır sürdürülen yaylacılık geleneğinin yapıldığı alanlardır. Yaylacılık geleneğini ve yaşantısını, yayla turizminden ayrı olarak düşünmek büyük bir yanlışlıktır. Yayla turizmiyle yaylacılık geleneğini bir potada eritmek gerekmektedir. Bunun için; yayla turizmi uygulayıcılarıyla yaylacıların aynı insanlar olması gerekir. Turizm Bakanlığı, sanki sadece 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası hükümleri gereğince yatırımcılara 49 veya 99 yıllığına tahsis edeceği alanlarda yayla turizmi yapılacağını düşünmektedir (Gerçi pansiyonculuğun özendirileceği de bu bakanlık tarafından belirtilmektedir. Fakat, bu durum yeterince açık değildir). Söz konusu tahsisli turizm faaliyetleri, Ege ve Akdeniz kıyılarında, insanlara acı tecrübeler yaşatmıştır. Zaten, yumuşak turizm olgusu bu gibi alanlarda görülen sosyo-kültürel ve doğal yıkımlar sonucu ortaya çıkmıştır. Aynı uygulamaları yumuşak turizme konu olacak alanlarda da sürdürmek büyük bir yanlışlıktır. Yayla turizmi için yeni modeller geliştiri-

rilmelidir. Pansiyonculuk özendirilecektir demek yeterli değildir. Öncelikle turizm konusunda yeterli bilince sahip olmayan yöre halkı bilgilendirilmelidir. Bu bilgilendirme doğrudan doğruya, tek tek bireyleri eğitmek şeklinde değil, kurulacak yayla turizmi kooperatifleri aracılığıyla yapılmalıdır.

Yöredeki incelemelerimiz sırasında gözlediğimiz kadarıyla yaylacılar, yayla turizmi konusunda ikiye ayrılmış durumdadır. Birinci gruptakiler, bırakınız yaylalara turistlerin gelmesini, yayla yollarının yapılmasına, elektrik ve telefonun gelmesine bile karşılar. Çünkü, bu değişimle birlikte yaylacılık geleneğinin de öleceğine inanıyorlar. Birçok yaylacının, yaylaya elektriğin gelmesiyle birlikte televizyonunu da yaylaya çıkardığını ve tıpkı şehirdeki gibi evine kapandığını, özellikle çalışmalarını yapılan yayla eğlencelerinin unutulduğunu söyleyen bu gruptaki yaylacılar, yayla yaşantısını şehirdekinden farklı buldukları için sürdürdüklerini, fakat bu durum devam ederse hiçbir farklılığın kalmayacağını belirtmektedirler. İkinci gruptaki yaylacılar, bu değişime, özellikle yayla turizmine sıcak bakıyorlar. Fakat, birilerinin gelip yaylalarında yatırım yapacağını beklemek gibi yanlış bir düşünceye sahipler. Bu beklentilerinin gerçekleşmesi halinde yaşayacakları sosyo-kültürel yıkımdan habersiz olan yaylacıların, turizm hakkında kendilerinin bir şeyler üretmesi konusunda eğitilmesi gerekmektedir. 1994 yılının Temmuz ayından Giresun'da yaşanan ilginç bir olay konuya iyi bir örnek teşkil edecektir. Giresun'un Kümbet Yaylası'nda yapılan şenliklere, şenliklerin adını duyurabilmek amacıyla ünlü işadamı Sakıp Sabancı da davet edilmiştir. Sabancı yörede büyük bir misafirperverlikle, krallar gibi karşılanmıştır. Yaylacıların, Sabancı'dan en önemli beklentisi ise; ünlü işadamının yörede yatırım yaparak yaylaları turizme kazandırması yönündeki istekler şeklinde olmuştur.

Yöre insanının turizm konusunda eğitilmesinin yanısıra, bu konuda özel olarak eğitilmiş insanlara da ihtiyaç vardır. Turizm Bakanlığı'nın yayınladığı broşürlerde eğitilmiş eleman ihtiyacının Trabzon'un Vakfıkebir ilçesindeki Turizm Eğitim Merkezi sayesinde karşılanacağı belirtilmektedir. Oysa, Turizm Bakanlığı'ndaki yetkili bir ağızdan (Turizm Eğitimi Genel Müdür Yardımcısı) aldığımız bilgilere göre Turizm Eğitim Merkezlerinde garson, komi, kat görevlisi gibi elemanlar yetiştirilmektedir. Burada yayla veya dağ turizmi konusunda özel eğitim

almış elemanlar yetiştirilmemektedir. Oysa, özellikle bu konu hakkında uzmanlaşmış, yabancı dil bilen, yöreyi çok iyi tanıyan, dağ rehberliği konusunda bilgileri olan hatta yörenin kendine özgü florasını bilen elemanlara ihtiyaç vardır.

Katılım konusunda büyük eksiklikler yaşanmaktadır. Gerek planlama sürecinde, gerekse uygulamada yöre halkının, meslek birliklerinin, yerel yönetimlerin, bilim adamlarının yapılacak çalışmalara katılması sağlanmalıdır. Bu sayede sorumluluk bilinci tüm kamuoyuna mal olacaktır.

Turizm Bakanlığı'nın önemli bir eksikliği; başından beri eleştirdiğimiz gibi geri kalan yaylaları unutup sadece turizm merkezi ilan edilen yaylaları planlama girişimidir. Tabii ki tüm yaylaları bir anda planlamak mümkün değildir. Fakat, geri kalan yaylalar, turizm merkezi ilan edilemiyorsa, SİT alanı yapılarak veya başka bir yöntemle koruma altına alınabilir. Genellikle belediye sınırları dışındaki bu yaylalarda ilçe mülki amiri veya köy muhtarları yetkilidir. Bu yetkililer yaylalardaki düzensiz yapılaşmanın önüne geçecek durumda değillerdir. Yaylalar ulaşım kolaylaştıkça ve kitleler tarafından gün geçtikçe tanındıkça yoğun bir taleple karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sahalarda özellikle ikinci konut yapımının önüne geçecek düzenlemelere acil olarak ihtiyaç vardır. Örneğin, Toroslarda ve Bolu yaylalarında yaşanan yoğun ikinci konut üretimi Doğu Karadeniz Bölgesi yaylaları için de sözkonusudur.

Turizm Bakanlığı'nın çalışmalarında görülen en büyük eksikliklerden biri de yayla şenliklerinin yeterince önemsenmemesidir. Kuşkusuz yayla şenliklerini düzenlemek bu bakanlığın görevi değildir. Fakat, yayla şenlikleri farklı bir sosyolojik olaydır ve büyük bir turizm potansiyeli oluşturmaktadır. Şenliklerin, yaşamakta olan sosyo-kültürel değişimden etkilenerek yozlaşmaması için; sosyal bilimcilerin katılımıyla birlikte yöre halkını da kapsayan kurullar oluşturulabilir. Bu kurulların, şenliklerin yapısını koruyacak yönde hazırladıkları öneriler, bakanlık tarafından uygulamaya geçirilebilir. Şenliklerin en büyük sorunlarından biri yeterince tanınmamalarıdır. Turizm Bakanlığı, şenliklerin gerek yurt içi gerekse uluslararası tanıtımını gerçekleştirebilir. Şenliklerin genellikle yakın tarihlerde yapılması nedeniyle, şenlikler arası eşgüdümü sağlayacak organizasyonlar

yapılabilir. Hatta, bu organizasyonlar biraz daha geliştirilerek Doğu Karadeniz Bölgesi Yayla Şenlikleri adıyla uluslararası bir festivale dönüştürülebilir.

Yaylaların temiz havası ve suyu sağlık turizmi için ayrı bir potansiyel oluşturmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz gibi yayla havası ve suyunun insan sağlığı üzerinde büyük etkileri vardır. Yaylalarda yapılacak sanatoryum ve dinlenme evleri özellikle yaşlı turistleri bölgeye çekebilir. Örneğin; Ayder yaylasında bulunan kaplıcalar sağlık turizmi için iyi bir örnek oluşturmaktadır. Bakanlık yayla turizmiyle ilgili planlarını hazırlarken bu gibi potansiyelleri de değerlendirmeyi unutmamalıdır.

4. 1.3.2. Fiziksel Planlamadaki Eksiklikler

Fiziksel planlamada da, sosyal planlama yaklaşımında önerdiğimiz gibi hazırlanacak master planın hükümleri gereğince yönlendirilmelidir.

Fiziksel planlama sırasında gözönüne alınması gereken en önemli etken; yapılacak çalışmaların doğal yapıya olumsuz etkisinin önlenmesine çalışmaktır. Öncelikle yaylalara ulaşımın planlanması gerekmektedir. Tek seçenek olarak karayollarının düşünülmesi yanlıştır. Daha önce de belirttiğimiz gibi yaylaların doğal yapısının günümüze kadar bozulmadan kalabilmesinin nedeni buralara ulaşmanın zorluğudur. Bu sahaları turizme açıyoruz diye, bir anda karayolları açma çabasına girmek, bu güzellikleri kendi elimizle yok etmek olacaktır. Karayollarının doğal yapıya olumsuz etkisi şu şekillerde olmaktadır: Öncelikle karayolu yapımı sırasında yolun geçtiği hat üzerindeki bitki örtüsü yok edilmekte, yapılan kazı ve dolgular sonucu topografik yapı değişmekte, bu değişiklik toprak kayması ve erozyona neden olmaktadır. Bu yollar açıldıktan sonra, ulaşım kolaylaşacağı için ve herhangi bir sınırlama olmadığı için yaylalar üzerinde taşıma kapasitesini oldukça aşan kullanımlar başlamaktadır. İkinci konut sayısı hızlı artmakta, ulaşım kolay olduğu için, inşaat için kullanılacak malzeme kolaylıkla taşınmakta, şehirdeki konutları aratmayan 2-3 katlı binalar yapılmaktadır. Bu binalar yapılırken, yöresel mimari dikkate alınmadığı için ayrıca görsel bir kirlilik oluşmaktadır. Ulaşımın bu kadar kolay olması nedeniyle bir ulaşım aracına sahip olanlar, yaylanın istediği yerine aracıyla gitmekte, bazı günler buralarda şehir trafi-

ğini aratmayan manzaralara rastlanmaktadır. Dolayısıyla arabalardan çıkan eksoz gazları havayı ve toprağı zehirlemektedir. Özellikle toprağı düşen zehirli artıklar yağışlarla birlikte dünyamızın çatısı sayılan yaylalarımızdan aşağıya doğru akışa geçerek akarsuları ve dolayısıyla içme sularını tehdit etmektedir. Benzer bir kirliliğı de karayolu ulaşımının kolaylaştırılmasına bağlayabiliriz. Şehirlerden yaylaya kolaylıkla taşınan yiyecek, içecek ve kullanım maddelerinin doğanın güçlkle yokedeblidiğı pet şişe, teneke kutu, poşet, plastik gibi artıkları günümüze kadar temiz kalmış bu yörelerden başlayarak katı atık zincirine katılmaktadır.

Görüldüğü gibi karayolu ulaşımının tek seçenek olarak düşünülmesinin çeşitli zararları vardır. Yaylalara ulaşımı planlarken; raylı sistem ve teleferik gibi ulaşım yöntemlerini de düşünmek gerekir. Bu tür yöntemlerin maliyetinin çok fazla görünmesine rağmen; uzun vadede bakıldığında doğal çevrenin korunmasıyla birlikte kullanım süresi de artacağı için sonuçta daha kârlı bir yatırım yöntemi kullanılmış olacaktır. Yörede şu anda kullanılan ilginç bir ulaşım yöntemi de helikopterle ulaşımıdır. Trabzon'da özel bir girişimcinin başlattığı bu uygulamada; eski Sovyetler Birliğı Ülkelerinden kiralanan iki helikopterle Trabzon Havaalanı'ndan yaylalara özel turlar düzenlenmektedir. Bu tür alternatiflerin daha ciddi olarak düşünülmesi kuşkusuz doğayı daha az tahrib eden kullanım şekillerinin oluşmasını sağlayacaktır.

4. 1.4. Proje Düzeyindeki Düzenlemelerdeki Eksiklikler

Proje düzeyinde yapılması gereken düzenlemeleri Sosyal Düzenlemelerdeki Eksiklikler ve Fiziksel Düzenlemelerdeki Eksiklikler olarak iki başlık altında inceleyebiliriz.

4. 1.4.1. Sosyal Düzenlemelerdeki Eksiklikler

Proje düzeyindeki düzenlemeleri en iyi şekilde Turima Bakanlığı'nın hazırlamış olduğı gerçekleşme programlarından izleyebiliriz. Gerçekleşme programlarına baktığımızda; tüm turizm merkezleri için düşünölen çalışmaların bir şablon halinde hazırlandığı görölmektedir. Oysa, turizm merkezi olarak ilan edilen her yaylanın kendine özgü yapısının iyi bir şekilde incelenmesi ve yaylalar için

yapılacak projelerin, yaylaların özgün niteliklerine göre dizayn edilmesi gereklidir. Örneğin: Tablo-3 ve Tablo-4’de görülen Uzungöl Turizm Merkezi için hazırlanmış gerçekleştirme programlarında yapılacak işlemlerle bir başka yaylanın gerçekleştirme programlarında yapılacak işlemler aynı başlıklar altında toplanmıştır. Üstelik açıklamalar kısmında da hiçbir yaylanın diğerlerinden farklı olan özellikleri belirtilmemektedir.

Gerçekleştirme programlarında kültürel etkinlikler ana başlığı altında ele alınan çalışmalar konusunda herhangi bir somut çalışma yapıldığı görülmemektedir. Bu çalışmalar daha somut bir hale getirilmeli ve çeşitlendirilmelidir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, yöre halkının yayla turizmine katılımı çok önemlidir. Oysa, yapılan çalışmalardan anlaşıldığı kadarıyla, Turizm Bakanlığının yayla turizmi için planladığı tesisler tamamıyla yayla yerleşim alanlarının dışında kalmaktadır. Bu tür bir yaklaşım, yöre halkını turizmden uzaklaştıracağı gibi, yumuşak turizm ilkelerine de tersdir. Öncelikle yaylacılar turizm konusunda eğitilmeli ve çeşitli krediler ve teşviklerle özendirilmelidirler. Bu da, daha önce vurguladığımız gibi kooperatifler aracılığı ile gerçekleştirilmelidir. Bugün yaylalardaki birçok kulübe kullanılmamakta veya çok az kullanılmaktadır. Buralar yaylacılar tarafından pansiyona dönüştürülebilir. Zaten, yumuşak turizme katılan turistlerin lüks istekleri olmayacaktır. Aksine yayla yaşamına yakın bir yaşayış biçimini tercih edeceklerdir. Yaylacılar, bu sayede ürettikleri süt, peynir, yoğurt vb. hayvansal ürünlerle, çeşitli el işlemlerini pazarlara ulaştırmaya gerek duymadan doğrudan doğruya, pansiyonunda kalan turistlere sunarak kolayca değerlendirebileceklerdir. Bu tür alışverişler yayla yaşantısına zarar vermeyecek, tersine yaylacılık yaşantısının daha da gelişerek devam etmesini sağlayacaktır. Yaylacılar, hem geleneksel yaylacılık faaliyetlerini sürdürecekle, hem de turizme katkıda bulunacaklardır. Bu tür bir turizm anlayışını, üstelik turizme oldukça yabancı olan Doğu Karadeniz yöresinde benimsetmek, kuşkusuz oldukça zor olacaktır. Ancak, yörenin doğal ve kültürel değerlerini korumak ve geliştirmek için bu tür zorlukları göze almak gerekmektedir.

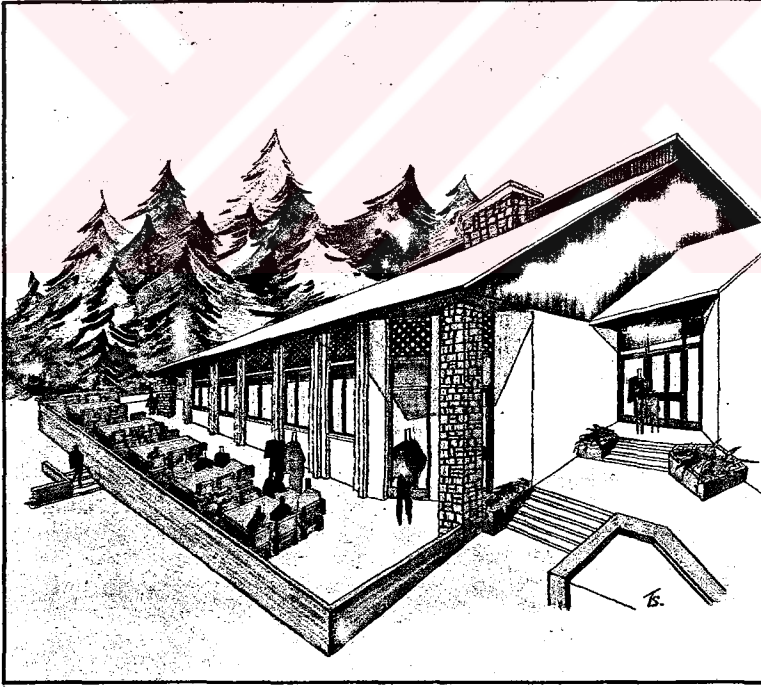
4. 1.4.2. Fiziksel Düzenlemelerdeki Eksiklikler

Yaylalarda, yerleşim alanları dışında yapılması düşünülen turistik tesislerin aşırı yapılaşmaya yol açması kaçınılmazdır. Daha önce de belirttiğimiz gibi; bugün çoğu kullanılmayan kulübelerin pansiyona dönüştürülmesi ile hem ek bir yapılaşmaya gerek duyulmayacak hem de yaylacılar, kültürel değerlerini kaybetmeden yayla turizmine katılacaklardır. Bu kulübelerin pansiyona dönüştürülmesi sırasında kullanılacak malzemeler odun kökenli olmalıdır. Bunun için Orman Genel Müdürlüğü tarafından yaylacılara piyasadan daha düşük fiyatlarla kereste temin edilebilir. Yayla turizmi için kullanılacak olan binaların standartları Turizm Bakanlığı'nın hazırlamış olduğu çevre düzeni planlarında belirlenmiştir. Yapılacak projelerde, bu standartlara uyulmasının yanısıra, yöresel farklılıkların da gözönüne alınması sağlanmalıdır. Bütün yaylalar için aynı tip kulübelerin oluşturulması kuşkusuz yanlış olacaktır.

Turizm Bakanlığı'nın yayla turizmini başlatmak için yola çıkıldığında hazırlıksız olduğunu gösteren önemli bir olayı burada belirtmekte fayda vardır. Bakanlığın yayla turizmi konusunda, ilk olarak yayınladığı broşürlerden biri "Karadeniz Turizme Açılıyor" adını taşıyordu. Bu broşürde, Karadeniz Bölgesi'nde yapılması düşünülen yat turizmi, termal turizm, kano-rafting gibi turizm türleriyle birlikte özellikle yayla turizmi tanıtılıyordu. Bunların yanında yaylalar için hazırlanan çevre düzeni planları ve gerçekleştirme programlarından bahsediliyordu. Bu arada Rize Yukarı Kavran ve Trabzon Şolma yaylalarının gününbirlik tesis projelerinin hazırlandığı belirtiliyordu. Maçka Şolma yaylası için hazırlanan maket ve perspektifler Şekil 5'te görülmektedir. Görüldüğü gibi Turizm Bakanlığı, yeşilin bu kadar bol olduğu eşsiz güzellikteki yaylaları, bu tür beton tesislerle doldurmakta başlangıçta hiç sakınca görmemiş ve bunu kamuoyuna duyurmuştur. Daha sonra Turizm Bakanlığı yetkililerinden aldığımız bilgilere göre; alınan yoğun tepkiler nedeniyle bu projelerin uygulanmalarından vazgeçilmiştir. Fakat, yayla turizmi gibi önemli bir konuya bu tür deneme-yanılma yöntemleriyle yaklaşması hiçbir şekilde kabul edilecek bir durum değildir.

MAKET

PERSPEKTİF

Şekil 5- Trabzon Şolma Yaylası Güneşlik Tesis Projesine Ait Maket ve Perspektifler (TURİZM BAKANLIĞI, 1992)

Yayla turizm merkezlerinde özellikle dikkat edilmesi gereken nokta; taşıma kapasitesini aşan kullanımlara izin vermemesini sağlamaktır. Arazi kullanımı, su kaynaklarının kullanımı, atıksu altyapısının oluşturulması, katı atık bertarafının sağlanması ile ulaşım ve haberleşme altyapısının düzgün bir şekilde oluşturulması gibi konular proje düzeyinde yapılması gereken çok önemli oluşumlardır. Arazi kullanımında; arazi yayılımının yanısıra yapılaşma yoğunluğu da çok önemlidir. Bu kullanımlar, çevre düzeni planlarında özellikle sınırlandırılmalıdır. Su kaynakları hem yaylacılar ve turistler için içme ve kullanma suyu olarak kullanılacak hem de akarsulara karışarak daha aşağılardaki köylerde, kasabalarda ve şehirlerde bulunan insanların kullanımlarına konu olacaktır. Henüz kaynağında başlayan böyle bir aşırı kullanım, bu önemli hayat zincirinin daha başında kopmasına neden olacaktır. Aynı şekilde buralardaki atıksular, iyi bir şekilde düzenlenmeyip de doğrudan kullanım sularına katıldığı takdirde, kullanım sularının henüz kaynağında kirlenmesine neden olacaktır. Katı atıkların önemine daha önce de değinmiştik. Eğer, katı atık yönetimi iyi bir şekilde düzenlenmezse doğanın kolayca yokedemediği maddeler, dünyanın çatısından başlayarak aşağıya doğru yoğun bir kirlenmeye neden olacaktır.

Yayla turizmi faaliyetleri kuşkusuz oldukça hassas yöreler üzerinde yapılacaktır. Unutmamak gerekir ki yumuşak turizme konu olan doğayla dost turizm türleri dahi doğaya çeşitli zararlar verebilmektedir. Örneğin, kampçılık ve karavan turizminin olumsuz etkileri şunlar olabilmektedir: Düzensiz ve dikkatsiz yerleşim sonucu oluşan peyzaj bozuklukları ve kıyıların bozulması, kara ve su kirlenmesi, yangın ve gürültü ile tarımsal ve doğal dengenin bozulması. Doğal ortama hiçbir zararının olamayacağı düşünülen fotoğrafçılık ve kuş türlerinin gözlenmesi gibi aktivitelerini, doğal yaşamın gürültü ile rahatsız edilmesi ve bunun sonucunda göçlere varan üretim kaybı gibi etkilerinin olduğu unutulmamalıdır (AKESEN, 1994).

Bu gibi olumsuz etkilerin olması turizm alanlarındaki kullanımın sınırlandırılmasını mutlak gerektiren nedenlerdendir. Çeşitli aktiviteler için standart alan boyutları belirlenmelidir. AKESEN (1994)'in verdiği bilgilere göre: Örneğin; piknik için 1000 bireye 1,2 Ha., kampçılık için 5000 bireye 2,4 Ha, motorlu araç-

la geziler için 5000 bireye 3,2 Ha'lık kullanım alanları tesbit edilmiştir. Yayla alanlarında yapılacak düzenlemelerde bu gibi teknik bilgilere önem verilmesi ve kullanım kapasitesini aşmayacak kullanımların sağlanması gereği asla unutulmamalıdır.

4.2. Sonuç

Görüldüğü gibi, yayla turizmi uygulanması sırasında yasal ve örgütsel yapıdaki yetersizliklerle birlikte, plan ve proje düzeylerinde görülen eksiklikler, hiç de yadsınamayacak kadar önemlidir. Bu eksikleri ve çözüm önerilerini özetlersek ortaya şöyle bir sonuç çıkar:

– Yürürlükteki yasalar ihtiyaca cevap verecek düzeyde değildir. Öncelikle, yaylacıların yaylalardaki kullanımlarını sağlıklı bir yapıya kavuşturacak yasal düzenlemeler yapılmalıdır. Bununla birlikte yaylalardaki turizm amaçlı kullanımları sağlıklı bir temele oturtacak yasalar çıkarılmalıdır.

– 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu"nun doğal ortamı ve sosyal değerleri tahrip eden bir yasa olduğu bilinmektedir. Bu yasa, ya bu tahribi önleyici şekilde değiştirilmeli, ya da yerine bu değerleri koruyacak olan yasalar çıkarılmalıdır.

– Yaylalarda yapılacak bütün tesisler için Çevresel Etki Değerlendirmesi raporları hazırlanmalıdır. Bu raporlar, tek tek projeler düzeyinde değil, tüm projeleri kapsayacak şekilde entegre olarak hazırlanmalıdır.

– Yayla turizmini uygulayacak örgüt yapısının bir an önce ve en iyi şekilde oluşturulması gerekir. Bu örgüt yapısında yerel yönetimlere ağırlık verilmelidir.

– Yayla turizmi çalışmalarını sırasında koordinasyon eksikliği nedeniyle karşılaşılabilecek zorlukları önlemek için sosyo-ekonomik yapıyı bozmayacak şekilde hazırlanmış bir master plana ihtiyaç vardır.

– Yöre insanının yayla turizmi konusunda bilinçlendirilmesi ihmal edilmemelidir. Bunun yanında, yayla turizmi konusunda özel olarak eğitilmiş elemanlara da ihtiyaç vardır.

- Yayla turizmi çalışmalarını planlama sürecine, yöre halkının ve çeşitli meslek birimlerinin katılımı da sağlanmalıdır.

- Yayla şenlikleri, iyi bir organizasyonla uluslararası bir festivale dönüştürülebilir.

- Bütün yaylalara bir anda karayolu ulaşımını sağlamak büyük bir hatadır. Hiçbir yaylaya planlama yapılmadan karayolu ulaşımı sağlanmamalıdır. Hatta, karayolu yerine demiryolu, teleferik gibi alternatifler düşünülmelidir.

- Proje düzeyinde yapılacak çalışmalarda bütün yaylaları aynı şekilde projelendirmek yanlış olacaktır. Yapılacak projelerde, her yaylanın diğer yaylalardan farklı özellikleri öne çıkarılmalıdır.

- Yayla turizminin uygulayıcıları yaylacılar olmalıdır. Yayla turizminin, yaylacılık geleneğinin sürdürülmesiyle birlikte gelişeceği unutulmamalıdır.

- Bütün yayla alanlarının yerleşime açılması gibi bir düşünceye girilmemelidir. Yaylaları mümkün olduğunca az yapılaşmaya açmak gerekir. Yapılacak tesisler, yayla mimarisine uygun olmalı ve görünümü bozmamalıdır.

- Yaylaların ve dağların, dünyamızın çatısını oluşturduğunu unutmamak gerekir. Bu alanlardaki yoğun kullanım sonucu başlayan bir çevresel kirlenme, bütün dünyayı etkileyecektir.

- Turizm Bakanlığı'nın sadece turizm merkezleri için çalışmalar yapması ve geri kalan yaylalar üzerinde yoğunlaşan talebi önleyecek hiçbir kurumun olmaması, bu yaylalarımızın niteliklerini kısa süre içinde kaybetmesine yol açacaktır. Bunun için, turizm merkezi olarak ilan edilmeyen yaylaların bir an önce koruma altına alınması gerekmektedir.

Sonuç olarak, bundan sonra yapılacak çalışmaların, yaylaları turizme açmak düşüncesinden uzak, doğal dengeyi koruyan ve sosyo-kültürel değerlere saygılı bir anlayışla yönlendirilmesi gerekmektedir.

V. ÖZET

Türkiye’de Yayla Turizminde, Altyapı Sorunları.

İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Ekonomisi Yüksek Lisans Programı’nda bitirme tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın konusu yayla turizmidir.

Çalışmada, öncelikle turizm hakkında genel bilgiler verdikten sonra, kitle turizminin sakıncalarına değinilmiş ve son yıllarda önem kazanmaya başlayan yumuşak turizm olgusu tanıtılmıştır.

Yaylacılık, Anadolu’da asırlardır sürdürülen, hayvan beslemeye dayalı bir yaşam biçimidir. Toplumsal yapıdaki gelişimle birlikte, yaylacılık yaşantısı da çeşitli değişikliklere uğramıştır.

Yayla turizmi, büyük bir potansiyel oluşturan önemli bir yumuşak turizm türüdür. Fakat, yayla turizminin doğal ortama ve sosyal yapıya yapabileceği olumsuz etkilerin önlenmesi için, öncelikle yaylaların doğal özelliklerinin ve yaylacılık yaşantısının çok iyi bir şekilde bilinmesi gerekmektedir. Bunun için bu çalışmada, yaylacılığın ekonomik, kültürel, hukuksal ve çevresel boyutları geniş bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır.

Daha sonra, Turizm Bakanlığı’nın Yayla turizmi konusundaki çalışmalarını incelenmiş, bu çalışmalardaki eksiklikler tespit edilmiş ve eksikliklerin giderilmesine yönelik öneriler getirilmiştir.

SUMMARY

THE INFRASTRUCTUREL PROBLEMS AT THE HIGHLAND TOURISM

This postgraduate thesis under the title "The Infrastructural Problems At The Highland Tourism" of Natural Sciences, Department of Forest Economy. Main subject of the thesis is highland tourism.

First all of the general information about tourism is tried to collect and secondly disadvantages of mass tourism is given in this study.

Highland life has been continued for centuries in Anatolia. The changes of social structure in general has highly effected the life at the highlands.

Highland tourism is an important kind of the soft tourism. Potential affects of the highland tourism on the social structure and ecosystem should be prevented. In addition to it, natural characteristics of the highlands must be identified and the life of highland should carefully be protected.

Finally, the studies of Tourism ministry on highland tourism is examined completely. Deficiencies of these studies are found out and some means and measure are discussed.

VI. KAYNAKLAR

- AKESEN, A. 1994, "*Rekreasyon Planlaması*" Ders Notları. Yayınlanmamıştır. İSTANBUL
- ATEŞ, A. 1993, "*Dünya Turizm Gününde Türk ve Dünya Turizmi*" Turizm Bakanlığı Aylık Haber Bülteni, Ekim sayısı. Sayı: 10, ANKARA
- ARCHİTECTURE OF SOFT TOURISM, 1992, "*3-6 Eylül tarihli Seminerin Sonuçları*" Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Yayını. İSTANBUL
- ATMIŞ, E. 1992, "*Karadeniz Kültüründe Yaylacılık: Konu Alanı Trabzon*" İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Ormancılık Politikası Ana Bilim Dalı lisans tezi Yayınlanmamıştır. İSTANBUL
- ATMIŞ, E. 1993, "*Yayla turizmi*" İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Ormancılık Politikası Programı yüksek lisans semineri. İSTANBUL
- BAKIRCI, M. 1992, "*Doğu Karadeniz Bölgesinin Turizme Kazandırılması*" Doğu Karadeniz Turizmi adlı konferans kitapçığından, s: 79-87. Turizm Bakanlığı Yayını. ANKARA
- BAŞÇIL, I. ve KİPER, P. 1992, "*Doğu Karadeniz Yaylaları Planlama Yaklaşımı*". Doğu Karadeniz turizmi adlı konferans kitapçığından, s: 67-69. Turizm Bakanlığı Yayını. ANKARA
- BAYER, Z. M. 1992, "*Turizme Giriş*" İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayın No: 253. İşletme İktisadi Enstitüsü Yayın No: 146. 230 s. İSTANBUL
- BRAUDEL, F. 1990, "*Akdeniz: Mekan ve Tarih*" Metis Yayınları Çeviren: Necati Erkurt. İSTANBUL

ÇAYKARA DERGİSİ, 1984, *Eylül Sayısı*. TRABZON.

ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ YÖNETMELİĞİ, 1993, 7 Şubat
1993 tarihli 23489 sayılı Resmi Gazeteden, s: 20-38. ANKARA.

DEFNE, M. 1955, "*Türkiye'de Otlak ve Otlatma İşlerinin Tanzimi Yolu İle Orman-
ların Korunması Problemi Üzerinde Araştırmalar*" T.C. Ziraat Veka-
latı Yayını, Yenilik Basımevi. ANKARA

DPT, 1990, "*Altıncı Beş Yıllık Kalınma Planı*" Yayın No: 2174 ANKARA

DÜZENLİ ve Ark., 1992, "*Doğu Akdeniz Doğası ve Yaylacılık*" Tabiat ve İnsan
Dergisi. Yıl: 26. Sayı: 4. Türkiye Tabiatını Koruma Derneği Yayın-
ı. S: 10-15. ANKARA

EMİROĞLU, M. 1977, "*Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık*" Ankara Üniversitesi Dil
ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayını. ANKARA

GÜLEZ, S. 1992, "*Doğu Karadeniz Bölgesi için Yeşil Turizmin Planlama İlkeleri*"
Doğu Karadeniz Turizmi adlı Konferans Kitapçığından. S: 71-78.
Turizm Bakanlığı Yayını. ANKARA

İNCEOĞLU, N. ve AYSU, E. 1992, "*Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Yayla Turizmi-
nin Yapısal Sorunları*". Doğu Karadeniz turizmi adlı konferans ki-
tapçığından, s: 39-42. Turizm Bakanlığı Yayını. ANKARA

İSLAMOĞLU, A. H. 1992, "*Turizm Talebinde Yeni Gelişmeler ve Bu Gelişmele-
rin Türkiye Açısından Ortaya Çıkardığı Fırsatlar*" Doğu Karadeniz
turizmi adlı konferans kitapçığından, s: 169-176. Turizm Bakanlığı
Yayını. ANKARA

İYİDİKER, H. 1990, "*Türkiye'de Turizmin Ekonomik Gelişmeye Katkısı ve Sosyo-
- Kültürel Etkileri*" I. Ulusal Turizm Kongresi Sonuç Kitapçığı. Ku-
şadası Belediyesi Yayını. s: 270-275. KUŞADASI

LEİDENFROST, K. ve PARCHER, O. 1969, "*Yaylacılık*" Çeviri: DÜNDAR,
M. ve CANVER, H. Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları.
Muhtelif Yayınlar Serisi 4555, no: 30. ANKARA

- OLALI, H. 1990, "*Turizm Politikası ve Planlaması*" Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını. Yayın No: 228 İSTANBUL
- ÖZHAN, L. 1991, "*Türkiye'de Turizm ve Çevre Politikaları*" Turizm ve Çevre konferansı Kitapçığı. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını. ANKARA
- ÖZTAN, Y. 1978, "*Mera Amenajmanı Ders Notları*" K.T.Ü. Orman Fakültesi Teksirhanesi. TRABZON
- PİZAM, A. 1990, "*Üçüncü Dünya Ülkelerinde Turizmin Gelişmesinde Genel Olarak Yapılan Yanlılıklar*" I. Ulusal Turizm Kongresi Sonuç Kitapçığı, S: 169-177. Kuşadası Belediyesi Yayını. S: 270-273. KUŞADASI
- SONAT, A. 1991, "*Çevrenin Turizm Planlaması İçindeki Yeri*" II. Ulusal Turizm Kongresi (21-23 Kasım 1991) Sonuç Kitapçığı, S: 169-177. Kuşadası Belediyesi Yayını. KUŞADASI
- SÖZER, A. N. 1972, "*Kuzeydoğu Anadolu'da Yaylacılık*" İş Matbaacılık ve Ticaret. ERZURUM.
- SÜMERKAN, M.R. 1987, "*Trabzon 87 kültür ve Sanat Yılığ*" Trabzonlular Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayını İSTANBUL
- SÜMERKAN, M.R. 1989, "*Radyo Konuşması*" TRT Trabzon Radyosu. TRABZON
- TEKİN, A. 1991, "*Anatolia Dergisi*" Temmuz-Ağustos Sayısı. ANKARA
- TOSUN, F. ve ALTIN, M. 1972, "*Çayır-Mera-Yayla Kültürü ve Bunlardan Faydalanma Yöntemleri*" 19 Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayını. SAMSUN
- TURİZM BAKANLIĞI, 1992a, "*Doğu Karadeniz Yaylalarımız*" Yatırımlar Genel Müdürlüğü Yatırımları Yönlendirme Dairesi Başkanlığı Yayını. Devran Matbaası. ANKARA

- TURİZM BAKANLIĞI, 1992b, "*Karadeniz'i keşfetmek*" İpek Yolu Dergisi. Sonbahar Sayısı. Sayı: 1 s: 25-27 ANKARA
- TURİZM BAKANLIĞI, 1992c, "*Karadeniz Turizme Açılıyor*" Turizm Bakanlığı İşletmeler Genel Müdürlüğü Yayını. Notol Matbaası Yayını. ANKARA
- TURİZM BAKANLIĞI, 1994, "*Yayla Turizmi Dosyası*"
- TURİZMİ TEŞVİK KANUNU, 1982, "*2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu ve İlgili Yönetmelikler*" İstanbul Ticaret Odası Yayını. Yayın No: 1988-36. İSTANBUL
- ULUOCAK, N. 1978, "*Kurak Mıntıklar Ormancılık problemleri (Mera Amenajmanı)*" 1977-1978 Ders Yılı Notları. Yayınlanmamıştır. İSTANBUL
- ULUOCAK, N. 1981, "*Mera Islahında Bitki Türü Seçimi*" İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi. Ayrı Baskı. Seri B. Cilt 31. Sayı 2. İSTANBUL
- USAL, A. 1990, "*Turizmin Sosyo-kültürel Etkileri ve Ege Bölgesi Örneği*". I. Ulusal Turizm Kongresi (16-18 Kasım 1990). Kuşadası Belediyesi İle Dokuz Eylül Üniversitesi Aydın T.D.M.Y.O. Organizasyonu. KUŞADASI
- USLU, O. 1991, "*Turizm ve Çevresel Etkileri*" Turizm ve Çevre Konferansı Kitapçığı. Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını. ANKARA
- ÜLKER, İ. 1992, "*Dağ Turizmi*" Turizm Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Merkez müdürlüğü Yayını. ANKARA
- ÜNAL, T. 1991, "*Turizmin Gelişmesinde Çevrenin Önemi*" Turizm ve Çevre Konferansı (3-5 Ekim 1990). Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını. S: 11-18. ANKARA
- WTO, 1994, "*Tourism in 1993 Hiphlights*" January 1994. MADRID

YALÇINDAĞ, S. 1994, "*Alternatif Turizmin Yönetel Boyutu*" Turizm Bakanlığı için hazırlanmış bir rapor özeti. Yayınlanmamıştır. ANKARA

YALÇINDAĞ, S. ve ÇOKER, Z. 1994, "*Yayla-Dağ-Doğa Yürüyüşü ve Kış Sporları Merkezlerinde Kamu Yönetimi Örgütlemesi Araştırma Projesi*" adlı raporun özeti. Yayınlanmamıştır. ANKARA

AKGÜN, M.Z. 1964, "Mer'a Hukuku ve Mer'alar İle İlgili Arazi ve Tapulama Davaları" Ajans Türk Matbaası. Ankara

VII. EKLER

1. T.C. Danıştay Birinci Dairesi'nin 1989/19 nolu kararı.
2. Maliye ve Gümrük Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü'nün "Meraların Mülkiyeti" konusundaki 10.5.1989 tarihli yazısı.
3. Maliye ve Gümrük Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü tarafından Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü'ne gönderilen 27 Mayıs 1992 tarihli yazı.
4. Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nün Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü'ne gönderdiği 18 Eylül 1992 tarihli yazı.
5. Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü'nün Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'ne gönderdiği 2 Ekim 1992 tarihli yazı.

VIII. ÖZGEÇMİŞ

1970 yılında Trabzon'da doğan Erdoğan ATMIŞ ilk ve orta öğrenimini aynı şehirde tamamlamıştır. Liseden sonra bir süre Hollanda'da işçi olarak çalışmıştır.

1988 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü'nü kazanan ATMIŞ, buradaki eğitiminin birinci yılından sonra 1989 yılında İ.Ü. Orman Fakültesi'ne yatay geçiş yapmıştır. 1992 yılında okulundan mezun olarak Orman Mühendisi olmaya hak kazanmıştır.

ATMIŞ, hiç ara vermeden 1992 yılında İ.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Ana Bilim Dalı Orman Ekonomisi Programı'nda yüksek lisans eğitimine başlamıştır.

T.C.
D A N I Ş T A Y
Birinci Daire
Esas No : 1988/326
Karar No: 1989/19.

1

3.5.1985 günlü ve 3194 sayılı İmar Kanununun 11 nci maddesinin son fıkrası hükmünün uygulanmasında ortaya çıkan duraksamanın giderilmesi için istişari düşünce istemine ilişkin Başbakanlığın 25.10.1988 günlü ve Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü 07/174-314/04787 sayılı yazısına ekli Maliye ve Gümrük Bakanlığının 25.10.1988 günlü ve Milli Emlâk Genel Müdürlüğü Mile 10.Şb.3122-3558/36739 sayılı yazısında aynen:

"İmar planları içine alınan meraların mülkiyeti konusunda Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ile Bakanlığımız arsasında Kanunun 11. maddesinin son fıkrasının yorumu açısından görüş farklılığı meydana gelmiştir.

3.5.1985 tarih ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 11. maddesi şöyle demektedir:

"İmar planlarında; meydan, yol, park, yeşil saha, otopark, toplu taşıma istasyonu ve terminal gibi umumî hizmetlere ayrılmış yerlere rastlayan Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait gayrimenkuller ile askeri yasak bölgeler, güvenlik bölgeleri ile ülke güvenliği ile doğrudan doğruya ilgili Türk Silahlı Kuvvetlerine ait herakât ve savunma amaçlı yerler hariç Hazine ve Özel İdareye ait arazi ve arsalar belediye veya valiliğin teklifi, Maliye ve Gümrük Bakanlığının onayı ile belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeye, belediye ve mücavir alan hudutları dışında özel idareye bedelsiz terk edilir ve tapu kaydı terkin edilir. Ancak, bu yerlerin üzerinde bina bulunduğu takdirde, arsası hariç yalnız binanın halihazır kıymeti için takdir edilecek bedel ödenir. Bedeli ve ödeme şekli taraflarca tesbit olunur.

Bu suretle maledilen arazi ve arsalar belediye ve özel idare tarafından satılamaz ve başka bir maksat için kullanılamaz. Bu hususta tapu kütüğünün beyanlar hanesine gerekli şerh konur.

Bu yerlerin kullanım şekli, yeni bir imar planıyla değiştirilip özel mülkiyete konu olabilecek hale getirildiği takdirde, bu yerler devir alınan idareye belediye veya özel idarece aynı usulle iade edilir. Buna aykırı davranışı sabit olan ilgililer şahsen sorumludur. Bu terkinler hiçbir şekilde resim, harç ve vergiye tabi değildir.

Hazırlanan imar planı sınırları içindeki kadastro yollar, meydanlar ile meralar, imar planının onayı ile bu vasıflarını kendiliğinden kaybederek, onaylanmış imar planı kararı ile getirilen kullanım amacına konu ve tabi olurlar."

Görüş ayrılığına konu bu son fıkra ile ilgili olarak Tapu Kadastro Genel Müdürlüğünün 7.11.1985 gün ve 1477 sayılı genelgenin eki yönergede;

"İmar planı sınırları içinde kadastral yollar, meydanlar ile Medeni Kanununun 641. maddesi kapsamında olup, 166 sayılı Tapulama Kanununun 35. maddesi gereğince sınırlandırılması yapılan mer'a, yaylak, kışlak ve harman yerleri ile tesbit harici bırakılan yerler hazırlanan imar planının onayı ile bu vasıflarını kendiliğinden kaybederek onaylanmış imar planı kararı ile getirilen kullanma amacına konu ve tabi olurlar.

1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 159. maddesi ile belediye sınırları içerisindeki sahip arazi mahiyetindeki seyrangâh, harman yeri, çayır ve mer'alar belediyelere devrolunmuştur.

Büyük Millet Meclisinin 17 Mayıs 1934 tarih 808 sayılı tefsir kararında da belediyelere devrolunan hususun yalnız idare ve nezaret hakkı olmayıp tasarruf hakkını da kapsadığı belirtilmiştir.

Bu nedenle; imar planları içerisinde kalan mer'a, yaylak, kışlak, harman yeri, seyrangâh ve çayırlar ile tescil harici bırakılmış yerlerin tescili için Medeni Kanununun 912. maddesindeki tescili muktazi aynı hak doğrus olacağından belediye sınırları içerisindeki bu gibi yerlerin imar parselasyon planının uygulanması sırasında, arsa vasfı ile planda gösterilen kullanım ve kamu hizmetine tahsis amacına göre belediye veya Hazine adına tescil edilecek ve belediye adına yapılan tescillerden Hazineyi temsilen Maliye kuruluşuna bilgi verilecektir."

Denilmektedir.

Görüldüğü üzere, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü imar planı sınırları içine alınan mer'a, yaylak, kışlak gibi yerleri belediye adına tescil edilmesini 2 Nisan 1930 tarih ve 1580 sayılı Belediye Kanununun 159. maddesine ve bu maddeye ilişkin T.E.M.M.'nin 17.5.1934 gün ve 808 sayılı tefsir kararına dayanmaktadır.

1580 sayılı Kanunun 159. maddesi ile 808 sayılı tefsir kararı dikkatlice incelenecek olunursa, belediyelere devredilen hususun, mer'aların kullanım, yönetim ve gözetim hak ve sorumluluğu görülür.

Tefsir kararında yer alan tasarruf değimi tapu mevzuatındaki mülkiyet hakkı karşılığı olan teknik ifade değildir.

Bilindiği üzere mer'alar bir köy veya belediye halkının hayvanlarını otlatmaları için ayrılmış kamu mallarındadır. Kendilerine mer'a tahsis edilen köy veya belediye tüzel kişiliğinin mer'alar üzerindeki hakkı sadece kullanmaya ilişkindir. Bu hakka paralel olarak koruma ve gözetmek görevleri vardır.

Bu tür malların özel mülkiyete konu olabilmesi için bir kamu otoritesinin idari bir tasarrufla mer'anın tahsis cihetini değiştirmesi gerekmektedir. Hukukumuzda bu yetki zaman zaman çeşitli kuruluşlara

verilmiştir. Son olarak mer'aları tahsis etmek veya tahsis şeklini değiştirmek yetkisi 9.5.1985 gün ve 3202 sayılı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında K.H.K.'nin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanununun 2/p, 9/d maddeleri ile adı geçen kuruluşa verilmiştir. Ancak, anılan kuruluşun bu yetkisi genel bir yetkidir. Çünkü İmar Kanununun 11. maddesi ile bu konuda bir ayırım gözetilmiş ve ister belediyece, ister Valiliklerce yapılsın imar planı içinde kalan mer'aların hukuki niteliklerinin kendiliğinden kalkacağı kabul edilmiştir. Yani Belediye ve Valiliklere imar planı yapmaları koşuluyla dolaylı şekilde mer'aların hukuki niteliğini kaldırma yetkisi verilmiştir. } 4A

Görüldüğü üzere, 3194 sayılı İmar Kanununun 11/son maddesi, mer'aların mülkiyetini saptayan ve bu mülkiyeti belediyelere yada Valiliklere nakleden bir hüküm değildir. Sadece mer'alik niteliğinin Belediye yada Valiliklerce imar planı düzenlenerek kaldırılması sağlayan yetkiyi ifade etmektedir. } K

Uygulamada, belediyeler, imar planları yoluyla mer'alardan; Özel mülkiyete konu olabilecek mesken, sanayi, ticaret alanı gibi yerleri de Tapu Kadastro Genel Müdürlüğünün anılan genelgesine dayanarak kendi adlarına tescil ettirmektedirler. Buna karşılık yukarıda belirttiğimiz gerekçelerle Bakanlığımızca bu tescillere karşı dava yoluna gidilmektedir.

Bilindiği üzere, kamu idareleri arasında bu tür uyumsuzluklar 29.6.1938 gün ve 3533 sayılı Kanuna göre tahkim yoluyla çözümlenmektedir. Bakanlığımızca bu yola başvurulduğunda lehimize karar alınmaktadır. Fakat anılan kurum temyiz yolunu kapadığı için Yargıtaya gidilmemekte ve bu konuya ilişkin bir karar alınması mümkün olmamaktadır.

Ancak; mer'aya tecavüz dolayısıyla verilen Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 26.3.1976 gün ve 1975/14-19, K:976/1172 ve Yargıtay 4 ncü Hukuk Dairesininin 16.2.1987 gün 1986/7221 Esas, 1987/926 Karar sayılı ilâmlarında, 1980 sayılı Kanununun 159 ncü maddesi ile 808 sayılı T.B.M.M. tefsir kararı etraflıca incelenmiş, belediyelere bırakılan tasarruf, idare ve nezaret hakkı olduğu, mer'aların mülkiyetinin devredilmediği sonucuna varılmıştır. } 40

Bu nedenle,

3194 sayılı İmar Kanunu'nun 11/son maddesinin imar planları içine alınan mer'aların mülkiyetinin belediyelere devrine imkan verip verilmediğine ilişkin belediyelerle Hazine arasında süre gelen ihtilafın kesin suretle çözümü için Danıştayın istişarı görüşüne ihtiyaç duyulduğundan, yazımızın 2575 sayılı Kanununun 23/e maddesi gereğince Danıştay Başkanlığına havale edilmesine müsadelerinizi arz ederim." denilmektedir.

Gereği Görüşülüp Düşünüldü :

Üye Birsen Çirakman'ın "İmar planları içine alınan mer'aların mülkiyeti konusunda Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü ile Maliye Bakanlığı arasında 3194 sayılı Yasanın son fıkrasının yorumundan doğan görüş

ayrılığının giderilmesi istişari düşünce isteminin konusunu oluşturmaktadır.

3194 sayılı Yasanın son fıkrası, "Hazırlanan imar planı sınırları içindeki kadastral yollar, meydanlar ile mer'alar, imar planının onayı ile bu vasıflarını kendiliğinden kaybederek, onaylanmış imar planı kararı ile getirilen kullanma amacına konu ve tabi olurlar." hükmünü amir bulunmaktadır. Fıkroda sayılan yerler aslında kamunun yararlanmasına ayrılmış veya tahsis edilmiş, tapuda tescile tabi olmayan kamu mallarıdır. Bu malların onaylanmış imar planı kararı ile bu vasıflarını kendiliğinden kaybedecekleri ve planda belirtilen kullanma amacına tabi olacakları açıktır. Fıkra, mer'a olmaktan çıkan bu yerlerin mülkiyetinin devrini öngören bir hükmi içermemektedir. Ancak, bu hükümle, Belediye ve Valiliklere, imar planı düzenleyerek, mer'a olan bir yerin bu niteliğinin kaldırılmasını sağlayan bir yetkiyi kullanma olanağı tanınmaktadır.

3402 sayılı Kadastro Kanununun 48 nci maddesiyle yürürlükten kaldırılan Tapulama Kanununun 35 nci maddesinde "Mer'a, yayla gibi ammenin istifadesine tahsis edildiği veya kadimden beri umuman istifa ve intifa ettiği, belgelerle veya bilirkişi ve şahit beyanı ile tavsik edilen ortamalı arazi sınırlandırılır, parsel numarası verilerek yüzölçümü hesaplanır.

Bu sınırlandırma tescil mahiyetinde olmadığı gibi bu suretle belirtilen gayrimenkuller hususi Kanunlarında yazılı hükümler mahfuz kalmak üzere hususi mülkiyete konu teşkil etmezler." denilmektedir. 3402 sayılı Kadastro Kanununun 16 nci maddesinin 5 bendinde de aynı mahiyette bir hükme yer verilmiş bulunmaktadır. Bu hükümlerden de anlaşılacağı üzere mer'alar, mer'a olarak tapuya tescilli gerekmeyen ve özel mülkiyete konu olmayan gayrimenkullerdir. Sözü geçen 11 nci maddenin son fıkrasına göre, mer'alar bu niteliklerini planın onayı ile birlikte yitirdikleri anda plandaki kullanım amacına göre mülkiyetinin kime ait olacağı sorunu ortaya çıkmamaktadır.

Duraksama, mer'adan elde edilen ve imar planlarında konut, sanayi ve ticaret alanı gibi özel mülkiyete konu olacak biçimde belirlenen yerlerin mülkiyetinin kime ait olacağı konusunda belirlemektedir.

Türk Kanunu Medenisinin, sicile mukayyet olmayan gayrimenkuller başlıklı 912 nci maddesinde "Kimsenin hususi mülkiyetinde bulunmayan ve ammenin kullanmasına tahsis edilen gayrimenkuller, onlara mütallik ve tescilli muktarı aynı bir hak olmadıkça, tescile tabi değildir.

Sicile mukayyet bir gayrimenkul, kaydı lazım gelmeyen bir gayrimenkule tahavvül ettikte: kaydı sicilden çıkarılır." hükmü yer almaktadır. Bu durumda mer'a iken imar planında özel mülkiyete açılan bir yer için tescilli gereken bir aynı hakkın doğduğundan kuşku duyulamaz.

3194 sayılı İmar Kanununun 11 nci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında Hazine ve Belediye adına tapuda tescilli olup, imar planında umumi hizmetlere ayrılan yerler için yapılacak tapu terkinine,

tapuya verilecek şerhe, bu yerlerin kullanım yeklinin yeni bir imar planıyla değiştirilmesi halinde yapılacak işlemlere ilişkin hüküm sevk edilmiştir. Maddenin son fıkrası ise, esasen kamunun yararlanmasına tahsis edilmiş ve ayrılmış bulunan ve tapuda tescilli bulunmayan kadastral yollar, meydanlar ve mer'alar hakkında olup imar planının tasdiğiyle bu gibi yerlerin yalnızca plandaki kullanım amacına tabi kalacağı yolunda hüküm içermektedir. İmar planlarında genel hizmetlere ayrılan yerler, esasen özel mülkiyete konu olmaları nedeniyle tescile tabi bulunmadıklarından, mer'alara isabet eden plandaki bu hizmetlere ayrılan yerler için, olsa olsa, tahsis şekli değişmiş olmakta ve umumun başka bir yararı için kullanılır hale dönüşmektedir. Bu yönüyle de mer'a niteliğini kaybettikten sonra plan kararıyla yol, meydan, park gibi olan yerlerin mülkiyetinin kime ait olacağı sorunu ortaya çıkmamaktadır.

Mer'a niteliğini kaybeden yer, imar planında özel mülkiyete konu olacak bir arsa vasfını almışsa bu nitelikteki arazinin malikinin Hazine olacağı tabidir. } 2

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 26.3.1976 gün ve E: 1975/1419, K: 1986/1172 ve Yargıtay 4 ncü Hukuk Dairesinin 16.2.1987 gün ve 1986/7221 esas 1987/926 karar sayılı kararları da bu görüşe dayanmaktadır.

Nitekim, 3402 sayılı Kadastro Kanununun 18 nci maddesinde de kamu mallarını belirleyen 16 ncı maddesi hükümleri dışında kalan ve tescile tabi bulunan taşınmaz mallarla tarım alanına dönüştürülmesi veya ekonomik yarar sağlanması mümkün olan yerlerin Hazine adına tesbit olunacağı ifade edilmektedir.

Bu nedenlerle, mer'aların hazırlanan imar planında, konut, ticaret ve sanayi alanı gibi özel mülkiyete konu olacak bir kullanım biçimine dönüştürülmesi halinde bu yerlerin, belediye adına tescilinin mümkün bulunmadığı ve Hazineye ait olması gerektiği, mer'alardan genel hizmetlere ayrılan yerlerin daha sonra plan değişikliğiyle özel mülkiyete konu alanlara dönüştürülmesi halinde de belediye adına tescilin yapılamayacağı" yolundaki gerekçedeki ayrışık cyuna karşı; istisnâi görüş isteminin konusunu, 3.5.1985 günlü ve 3194 sayılı İmar Kanununun 11 nci maddesinin son fıkrası hükmünün, imar planı içine alınan mer'aların mülkiyetinin belediyelere devrine olanak verip vermediği hususu oluşturmaktadır. } 3

3.5.1985 günlü ve 3194 sayılı İmar Kanununun Kamuya ait gayrimenkuller başlığını taşıyan 11 nci maddesi, "İmar planlarında; meydan, yol, park, yeşil saha, otopark, toplu taşıma istasyonu ve terminal gibi umumi hizmetlere ayrılmış yerlere rastlayan Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait gayrimenkuller ile askeri yasak bölgeler, güvenlik bölgeleri ile ülke güvenliği ile doğrudan doğruya ilgili Türk Silahlı Kuvvetlerine ait hareket ve savunma amaçlı yerler hariç Hazine ve Özel İdareye ait arazi ve arsalar Belediye ve Valiliğin teklifi, Maliye ve GÜmrük Bakanlığının onayı ile belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyeye, belediye ve mücavir alan hudutları dışında özel idareye bedelsiz terk edilir ve tapu kaydı terkin edilir. Ancak, bu yerlerin üzerinde bina bulunduğu takdirde, arsası hariç yalnız binanın halihazır kıymeti için takdir edilecek bedel ödenir. Bedeli ve ödeme şekli taraflarca tespit olunur.

Bu suretle maledilen arazi ve arsalar belediye veya özel idare tarafından satılamaz ve başka bir maksat için kullanılamaz. Bu hususta tapu kütüğünün beyanlar hanesine gerekli şerh konur.

Bu yerlerin kullanım şekli, yeni bir imar planıyla değiştirilip özel mülkiyete konu olabilecek hale getirildiği takdirde, bu yerler devir alınan idareye belediye veya özel idareye aynı usulle iade edilir. Buna aykırı davranışı sabit olan ilgililer şahsen sorumludur. Bu terkinler hiçbir şekilde resim, harç ve vergiye tabi değildir.

Hazırlanan imar planı sınırları içindeki kadaströl yollar, meydanlar ile mer'alar, imar planının onayı ile vasıflarını kendiliğinden kaybederek, onaylanmış imar planı kararı ile getirilen kullanma amacına konu ve tabi olurlar." hükmünü taşımaktadır.

İdare yazısında İmar Kanununun 11 nci maddesinin son fıkrasının yorumunda duraksama olduğu ileri sürülmekteyse de, bu fıkranın amaç ve anlamını belirlemek için maddeyi bir bütün olarak incelemek gerekmektedir. Madde bir bütün olarak incelendiğinde de imar planı içine alınan mer'aların bu planda tahsis edildiği amaca göre mülkiyet konusu değişmektedir.

3194 sayılı Yasanın 11 nci maddesinin son fıkrası hükmü, bu Kanuna göre hazırlanan imar planları içine alınan mer'aların, hukuki vasfını imar planının onayıyla birlikte kendiliğinden kaybedeceğini ve onaylanmış imar planı kararıyla getirilen kullanma amacına konu ve tabi olacağını öngörmektedir.

Bu hükme göre, daha önce mer'a olan bir yer, imar planıyla başka bir amaca tahsis edilmiş ise, o yerin mer'alık vasfı ortadan kalkmakta ve imar planının onaylanmasıyla birlikte tahsis yönü değişerek planda gösterilen amaçlar için kullanılabilir hale gelmektedir.

Bu durumda, imar planı sınırları içine alınan mer'aların hepsinin belediye veya özel idareye terkine olanak vermemekte ancak, imar planları içine alınmakla mer'alık vasfı değişen bu yerlerin, imar planında meydan, yol, park, yeşil saha, otopark, toplu taşıma istasyonu ve terminal gibi genel hizmetlere ayrılan bölümlerinin 11 nci maddenin yukarıda metni yazılı birinci ve ikinci fıkraları hükümlerinin uygulanması suretiyle belediye veya özel idareye bedelsiz terkine imkan vermektedir. Sözli geçen 11 nci maddenin son fıkrasında sayılan yerler (kadaströl yollar, meydanlar ile mer'alar) onaylanmış imar planında genel hizmetler dışında bir amaca ayrılmışsa, örneğin, özel mülkiyete konu olabilecek konut, sanayi ve ticaret alanı olarak belirlenmişse bu alanların belediye veya özel idareye terkinin söz konusu olamayacağı kuşkusuzdur. Mer'aların, imar planında, önce, genel hizmetlere ayrılması ve bu nedenle belediye veya özel idarelere mal edilmesinden sonra plan değişikliğiyle özel mülkiyete konu olabilecek yapı alanlarına dönüştürülmesi halinde ise bu yerlerin devir alınan idareye geri verileceği 11 nci maddelerin 3 ncu fıkrasında açık hükme bağlandığından bu taşınmazların bu yolla da belediye adına tesciline olanak bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, imar planı sınırları içindeki mer'aların, planın onayıyla birlikte hukuki bakımdan mer'alık niteliğini yitireceği, bu yerlerden genel hizmetlere ayrılanların belediye veya özel idareye bedelsiz terkinin gerekeceği, genel hizmetler dışında özel mülkiyete konu olabilecek bir amaca ayrılan yerlerin onaylanmış imar planıyla getirilen kullanma amacına konu ve tabi olacakları ancak, bu durumun mer'alardan elde edilen yerlerin belediyeler adına tescilini gerektirmeyeceği mütalaa kılınmakla dosyanın Danıştay Başkanlığına sunulmasına 10.2.1989 gününde esas yönünden oy birliği gerekçede oy çokluğuyla karar verildi.

Başkan

Üye

Üye

Üye

Hasan Basri Gültekin

Fikret Ungan

İbrahim Akıncı

Birsen Çirakman

Üye

Yüksel Taşkın

(2)

T. C.
MALİYE ve GÜMRÜK BAKANLIĞI
Milli Emlak Genel Müdürlüğü

SAYI : Mile 2.Şb.3303-29247/16261

ANKARA

KONU : Mer'aların Mülkiyeti

10.5.1989

SIRA NO : 153

..... VALİLİĞİNE
(Defterdarlık)

3194 sayılı İmar Kanunu'nun 11. maddesinde özetle; bu maddede sayılan umumi hizmetlere ayrılmış yerlere rastlayan Hazineye ait taşınmaz malların hangi şartlarla belediye yahut özel idarelere terk edileceğine, bu yerlerin başka maksatlar için kullanılamayacağına, özel mülkiyete konu edilemeyeceğine, edildiği takdirde terk eden idareye geri verileceğine değinilmiş ve son fıkrasında imar planı içindeki mer'aların imar planının onayı ile hukuki niteliklerini kaybedeceği, onaylanmış imar planı kararı ile getirilen kullanma amacına konu ve tabi olacağı belirtilmiştir.

Maddenin uygulanış şekline ilişkin Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün 7.11.1988 tarih ve 1477 sayılı genelgesinde, 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 159 ncu maddesi ile bu madde hakkındaki Büyük Millet Meclisinin 17 Mayıs 1984 tarih ve 808 sayılı tefsir kararından söz edilerek, imar planı içerisinde kalan mer'a, yaylak, kışlak, harman yeri, seyrangâh ve çayırklar ile tescil harici bırakılmış yerlerden imar planı ile konut, sanayi, ticaret gibi özel mülkiyete konu olabilecek amaca ayrılanların belediye yada özel idare adına tescil edileceği öngörülmüştür. Bu nedenle de İmar Kanunu'nun 11. maddesinin son fıkrasının yorumu ve uygulanış şekli yönünden anılan Genel Müdürlük ile Bakanlığımız arasında görüş ayrılığı doğmuş ve bir yandan mer'a iken imar planı düzenlenerek Belediye İl Özel idareleri ve Köyler adına tescil edilen yerler için tapu iptal ve tescil davası açılmış diğer yandan da konuya ilişkin görüşleri alınmak üzere Danıştay'a başvurulmuştur.

Danıştaya verilen 10.2.1989 gün ve E:1988/326, K:1989/19 sayılı kararda; "İmar planı sınırları içindeki mer'aların, planın onayı ile birlikte hukuki bakımdan mer'alık niteliğini yitireceği, bu yerlerden genel hizmetlere ayrılanların belediye veya özel idareye bedelsiz terkinin gerekeceği, genel hizmetler dışında özel mülkiyete konu olabilecek bir amaca ayrılan yerlerin onaylanmış imar planıyla getirilen kullanma amacına konu ve tabi olacakları ancak bu durumun mer'alardan elde edilen yerlerin belediyeler adına tescilini gerektirmeyeceği" belirtilmiştir.

Danıştayın bu kararından sonra Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, 10.5.1989 tarih ve 1498 sayılı genelgesi ile yukarıda değinilen 1477 sayılı genelgesinin, ilgili bölümünü Danıştay kararı doğrultusunda değiştirmiştir.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 1477 sayılı genelgesi uyarınca hatalı olarak Özel İdare, Belediye ve Köyler adına yapılan tesciller izlenip düzeltilmesi için 3533 sayılı Kanuna göre Hakeme başvurulmuş olmasına rağmen bazı yerlerde Hazinesinin bilgisi dışında anılan idareler adına tescil edilmiş yerler olduğu anlaşılmıştır.

Bu nedenle, iliniz yada ilçeniz belediye hudutları yahut mücavir alan içinde bulunan mer'a, yaylak, kışlak, harman yeri, seyrangâh, çayır yada Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerden imar planı uygulaması neticesinde belediye, özel idareler yada köy tüzel kişiliklerinin özel mülkiyetine geçen konut, sanayi, ticaret, turizm gibi özel mülkiyet konusu olabilecek taşınmaz mal bulunup bulunmadığının araştırılması, bulunduğu saptanması halinde;

A) Taşınmaz mal halen adı geçen bu idarelerin mülkiyetinde ise devrini önlemek için gerekli işlemler yapılarak;

1- İlgili idareden bir yazı ile tapu kaydının Hazine adına düzeltilmesi için Tapu Sicil Müdürlüğüne talepte bulunulmasının istenmesi,

2- İlgili idare rızaen düzeltme talebinde bulunmaya yanaşmadığı takdirde, 3533 sayılı Kanuna göre Hakeme başvurularak, yerin Hazineye ait olduğunun tesbitinin istenmesi ve alınacak karara dayanılarak tapu kaydının Hazine adına düzeltilmesi için tekrar ilgili idareye talepte bulunulması, kaydın düzeltilmesi sağlanamadığı takdirde yargı yoluna başvurulması;

B) Taşınmaz mal, üçüncü kişinin mülkiyetine geçmiş ise, üçüncü kişinin mülkiyeti edinirken iyi niyetli olup olmadığının araştırılması,

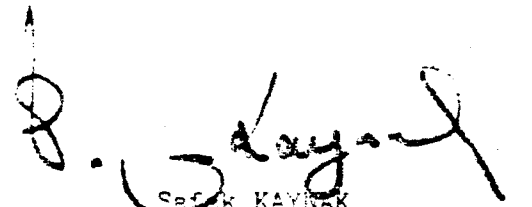
1- İyi niyetli ise, ilgili idareye karşı üçüncü kişinin mali iktisap ettiği bedel üzerinden tazminat davası açılması,

2- Kötü niyetli ise, mahkemeden gerekli tedbirler istenmekle birlikte taşınmazın geri alınması için tapu iptal ve tescil davası açılması,

Gerekmektedir.

Bilgi edinilmesini, gereğini ve yeteri kadar gönderilen bu genelge-
minden ilinize bağlı ilçelere de gönderilmesini rica ederim.

BARAN ADINA

Ş. KAYRAK
MÜLKI EMLAK GENEL MÜDÜRÜ

EK: 1 Danıştay Kararı
1 Yargıtay Kararı.

YI : Mile 10.Şb.3121-61434

ANKARA

27 MAYIS 1992

ONU :

TURİZM BAKANLIĞINA
(Yatırımlar Genel Müdürlüğü)

İLGİ:29.4.1992 tarih ve A.T.T.D.Bşk./Ar.Tem.Şb.Md/559-1908-9643 sayılı yazınız.

Bakanlığınızca turizm tür ve aktivitelerini çeşitlendirerek Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan yaylalar 2634 sayılı Yasa ve Kamu Arazilerin Turizm Yatırımlarına Tahsisi Hakkındaki Yönetmelik uyarınca, imar planı ile turizme ayrılan alanlarda kalan yayla vasfındaki arazilerin, yayla vasfı kaldırıldıktan sonra Bakanlığınıza tahsisinin ve ilana çıkarılmasının mümkün olup olmayacağı hususundaki Bakanlığımız görüşünü soran ilgi yazınız incelendi.

Bilindiği üzere yaylalar umumi hizmetlere ayrılmış yerlerdir.Özel mülkiyete konu olamazlar.

Ancak 3194 sayılı İmar Kanununun 11 nci maddesinde özetle, bu maddede sayılan umumi hizmetlere ayrılmış yerlere rastlayan Hazineye ait taşınmaz malların hangi şartlarla Belediye yahut Özel İdarelere terk edileceğine, bu yerlerin başka maksatlar için kullanılamayacağına, özel mülkiyete konu edilemeyeceğine, edildiği takdirde terk eden idareye geri verileceğine değinilmiş ve son fıkrasında imar planı içindeki meraların imar planının onayı ile hukuki niteliklerini kaybedeceği, onaylanmış imar planı kararı ile getirilen kullanma amacına konu ve tabi olacağı belirtilmiştir.

Maddenin uygulanış şekline ilişkin Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 7.11.1985 tarih ve 1477 sayılı Genelgesinde 1580 sayılı Belediye Kanununun 159 ncu maddesi ile bu madde hakkındaki Türkiye Büyük Millet Meclisinin 17 Mayıs 1954 tarih ve 808 sayılı tevsir kararından söz edilerek, imar planı içerisinde kalan mera, yaylak, kışlak, harman yeri, seyrangah ve çayırlar ile tescil harici bırakılmış yerlerden imar planı ile konut, sanayii, ticaret gibi özel mülkiyete konu olabilecek amaca ayrılanların tapuya tescili öngörülmüştür.Ayrıca Danıştayca verilen 10.2.1989 gün ve E:1988/326, K:1939/19 sayılı Kararın bir örneği ilişikte gönderilmiştir.

./..

İlgili kararlardan da anlaşılacağı üzere imar planı içerisindeki meraların planın onayı ile birlikte hukuki bakımdan meralık niteliğini yitireceği, bu yerlerden genel hizmetlere ayrılanların Belediye veya Özel İdareye bedelsiz terkininin gerekeceği, genel hizmetler dışında özel mülkiyete konu olabilecek bir amaca ayrılan yerlerin onanmış imar planı ile getirilen kullanma amacına konu ve tabi olmaları tabiidir.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünün 7.11.1985 gün ve 1477 sayılı Tebliği ve Danıştayın 10.2.1989 günlü kararında belirtildiği gibi toplumun ortak yararlanmasına açık orta malı olduğu için tapuya tescil edilmeyen yerler imar planının onaylanmasından sonra bu özelliklerini kaybederler. Planda belirtilen amaçta kullanılmak üzere Hazinesinin özel mülkü olurlar.

Bu nedenle imar planı kesinleştiği takdirde yaylalardan iskana açılan kısım Hazine adına tescil edilir ve turizm yatırım alanı olarak belirlenen 2634 sayılı Kanun amaçlarında kullanılmak üzere Bakanlığınıza tahsis edilebilir. } * }

Bilgilerini ve gereğini arz ederim.

BAKAN ADINA

Şafak KAYNAK
Millî Eğitim Genel Müdürü

T. C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü
A N K A R A

(18/5/1992)
18 5 / 100 L 1392

DOSYA: 530137608-520137606
610237607-280137608

SAYI : B.09.0.TAU.0.17.00.06

18532

KONU : Karadeniz-Turizm Merkezi
1/25.000 ölçekli Yayla
Çevre Düzeni imar plan-
ları.

...../...../199

TURİZM BAKANLIĞI'NA
(Yatırımlar Genel Müdürlüğü)

İLGİ : a- 25.3.1992 tarih ve 690-1343-7172 sayılı yazınız.

b- 2.6.1992 tarih ve 788-2675-12656 sayılı yazınız.

İlgi (a) yazınız ile Bakanlığımıza iletilen Zigana (Gümüşhane, Kapdağı (Bayburt) Bektaş (Giresun) Erikbeli (Trabzon-Gümüşhane) Karadağ (Trabzon), Kümbet (Giresun), Çambaşı (Ordu), Solma (Trabzon) Ayder (Rize), Yukarı Kavran-Kaçkar (Rize-Artvin, Anze (Rize) Turizm merkezlerine ilişkin 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planları gönderilerek, uygun bulunması halinde Turizmi Teşvik Kanunu'nun 7.maddesi uyarınca onaylanmaları istenmiştir.

Konu Bakanlığımızca ilgili mevzuat kapsamında incelenmiştir. Bilindiği ve ilgi (b) yazınız ekinde Bakanlığımıza da iletilen 27.5.1992 tarih ve 21003 sayılı Maliye ve Gümrük Bakanlığı yazısında belirtildiği üzere, medeni Kanununun 612.maddesinde sayılan alanlar, devletin hüküm ve tasarrufu altında olup, belirli koşullar sağlanmadığı sürece, tapuda tescil edilemezler yani mülkiyet konusu edilemezler. Bu alanlar kıyılar, kayalık taşlık alanlar, mera, yaylak, kışlak, harmanyeri, seyrangah ve çayır-
lardır.

Maliye ve Gümrük Bakanlığı yazısında ayrıntılı olarak açıklandığı üzere, Medeni Kanununun 612.maddesinde sayılan yaylaların özel mülkiyet konusu edilebilmeleri, başka bir anlatımla tapuya tescil edilmelerinin tek koşulu uygulama imar planı yapılmak suretiyle yapılaşmaya müsait alanlar haline gelmeleridir.

İncelenmek ve uygun görülmeleri halinde onaylanmak üzere Bakanlığımıza iletilen yayla alanlarına ait çevre düzeni planları incelendiğinde "yayla yerleşme alanlarının şematik olarak belirlendiği görülmektedir. Şematik olarak belirlenen bu alanlarda ise yaylalarda geçici süre ile veya sürekli yaşayan veya yaşayacak kişilerce yapılacak konut inşaatlarının koşulları belirlenmektedir.

3194 sayılı İmar Kanunu gereğince yapılacak her yapı için (Kanununun 27.maddesindeki köy yerleşik alanlarında köy nüfusuna kayıtlı ve köyde sürekli yaşayanlar tarafından inşa edilecek konut inşaatlarına ilişkin istisna dışında) belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyelerden, bu sınırlar dışında Valiliklerden yapı Ruhsatı alınması zorunludur. Yapı ruhsatı alınmasının tek koşulu ise, yapı yapılmak istenen arsa ve ya arazinin mülkiyetinin tapu ya da tapu yerine geçecek belgelerle kanıtlanmasıdır. Yaylalar tescile konu araziler olmadığından gerçekte geleneksel olarak sürdürülen yapılaşma biçiminin de yasal dayanağı bulunmamaktadır.

T. C.
BAYINDIRLIK VE İSKÂN BAKANLIĞI
Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü
ANKARA

SAYI :

KONU :

...../...../199. ...

*İmar alanı
Bak. defter*

- 2 -

İLGİ :

Belirli yörelerde tarımsal etkinliklere de dayalı olarak sürdürülen yayla yerleşme ve yapılanma sürecinin mevcut haliyle ve yapı desteği de verilerek çevre düzeni planlarına yansıtılması durumunda, yasal dayanağı bulunmayan ve uygulama imar planı yapılmadığı sürece (ki Bakanlığınızca da bu tür uygulamanın sakinçalarına konuyla ilgili toplantılarda değinilmiştir) mülkiyet konusu olamayacak, plan yapıldığı takdirde hazine adına tescil görecektir, dolayısıyla yayla sakinlerinin mülkiyetine geçmeyecek arazilerde yapılanma izni vermek anlamına gelecek, yasal olmayan bir yapılanma biçimi tescil edilmiş olacaktır.

Yayla alanlarında gözlenen ve denetimsiz olarak gelişen yapılanmaların ilgili idareler eliyle denetim altında tutulmasının zorunluluğu açıktır. Bununla birlikte denetimden sorumlu idarelerden olan Valilikler (Bayındırlık ve İskan Müdürlükleri) tarafından proje kontrolü yapılmasına dair plan hükümleri idarelerin ilgili mevzuata aykırı işlem yapmasını gündeme getirecektir.

Yukarıda kısaca değinilen mülkiyet ve planlama sorunları nedeniyle, denetim hüküm ve tasarrufu altında bulunan yayla yerleşme alanlarında çevre düzeni planı yapılması ve onaylanması durumunda, Maliye ve Gümrük Bakanlığı yazısından anlaşıldığı üzere İmar Kanunu'nun 11. madde hükümlerinin uygulanamayacağı da dikkat alındığında, yerleşme planları ile ilgili sorunlarla ilgili olarak, yürürlükte mevzuata uygun çözümler getirildiği takdirde konu tekrar incelenebilecektir.

Bilgilerinizi arz ederim.

BAKAN ADINA

Altay BİRAND
Müsteşar

(5)

T. C.
TURİZM BAKANLIĞI
Yatırımlar Genel Müdürlüğü

Sayı : Pl.Dai.Bşk/GKP/013
Konu : Doğu Karadeniz Yaylalarına ait
1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planları

ANKARA

2. Ekim/1992

2591 - 5839 - 23576

BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞI'NA
Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü

- İLGİ: a) 25.3.1992 tarih ve 690-1343-7172 sayılı yazımız.
b) 2.6.1992 tarih ve 788-2675-12656 sayılı yazımız.
c) 18.9.1992 tarih ve 1531-18532 sayılı yazınız.

Bakanlığımızca İller Bankası Genel Müdürlüğüne hazırlattırılarak onaylanmak üzere ilgi a ve b yazılarımızla Bakanlığınıza gönderilen bazı Doğu Karadeniz Yaylalarına ait 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planları ile ilgili ilgi c'deki yazınız incelendi.

Anılan yazınızda özetle; yaylalardaki mülkiyet durumu nedeniyle şahıslar adına tapu verilemeyeceği, bu itibarla İmar Kanunu uyarınca ruhsat alınmayacağı gerekçesiyle hazırlanan 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planlarının onaylanamayacağı, onaylanması durumunda ise yasal olmayan bir yapılanma biçiminin tescil edilmiş olacağı belirtilmektedir.

Eski ve yeni hukukumuzda gayrimenkul mevzuatı incelendiğinde Literatürde, "...bir ya da bir kaç köy, kasaba, şehir halkının hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirdikleri, kadimden beri (tarihi bilinmeyen zamandan beri) bu şekilde kullanılan, mülk edinilemeyen ve zilyedlikle kazanılmayan yüksek arazi parçaları" olarak tanımlanan yaylalar'ın bir köye veya Belediye'ye mülkiyeti ancak,

- a- Defterhane-i Amire kayıtları,
b- Bu kayıtlarda hüküm olmadığı halde mahalli tanık ve bilirkişi beyanları ile anlaşılmaktadır.

Medeni Kanun hükümlerine aykırı olmıyan hükümleri halen yürürlükte olan 1858 tarihli "Arazi Kanununun" 101. maddesi ile Yaylalar "metruk arazi" olarak tanımlanmış ve malikinin hazine olduğu, alınıp satılmayacağı, tapu ile bir kimseye tasarruf ettirilemeyeceği, ancak "kullanma-yararlanma" hakkının bir veya birkaç kişiye veya köy yahut kasabaya bırakılabileceği hüküm altına alınmıştır.

fi

./..

T. C.
TURİZM BAKANLIĞI
Yatırımlar Genel Müdürlüğü

Sayı :

ANKARA

Konu :

...../...../199.....

- 2 -

Medeni Kanunumuzun 641 ve 912. maddeleri yaylaları "yararı kamuya ait olan mallar" olarak tanımlamış, devletin hüküm ve tarrufunda olan bu yerlerin tapuya tescil edilemeyeceğini hükme bağlamıştır.

Medeni Kanunumuzun 641. maddesi bu türden arazi parçalarının "işletilmesi ve kullanımlarının" özel kanun ile düzenleneceğini hükme bağladığı halde bugüne değin böyle bir kanun çıkmış değildir.

Ancak günümüzde yaylalar, teamül gereği, ortak yararlanma ilkesi doğrultusunda bir çeşit "iştirak halinde mülkiyet" benzeri kullanım statüsüne göre işletilmekte ve kullanılmaktadır. Buna göre de yaylalardaki "yaylak evleri, ağıl ve benzeri tesisler" köy halkının uygun görmesi üzerine bugüne kadar yapılagelmiş ve halen yapılagelmektedir. Her ne kadar Arazi Kanununda yaylak ve kışlaklar üzerinde bina, ağıl ve benzeri tesislerin yapılıp yapılamıyacağı hakkında bir açıklık yoksa da Yargıtay kararlarında " bunun mülk edinme amacına yönelik olmadığı taktirde mümkün olduğuna" işaret edilmiştir.(1. HD, 14.7.1969 T.,E. 1969/4253, K.1969/4555).

Bu durumda, yaylalarda yukarıda belirtilen amaçlara ve köy halkının uygun görmesi üzerine yapılmış ve yapılacak olan yapıların İmar Kanununa tabi olduğundan bahsetmek mümkün görülmektedir.

Netice olarak yaylaların işletilme ve kullanımlarına ilişkin hukuki boşluk yanında gerek Arazi Kanunu gerekse Medeni Kanunun yukarıda anılan hükümleri gözönünde bulundurulacak olursa, kanımızca;

- a- Doğal güzellik ve özelliklerinin bozulmaması,
- b- Plan esasları ve bulunduğu bölgenin koşullarına aykırı amaçlar için kullanılmamaları için yaylaların Bakanlığınızca re'sen tescili ile (zira Devletin hüküm ve tasarrufundaki alanlardır) Çevre Düzeni Planlarının yapılıp bu plan kararları ile getirilecek kullanma amacına konu ve tabi kılınmaları mümkündür.

Bu suretle Devlet; hüküm ve tasarrufu altındaki bu alanların(yaylaların) koruma ve kullanma dengesini de gözdeyerek 2634 sayılı Kanunun 6,7 ve 8. maddeleri ile 3194 sayılı Kanunun 1,2,4,7 ve 11. maddeleri yasal dayanak yapılarak kullanma ve yararlanma hakkına bir düzen getirecek ve yaylaların plan esaslarına ve bölgenin koşullarına aykırı amaçlarla kullanımına son verecektir.

T. C.
TURİZM BAKANLIĞI
Yatırımlar Genel Müdürlüğü

Sayı :

Konu :

.....

ANKARA

...../...../199.....

- 3 -

Bu itibarla ilgi a ve b yazılarımız ekinde gönderilmiş bulunan Çevre Düzeni Planlarının yukarıda açıklanan hususlar çerçevesinde yeniden değerlendirilerek onaylanması hususunu arz ederim.

BAKAN ADINA

Korel GÖYMEN
Müsteşar